

n a š e p l a n i n e

1-2 1973

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

the mountains

unsere berge

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE
I PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Glavni i odgovorni urednik revije: Dr Željko Poljak
41000 Zagreb, Cesarčeva 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 30 dinara (za inozemstvo 4 USA dolara). Cijena pojedinog dvobroja 7 dinara (za inozemstvo 1 USA dollar). Uplate se šalju čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (br. 301-8-2231). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Pretplate iz SR BiH šalju se na tekući račun Planinarskog saveza BiH (10102-678-710). Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22 i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb.

GODINA XXV

JANUAR—FEBRUAR 1973.

BROJ 1-2

S A D R Ţ A J

Dr Željko Poljak: Otvorenje društvenog doma PSH u Zagrebu	3
Planinarski savez Hrvatske u 1972. godini	8
Ante Rukavina: Kroz buru što huči nad planinom	11
Uzeir Beširović: Zapis s planina	13
Vlado Blašković: Marija-Micika Kozmar	18
Iz literature	18
Stanko Dvoržak: Dragojla Jarnević	19
Prof. dr Vladimir Blašković: Srebrni jubilej PD Zagreb — Matica	21
Vladimir Blašković: Prof. Krešimir Filić	29
Ivo Slavićek: Tužbalica za jednim vrelom	32
Branko Separović: Reinhold Messner u Zagrebu	33
Josip Filić: Bjelašnička tragedija	35
Srećko Božičević: Na tragu ponornice Reke	37
Srećko Božičević: Nije najdublja!	39
Speleologija	40
Orijentacijski sport	43
Za alpiniste	44
Prvenstveni usponi	45
Vijesti	46

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI

Novogodišnje jutro na Treskavici

Foto: U. Beširović

naše planine

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE I
PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Otvorenje arhiva planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu

GODIŠTE XXV

Sedamdeset prvičice izdanja časopisa "naše planine" je u svibnju 1973. godine ukinut. Uzvodno je u ovoj prilici objavljen i Bratulićev donos "Planinarski arhiv Hrvatske u Zagrebu" u kojem se spominje tko je tada počeo postavljati na mjesto.

Nakon velikog interesovanja, koga je dosegao posebno učlanjanje Glasova odbojnog PSP-a, takođe i u obnovljenom časopisu "Planinare" (otopovljen u časopisu "Planinare" i "Planinarski vjesnik") u kojem su se učlanili dva novi predstavnika, učlanili su se i predstavnici učlanjenih Republika da bi zajedno s učlanitim redateljima, postigli su sporazum.

Predsjednik Učlanjene Republike Hrvatske, načelnik Vijećnice doma u Zagrebu te svrševalac tokom kojeg je očito degradacija doma u Zagrebu došla, predstavio je plan o obnovi doma u Zagrebu, učlanjene Republike Hrvatske, u Zagrebu.

UREDNIK

Dr ŽELJKO POLJAK

REDAKCIJSKI SAVJET

Prof. dr Vladimir Blašković

Dipl. ing. Srećko Božičević

Petar Lučić-Roki

Prof. dr Mihajlo Pražić

Prof. Ljerka Verić

ZAGREB 1973

naše planine

GODINA XXV SIJEČANJ - VELJAČA 1973 BROJ 1-2

Otvorenje društvenog doma Planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu

Šesnaesti prosinca 1972. bit će u našim planinarskim analima zapisan kao povijesni datum. Toga dana svečano je otvoren Društveni dom Planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu. Ostvarena je želja stara točno pola stoljeća.

Na maloj svečanosti otvaranja, koja je održana poslije sjednice Glavnog odbora PSH i istodobno s otvaranjem izložbe planinarskih fotografija, okupili su se najugledniji predstavnici planinarskih organizacija u našoj Republici da bi zajednički izrazili radost zbog postignutog uspjeha.

Predsjednik PSH Božo Škerl, nakon kraćeg govora u kojem je prikazao tok akcije oko izgradnje doma i njenu korist, proglašio je dom otvorenim. Među gostima naročito su zapaženi prof. Tine Orel, delegat Planinarskog saveza Slovenije koji je u pozdravnom govoru hrvatskim planinarima čestitao uspjeh i na osnovu slovenskih iskustava istaknuo vrijednost takvog društvenog doma, zatim Josip Bačić, potpredsjednik Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine koji je došao i na otvorenje izložbe što su je zajedno pripremila oba Saveza, te Aleksandar Posteljnik, tajnik Planinarskog saveza Jugoslavije.

Poslije službenog dijela prisutni planinari razišli su se po zgradama da je razgledaju i da provedu nekoliko ugodnih trenutaka u društvu s drugovima i znancima što su se tom prigodom skupili iz cijele Hrvatske.

Planinari Hrvatske ponosni su na novi objekt, drugi takve vrste u Jugoslaviji (dosad su ga imali samo Slovenci). Naročito nam je draga što je taj uspjeh ostvaren uoči proslave 100-godišnjice naše organizacije i unatoč prilikama koje ne pogoduju investicionim ambicijama.

Planinarski savez Hrvatske smješten je sada u objektu kakav mu je potreban po funkciji i zadacima i kakav mu dolikuje po ugledu i tradiciji.

Dr Željko Poljak

Društveni dom PSH u Zagrebu

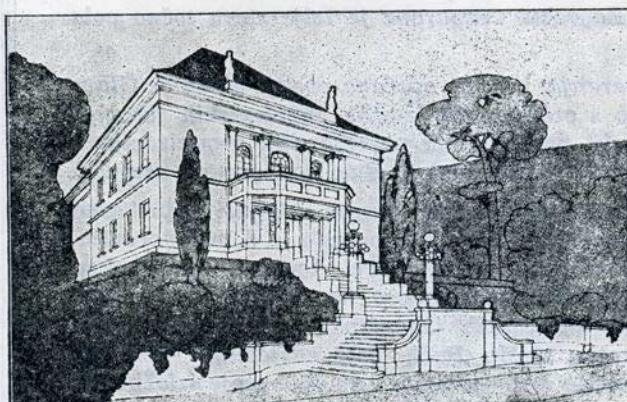
Ideja o gradnji društvenog planinarskog doma u Zagrebu, koliko nam je poznato, prvi put je iznesena u javnost 1922. godine. Hrvatsko planinarsko društvo (HPD) tiskalo je te godine letak sa skicom doma i pozivom planinarama za suradnju. Bilo je to ubrzo poslijе prvog svjetskog rata, u doba kada je započela obnova HPD-a pa se osjećao nedostatak vlastitih prostorija gdje bi se planinari mogli okupljati. Već tada, prije ravno pedeset godina, naši su planinari shvatili da je za uspješan razvitak našeg planinarstva potreban takav dom u Zagrebu. U spomenutom letku kaže se među ostalim: »Za razvitak HPD-a, za napredak hrvatskog planinarstva, bezuvjetno su potrebne poslovne prostorije i muzej«. U njemu su tada predviđjali ne samo

poslovnicu, nego i čitav niz drugih prostorija: sobu za tajnika, foto-komoru, arhiv, knjižnicu s čitaonicom, garderobu i hrvatski alpinski muzej. Nacrte za dom izradili su zagrebački arhitekti Freudreich i Deutsch, a izabrana je i lokacija (na mjestu današnje ljetne pozornice u Tuškanцу).

Na XX redovnoj skupštini HPD-a 26. lipnja 1924. tajnik iznosi u svom izvještaju da je već sabrano oko 55 tisuća dinara i kaže: »Time će se ne samo riješiti pitanje naše poslovnice i društvenih prostorija, nego će hrvatski narod opet dobiti jednu važnu kulturnu tekovinu osnutkom Hrvatskog planinarskog muzeja, a uz to će se omogućiti znanstveni rad i teoretski razvitak hrvatskog planinarstva.« Skupština je tom prilikom pri-

Skica Hrvatskog planinarskog doma u Zagrebu

Osnovali arhitekti Freudreich i Deutsch, Zagreb

Prizemlje: poslovica
tajnička soba
foto-soba
arhiv
čitaonica

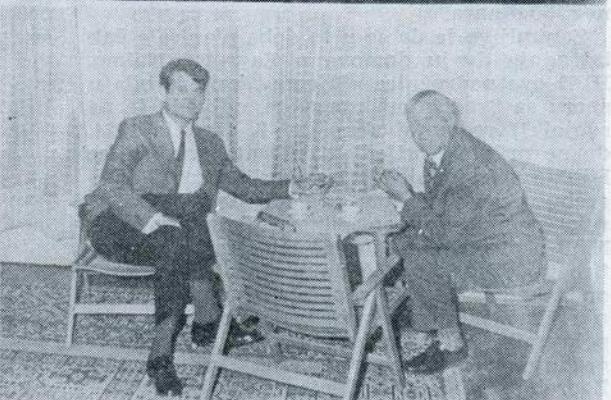
Prvi kat: vestibul
dvorana

hrvatski alpinski muzej
knjižnica
garderoba
soba za podvornika

Za razvitak Hrvatskog planinarskog društva, za napredak hrvatskog planinarstva bezuvjetno su potrebne poslovne prostorije i muzej!

Neka to uoče naši članovi i neka svaki smatra kao dužnost, da doprinese koliko god može. Oni, koji mogu dati sto i tisuću dinara, neka ne promišljaju — nego neka dadu! Pokažimo i mi Hrvati, da znademo biti organizirani i darežljivi, kada to zahtijeva naš kulturni napredak!

Letak iz 1922. godine kojim HPD poziva na izgradnju planinarskog doma u Zagrebu

LIJEVO GORE: Predsjednik PSH Božo Skerl proglašava otvaranje doma. Lijevo je dr Željko Poljak, potpredsjednik, a desno Nikola Aleksić, tajnik PSH i Ante Rukavina, predsjednik PD »Visočica« iz Gospića.

DESNO GORE: U sali za vrijeme svečanosti otvorenja. S lijeva na desno su prof. Tine Orel, urednik Planinskog vestnika i delegat Planinske zveze Slovenije; Željko Hlebec, pročelnik Komisije za propagandu PSH; desno od njega u pozadini Franjo Masnec, bivši predsjednik PSH; prof. dr Vladimir Blašković, član Redakcijskog savjeta »Naših planina«; dr Ivo Lipovčak, pročelnik Skupine seniora PD »Zagreb—Matica«; akademik Branimir Gušić, prvi predsjednik PSH i Pero Lučić-Roki, potpredsjednik PD »Zagreb — Matica«.

DESNO U SREDINI: Aleksandar Posteljnik, delegat i sekretar PSJ i Josip Bači, potpredsjednik i delegat Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine.

LIJEVO DOLJE: Radost među planinarama seniorima. S lijeva: Adalbert Franjić, poznati zagrebački planinarski aktivist, akademik Branimir Gušić, Ivica Sudnik, predsjednik PD »Japetić« iz Samobora i pročelnik Komisije za povijest planinarstva PSH i Zdravko Ceraj, predratni alpinist i poznati atletski reprezentativac.

DESNO DOLJE: Potpredsjednik Saveza s gostima iz Dalmacije. S lijeva: Branko Škoti, član Upravnog odbora PD »Paklenica« iz Zadra, Duro Perić, predsjednik PD »Paklenica«, dr Željko Poljak, potpredsjednik PSH i Milan Đekić, predsjednik Planinarskog odbora Dalmacije.

hvatila rezoluciju kojom odobrava zaključak Upravnog odbora da se započne akcija za gradnju. Ona je naišla na vrlo dobar odaziv kod planinara i zagrebačkih građana o čemu svjedoče brojni dobrovoljni prilozi. Iz sačuvanog popisa darovatelja navest čemo samo one koji su poklonili više od 100 dinara, za onda popriličnu svotu. To su bili: Gradska štendionica Zagreb 2000, odvjetnik dr Mazzura-Stožir 1000, Josip i Marija Valentić 1000, Činovništvo Franco-Serbe 335, Abelina Schwanda 300, Blaženka Vukalović 300, Činovništvo M. Wohlmuth 200, M. Bauer 200, J. A. Spiller 200, Aerne Karlo 200, Slavoljub Habek 110, Milan Mihaljinec 1000, braća Svježić 500, Makso Drobac 250, Janko Zimmermann 250, Centralna banka, podružnica Ivanec 150 dinara.

Zanimljivo je da se u to doba planirala čak izgradnja dvaju domova u Zagrebu. Naime, HPD-ova podružnica »Sljeme«, koja je bila u sporu sa Središnjom upravom, odlučila je na svojoj II redovnoj skupštini 3. travnja 1924. da ne prihvati prijedlog delegata Središnjice HPD-a o zajedničkoj izgradnji doma u Zagrebu, nego je u tom pogledu dala slobodne ruke svom Upravnom odboru. Potpredsjednik HPD-a prof. Josip Pasarić s gorčinom komentira taj događaj: »I čudnim slučajem, upravo onda kad je Matica započela akciju za gradnju Hrvatskog planinarskog doma i muzeja, pokrenula je i podružnica Sljeme pitanje gradnje svog posebnog doma. Dva doma u Zagrebu za jedno planinarsko društvo — divna li spomenika slege i drugarstva planinarskog!« (Jutarnji list od 20. srpnja 1924, str. 20). Nažlost, kao što je bilo i za očekivati, ni jedan od ta dva plana nije ostvaren. HPD-ova podružnica »Sljeme«, koja se posve odijelila od Središnjice i konstituirala kao samostalno društvo pod nazivom HTK »Sljeme«, bila je preslaba za tako zamašan potpovat, a HPD je nakon požara starog Tomislavova doma na Sljemenu 1934. sva skupljena sredstva utrošio za izgradnju novog reprezentativnog Tomislavova doma. Tako je ideja o gradnji doma u Zagrebu morala biti odložena na neodređeno vrijeme. Društveni rad je i dalje vegetirao u neprikladnim iznajmljenim prostorijama seleći se sa poslovnicom od jednog mesta na drugo. Tako je sjedište HPD-a 1900. godine bilo u Preradovićevoj 44, početkom prvog svjetskog rata u Gundulićevoj 7. poslije rata naprijere na Tomislavovu trgu, pa redom u dvorišnoj zgradi u Ilici 37, na Dolcu broj 1, u Varšavskoj 2a i konačno u Jurišićevi 3.

Planinarski savez Hrvatske imao je u početku kraće vrijeme svoje sjedište u Jurišićevi 3 i u Marićevu prolazu, a zatim rekordno dugo, gotovo četvrt stoljeća, u Gajevi 2a. Te su prostorije vrlo dobro služile kao poslovница, ali su bile pretjesne za bilo kakav stručni ili društveni planinarski rad, a pogotovo su bile neprikladne za planinarsko sjedište koje bi okupljalo planinarske aktiviste i koje bi bilo rasadište ideja i akcija.

Takovu štetnu situaciju najteže su osjećali planinari iz unutrašnjosti koji su se prilikom posjeta Zagrebu željeli naći u krugu planinara, gdje bi mogli crpsti ideje i znanje. Planinari koji su dolazili u poslovnicu Saveza neslužbenim poslom, smatrani su tamo da pače nepoželjnima jer su ometali rad administracije. Nije čudo da u takvim prilikama naše planinarstvo nije moglo postići onakav napredak i afirmaciju kakvu smo zamišljali. Nažlost, među tada vodećim ljudima u Savezu izgleda da nije bilo dovoljno smisla za rješenje tog problema. Kao dokaz za tu tvrdnju neka posluži podatak, danas nama upravo neshvatljiv, da Savez nije prihvatio proširenje saveznih prostorija na čitav kat, što mu je ponudila Matica hrvatskih iseljenika nakon preseljenja u vlastitu zgradu. Da je kojom srećom ta prilika bila iskoristena, imali bismo već odavna minimum prostorija potrebnih za sve ono što spada u djelatnost jednog republičkog saveza.

Nova prilika za rješenje tog problema javila se 1964. nakon požara Tomislavova doma na Sljemenu. Već sama osigurnina od 72 milijuna dinara bila bi dovoljna za nabavu većeg građevinskog objekta u Zagrebu. Savez se međutim ni tu nije dobro snašao. Ne želimo nikoga pojimene okrivljavati, ali jednom treba otvoreno iznijeti činjenice. Prvi je propust bio što nakon požara drugog kata Tomislavov dom nije bio odmah pokriven, makar i provizornim krovom, nego se pola godine čekalo prepustivši ga kišama i nevremenu, premda je osigurnina stajala na raspolaganju za tu svrhu. Druga je nesmotrenost bila da je oštećeni i sada već derutni dom prodan, ali umjesto da je Savez dobio kupovninu, on je — nevjerojatno ali istinito — kupcu dao zajam od osigurnine za izgradnju novog krova vjerujući jednom fiktivnom ugovoru kojim se Skupština grada Zagreba obavezala da će Savezu isplatiti za dom 88 milijuna dinara (fiktivnom zato jer kupac nije za tu svrhu mogao osigurati novčanih sredstava). Što je bilo još gore, Savez se tim ugovorom obvezao da će i osigurninu i kupovinu upotrijebiti za izgradnju nove planinarske kuće negdje drugdje na Sljemenu, premda je i nestručnjacima bilo jasno da bi se s tom sumom moglo financirati tek dovođenje komunalnija (vodovod, elektrika, kanalizacija, prilazna cesta) i pripremne radove, a što bi zapravo trebala biti dužnost Gradske skupštine a ne Saveza.

U tim prilikama bilo je planinara koji su vidjeli da su takvi planovi neostvarivi i da novčana sredstva treba što prije korisno uložiti, kako ih rastuća inflacija ne bi posve obezvrijedila, pa su u to svrhu predlagali izgradnju doma u Zagrebu. Takav prijedlog objavljen je i u »Našim planinama« (1965, 269) i ovako obrazložen:

»Društveni dom u Zagrebu mogao bi postati žarište planinarske misli u Hrvatskoj. Tu bi se mogao smjestiti planinarski muzej o kome sanjamo već decenijama. Tu bi bila

Društveni dom Planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu, Kozarčeva ulica broj 22.

Foto: Z. Hlebec

planinarska biblioteka s čitaonicom, bez čega je nemoguće zamisliti ozbiljan stručni planinarski rad. Osim poslovnice Saveza, uredništva »Naših planina«, stanice GSS-a i spremišta, u domu bi trebala biti i sala za predavanja, skupštine i projekcije. Time bi se riješio dugogodišnji goruci problem zagrebačkih društava. Dom bi trebao imati klubske prostorije koje bi postale dnevno sastajalište zagrebačkih planinara. Za planinare iz unutrašnjosti, za prolazne goste, razne delegacije moglo bi se urediti prenoćište. U tom pogledu prestigle su nas već mnoge organizacije kojima smo mi ustvari trebali dati primjer. I slovenski planinari odavno su već uvidjeli potrebu za takvim objektom pa godinama skupljaju sredstva za tu svrhu. Ako naša organizacija želi biti iole značajan faktor u turističkom razvoju naše zemlje i ako želi turističku aktivnost usmjeriti u planine, ovakva baza u Zagrebu neophodno joj je potrebna. U domu bi možda mogla imati poslovnicu ona zagrebačka društva koja su do sada bila beskućnici i plaćala skupe najamnine. Tu bi moglo biti i sjedište Saveza planinara grada Zagreba. Od kakve bi koristi bila koncentracija snaga na jednom mjestu, snaga koje su danas raspršene i osuđene na vegetiranje, nije potrebno dokazivati. I konačno, planinarska škola o kojoj već godi-

nama govorimo, dobila bi u okviru doma idealan smještaj. Planinarski dom u Zagrebu bio bi snažan doprinos afirmaciji planinarstva ne samo u Zagrebu nego i u Hrvatskoj. Takvim domom naša bi organizacija dobila na ugledu u međunarodnim razmjerima. Narančno da ovakav prijedlog nije magična formula koja rješava sve probleme, jer organizaciju ne čini zgrada nego ljudi povezani idejom, ali ne treba zaboraviti da je i materijalna baza neophodno potrebna. Uostalom, generacijama koje dolaze treba da ostavimo nešto više nego same ideje.«

Nažalost, prijedlog nije prihvaćen, novac od osigurnine ostao je na računu u banci i poslije devalvacija njegova je vrijednost toliko pada, da je ideja o domu postala bespredmetnom. Tek 1969., kada je ostatak derutnog Tomislavova doma stvarno unovčen, opet se pokazala mogućnost nabave doma u Zagrebu. Srećom, u Savezu nije više bilo nekih osoba koje su tome pružale otpor, a i Skupština PSH održana 25. travnja 1971. jednoglasno je donijela odluku o kupnji. Ipak ni dalje nije išlo bez teškoća. Usljed gubitka vrijednosti novca sužen je izbor objekta i naše su ambicije morale postati mnogo skromnije. Nadalje, bilo je okapanja oko prijenosnih formalnosti prilikom prodaje To-

mislavovoga doma. Osim toga bivši i novi nezadovoljnici s ovakvim rješenjem skupili su se sada u jednom društvu i oštrosuprotstavili odluci Skupštine o kupnji doma. Čak su u toj namjeri svim društvima u Hrvatskoj poslali umnoženu okružnicu u kojoj su osudili takvu kupnju i predlagali da se sredstva utroše na popravke i adaptacije postojećih domova u Hrvatskoj. Kakva razlika između sadašnje situacije i one prije 50 godina, kad je spor nastao zbog toga jer je svaka stranka željela imati takav objekt. Članovi Izvršnog odbora PSH strpljivo su obilazili razne lokacije i objekte u Zagrebu dok se konačno nisu odlučili za novogradnju u Kozarčevu ulici 22. Stručna građevinska komisija SOFK Hrvatske objekt je ocijenila kao kvalitetan, pa je Glavni odbor PSH na izvanrednoj sjednici 3. studenoga 1971. odobrio kupnju za cijenu od 115 milijuna dinara. Bilo je to stvarno u posljednji trenutak jer je samo nekoliko dana poslije dinar znatno devaluiran (ovih dana i po drugi put).

I tako je danas naša organizacija pod vlastitim krovom i u udobnim prostorijama. Budući da je zgrada nabavljena prije njenog unutarnjeg uređenja, prodavač ju je dovršio po uputama Saveza. Dom raspolaže sa sljedećim prostorijama: u suterenu je garaža; u prizemlju sala za sjednice, knjižnica, sanitarni čvor, garderoba i skladište (a predviđa se i mali bar); u prvom katu je poslovница, soba tajnika, soba knjigovođe, gostinska soba i sanitarni čvor s kupaonicom. Ispred zgrade je balkon, a iza nje poveća terasa pod sjenom voćaka. Drugi kat, zapravo prostrano potkrovљje, nije još dovršeno, a u njemu se predviđa smještaj planinarskog muzeja i arhiva.

Premda se u domu zapravo još nismo ni posve udomaćili, a bit će potrebno i dodatnih sredstava za uređenje treće etaže, slobodno sada možemo odahnuti i staviti točku na jednu akciju koja ima ništa manje nego polustoljetnu povijest.

Dr Željko Poljak

Planinarski savez Hrvatske u 1972. godini

DRUŠTVA

U toku 1972. g. bilo je u PSH uključeno 70 društava. Markice za tu godinu nisu podigla društva »Zavičan«, »Nik«, »Jelengrad«, »Rajinac«, »Dinara«, »Strmac«, »Maks Plotnikov«, »Svilaja« i »Marjan«. Razlozi za to nisu nam poznati, a Izvršni odbor i regionalni odbori nastoje ispitati uzroke i oživiti njihov rad. Osnovana su i dva nova društva i to »Železna gora« u Čakovcu i »Vršak« u Brod Moravskama (Gorski kotar). Istodobno s osnivanjem »Železne gore« prestalo je s radom PD »Ekonominist« iz Čakoveca, a preostali članovi uključili su se u rad novog društva.

ČLANSTVO

Prema evidenciji markica podignutih do konca mjeseca studenoga broj članova u okviru PSH iznosi 19.948 od čega odraslih 11.521, omladinaca 4.909 i podmlatka 3.518. To je za 1.634 više od broja članova u isto doba 1971., ali će konačan broj članova biti poznat tek po konačnom obračunu markica.

REGIONALNI ODBORI

U okviru PSH djeluje pet regionalnih odbora. Informacija o njihovom radu bit će objavljena po dobivanju podataka od svih odbora.

GLAVNI ODBOR

Održao je jednu sjednicu na kojoj je razmatran rad Izvršnog odbora i njegovih komisija u 1972., problematika vezana uz planinarsku organizaciju, izmjene i dopune pro-

grama proslave 100. obljetnice planinarske organizacije u SRH i kadrovske promjene u Glavnem i Izvršnom odboru PSH.

IZVRŠNI ODBOR

U toku godine održao je 13 sjednica na kojima su rješavana pitanja iz rada komisija PSH, organizaciona, finansijska i gospodarska pitanja, uređenje društvenog doma, organiziranje akcija za PSJ, međurepublička suradnja i druga pitanja i zadaci koji su postavljeni pred našu organizaciju. Održavani su redovni kontakti s planinarskim, društveno-političkim, sportskim i drugim organizacijama. Predstavnici PSH redovito su sudjelovali u radu Glavnog odbora, sekretarijata i koordinacionih komisija PSJ. Osim toga Izvršni odbor bio je direktni nosilac većeg broja akcija od kojih izdvajamo slijedeće:

— Uređenje i otvorenje društvenog doma PSH. Uslijed zime i nestasice građevinskog materijala nisu u planiranom roku, do proljeća, mogli bit izvršeni svi radovi na uređenju doma, pa je njegovo otvorenje bilo odgodeno za jesen. Kancelarijski prostor bio je na vrijeme uređen, tako da je kancelarija PSH započela s radom u novim prostorijama 6. ožujka 1972. g. Unatoč finansijskim poteškoćama, kao i svim ostalim koje prate ovakove zahvate, dom je u toku godine uređen i svečano otvoren 16. XII 1972., a ostaje još uređenje mansardnog dijela, što bi trebalo obaviti do proslave 100. obljetnice. Prostorije Saveza u Gajevoj ulici ustupljene su na korištenje PD »Runolist«.

— Organiziranje akcije »Na 80 vrhova za Titov rođendan«. U okviru općejugoslavenske akcije planinari SRH izveli su uspone na deset vrhova. Akcija je u potpunosti uspjela. Uspone na pojedine vrhove organizirali su regionalni odbori ili planinarska društva.

— Organizirano sudjelovanje planinara iz SRH na sletu planinara Jugoslavije, koji je održan u organizaciji PS BiH na Kozari na Dan ustanka. Iz SRH sudjelovalo je ukupno 50 planinara, među njima najveći broj iz Dalmacije.

— IO PSH bio je organizator tradicionalnog susreta članova predsjedništva PS BiH i IO PSH koji je održan od 15—17. rujna 1972. u Zagrebu i na Zavižanu. Tom prilikom razmatrana su brojna pitanja od zajedničkog interesa.

— Sudjelovanje na susretu PS Srbije, PSBiH i PSH koji je na inicijativu PS Srbije održan 21. i 22. listopada 1972. na planini Tari. Tom prilikom dogovoren je daljnji profil susreta. Osim članova IO, susretu su prisutstvovali predstavnici naših komisija za alpinizam, vodiči i speleologiju.

— Organiziranje X. Orientacionog natjecanja PSJ na Papuku 9. i 10. listopada 1972. Natjecanje je organizirano uz suradnju s Planinarskim odborom Slavonije, a sudjelovale su ekipne svih republičkih i pokrajinskih saveza.

GOSPODARSKA KOMISIJA

Kako su sredstva PSH dobivena od prodaje Tomislavova doma utrošena za nabavku društvenog doma PSH, nije mogla biti ostvarena ideja o osnutku i poslovanju poslovног fonda PSH.

PSH direktno upravlja s deset planinarskih domova i skloništa na Velebitu i u Gorskem kotaru koji su svi od reda pasivni, pa se Komisija brinula za njihovo održavanje. Jedini veći zahvat bilo je prekrivanje krova na Štirovcu Ilimom, za što je odobren iznos od 5.000 dinara.

Pojedina društva tražila su od Komisije dotaciju odnosno zajmove, što zbog nestაšice sredstava nije bilo moguće realizirati. Imajući na umu finansijsku situaciju i značaj pojedinih objekata, odobreна je jedino dotacija od 1.000 dinara za popravak krova planinarskog skloništa na Promini i zajam od 100.000 dinara za uređenje krova i još neke zahvate na planinarskom domu Platak. Zajam za Platak otplatiti će SFK Rijeka. Apel PSH na skupštini općine Rijeka za uređenje doma na Snježniku ostao je bez odgovora. Uredenje domova na Platku i Snježniku nužno je naročito zbog održavanja velikih akcija na tom području u okviru proslave 100 obljetnice planinarske organizacije u SRH. U toku su još poslovi oko likvidacije Tomislavova doma. Podržana je inicijativa PDS »Velebit« za gradnju novog skloništa na Samarskim stijenama.

KOMISIJA ZA PROPAGANDU

Za kontinuirani rad na propagandi potrebna su velika sredstva s kojima, nažalost, naša organizacija ne raspolaze. Zato su se akcije svele na propagandu kroz redovne ili povremene napise u dnevnim i tjednim listovima i na poduzimanje nekih akcija koje su ujedno bile i ekonomski opravdane (povrat uloženih sredstava). Takove akcije bile su priprema vodiča »Po planinama SRH« (vodič izlazi u prvoj polovini 1973) i izrada većeg broja komercijalnih značaka Velebita (dom Zavižan, Rossijeva koliba, Paklenica i Vaganjski vrh). Dio značaka već je u prodaji.

U okviru Komisije djeluje i knjižnica koja se redovno popunjava novim izdanjima, ali zbog preseljenja i uređenja doma ona nije radila.

»NAŠE PLANINE«

Casopis izlazi u šest dvobroja godišnje u nakladi od 2100 primjeraka. Zbog stalne oskudice u finansijskim sredstvima i poskupljenja štamparskih usluga nije bilo moguće poboljšati njegov grafički izgled. Većim angažiranjem društava oko sakupljanja oglasa i povećanja broja pretplatnika, situacija bi se znatno mogla poboljšati. Suradnja s PS BiH odvijala se u skladu međusobnih dogovora. Upućen je zajednički prijedlog Planinarskom savezu Srbije za suradnju u izdavanju časopisa.

KOMISIJA ZA MARKACIJE I TRANSVERZALE

Komisija je vodila brigu o republičkoj planinarskoj transverzalli »Po planinama SRH«, te o Velebitskom planinarskom putu. Do danas je izdano 705 dnevnika »Po planinama SRH« i dodijeljeno 37 značaka; izdano je 748 dnevnika VPP i podijeljeno 259 značaka. Uoči ljetne sezone ekipa Komisije prošla je trasu od Zavižana do Visočice, popravila markacije, uređila skloništa i prokrčila put. Komisija priprema evidenciju markiranih puteva u SRH i obilaznika transverzala radi objavljuvanja u časopisu »Naše planine«. Rad će biti završen po dobivanju podataka od svih planinarskih društava. Posebnu pohvalu zasluguje rad i evidencija markacijske sekcije OPS Rijeka.

KOMISIJA ZA OMLADINU

Početkom godine izabran je za predsjednika Krešo Ormanec, član PD »Željezničar«, jer komisija do tada nije imala predsjednika.

U zajednici s PD »Vihor« Komisija je organizirala pohod »Tragom 26 smrznutih partizana« Jasenak — Tuk u okviru Desetog memorijala koji je održan u Mrkoplju 25-27. veljače 1972. g. Predviđeno je bilo da na pohodu sudjeluje 26 planinara, ali je zbog slabog odaživa društava sudjelovalo manji broj.

Organiziran je pohod planinara omladinaca na akcije PSJ i to: 26-29. siječnja 1972. na Igmanski marš u organizaciji PS BiH (sudje-

lovalo 11 omladinaca) i 9—10. rujna 1972. g. u logor omladinaca ispod Stola u organizaciji PS Slovenije (sudjelovalo 23 omladinca).

KOMISIJA ZA GSS

Komisija je održala zimski početnički tečaj GSS na Platku od 26. veljače do 5. ožujka 1972. g. Sudjelovalo je 25 pripadnika stanica iz Splita, Zagreba, Samobora, Rijeke i Delnice. Za pripadnike stanica održani su na Kleku ispit za spasavaoce.

U okviru proljetne izložbe »Interproteks« na Zagrebačkom velesajmu, Komisija je organizirala izložbu fotografija iz rada GSS-a, a pripremila je i opremu za izlaganje, ali zbog konceptcije izložbe nije bila izložena. Članovi Komisije sudjelovali su na sastancima Koordinacione komisije za GSS PSJ i na proslavi 60. obljetnice Gorske reševalne službe PZ Slovenije. Preko Koordinacione komisije za GSS PSJ izvršena je narudžba spasavačke opreme za potrebe stanica.

KOMISIJA ZA SPELEOLOGIJU

U okviru Komisije djeluje sedam odsjeka. Jedan od njih osnovan je u toku ove godine (PD »Paklenica« u Zadru). U toku godine Komisija je organizirala posjet Baraćevim špiljama (Plitvice) povodom proslave 80. obljetnice uređenja tih spilja u turističke svrhe, u zajednici s PDS »Velebit« istraživanje na Braču, u zajednici s Komisijom za speleologiju PS Srbije sastanak Koordinacione komisije za speleologiju PSJ na Beljanici i ispite za dobivanje zvanja »speleolog«. Članovi Komisije sudjelovali su na VI Jugoslavenskom speleološkom kongresu u Lipici na kojem su održali tri referata, na I Međunarodnom sastanku o sportskoj speleologiji na kojem je održan jedan referat i na speleološkom logoru kod Niša koji je organizirala Komisija za speleologiju PS Srbije.

Komisija za alpinizam

Komisija je u zajednici s alpinističkim odsjecem PD »Željezničar«, »Velebit« i »Mosor« organizirala zimski alpinistički logor na Vršiću, na kojem je sudjelovalo 12 alpinista, prvomajski susret alpinista u Paklenici, na kojem je sudjelovalo 120 alpinista (ispunjeno 350 smjerova), ljetni alpinistički logor u Vratima, s 20 alpinista (ispunjeno oko 50 smjerova), ljetnu alpinističku školu u Zagrebu s 28 polaznika i alpinističku školu u Splitu s 20 polaznika. Najznačajnije akcije Komisije sva-kako su organiziranje ledenjačke alpinističke škole u području Grossglocknera s 20 polaznikom i nakon škole ledenjački logor na kojem je sudjelovalo 38 alpinista (ispunjeno oko 200 smjerova).

KOMISIJA ZA ORIENTACIJU

Po donošenju programa rada početkom godine Komisija dalje nije više radila zbog odlaska predsjednika iz Zagreba i neaktivnosti pojedinih članova, tako da je koncem

godine Izvršni odbor bio primoran Komisiju rasformirati.

Ovogodišnje orijentaciono natjecanje »Trophy Platak« bilo je ujedno i republičko, ali kako je ovo natjecanje bilo ponишteno, nisu odabrane tri ekipe koje su trebale zastupati PSH na Saveznom orijentacionom natjecanju. Zbog toga je naknadno za republičko izabранo natjecanje PD »Grafičar«. Na temelju tog natjecanja PSH su na državnom prvenstvu na Papuku zastupale ekipe PD »Sljeme«, »Zagreb« i »Vihor«. Sve tri ekipe prekoračile su zadano vrijeme i nisu ušle u plasman.

KOMISIJA ZA VODIČE

Komisija je konačno ove godine započela sa aktivnim radom. Popunjena je mlađim članovima, a za predsjednika Komisije izabran je Vladimir Mlinarić, član PD »Runolist«. Komisija je odmah pristupila sredivanju dokumentacije i zaostataka, dopuni Pravilnika Službe planinskih vodiča PSH i Stanice vodiča Zagreb i izradi programa za ljetnu i zimsku školu vodiča. Obnovljena je podjela zvanja vodiča članovima novoosnovane Stanice vodiča na Rijeci, te izvršeni pripremni radovi za ponovno aktiviranje Stanice vodiča u grebu. U okviru jugoslavenske akcije »Na 80 vrhova za Titov rođendan« Komisija je bila organizator uspona na Dinaru, najviši vrh SRH. Sudjelovalo je 80 planinara iz 10 planinarskih društava. Organiziran je i izlet za 40 sudionika na Golicu.

KOMISIJA ZA DODJELU PRIZNANJA

Kao i svake godine ova je Komisija obavila prilično obiman posao oko dodjele priznanja predloženim članovima.

KOMISIJA ZA POVIJEST PLANINARSTVA

Nakon kraćeg zastoja početkom godine Komisija redovno održava sastanke na kojima razrađuje program proslave 100. obljetnice hrvatskog i jugoslavenskog planinarstva. Komisija je izradila izmjene i dopune prijašnjeg programa vodeći računa o mogućnostima organiziranja pojedinih akcija i o financijskim sredstvima. Sastavljena je lista zaduženih pojedinaca, komisija i odbora za realizaciju svake predložene akcije.

KOMISIJA ZA ZAŠTITU PRIRODE

Komisija je u stalnom kontaktu s organima i organizacijama koji djeluju na tom području radi koordiniranja rada i poduzimanja određenih akcija.

KOMISIJA ZA MEĐUNARODNE VEZE

Ostvarila je neke međunarodne kontakte, a najznačajniji su sa Švicarskim centrom za alpska istraživanja, što će biti vrlo korisno za dobiranje podataka prilikom organiziranja naših ekspedicija.

Kroz buru što huči nad planinom

ANTE RUKAVINA

GOSPIĆ

Već u studenome svake godine velebitski su visovi zasuti snježnom bijelinom i u mraznim i vedrim jutrima bijelaju se nad utišanim šumama i još uvijek zelenim ličkim poljima. Često bijeli vrhovi vire iz magle što sakriva polja i doline između vrhova. Tek odmakli dani toplog proljeća odnose snijeg, a olišćali pojas svakog se dana penje za visinama. U tom zimskom razdoblju samo velika ljubav planinarska ili dužnost pokušavaju probijati snježne nanose i čestu buru što huči nad planinom, ne zaboravljujući običi svaki proplanak i dodirnuti svaki suhi list na skoro golum granama. Tada bura svaku kap vode pretvara u sleđene projektile, a pahuljice snijega u sleđene kristale što svijetle i plešu između drveća probijajući se kroz sve otvore odjeće. Ali kad dužnost i ljubav pokrenu srca, planovi se brzo ostvaruju.

Bio je 25. studenoga 1972. godine. Meteorološka prognoza za taj dan je glasila: oblačno, snijeg u planinama, bura 6—7 bofora, udari bora 8—9 bofora. Naravno, zna se gdje, ne može to zaobići primorsku stranu Velebita. A naš cilj jest: Vrbanska duliba na primorskoj padini srednjeg Velebita. Tamo možemo iz Gospića doći iz nekoliko pravaca. Jedan je da preko Karlobaga stignemo do Cesarice, a zatim tu od obale dva sata uzbrdo na visinu od 950 metara nad morem. Drugi je preko Oštarija i Šušnja do Dabarske kose i onda još tri sata Premužićevom stazom preko Skorpovca. Od tih putova odbija nad dužina pješačenja po kratkom danu, ali najviše bura koja ovuda nemilice brije. Zato smo odabrali put preko Kugine kuće, gdje je više vožnje, ali i snijega i onda samo spuštanje do cilja.

Naš službeni fićo GS 54-74 penje se uz Takalice zaklonjen stijenama s desne sjeverne strane i samo se nešto više strese na svakom otvorenijem zavoju. Po asfaltnoj cesti plešu snježne pahuljice ples na vjetru stvarajući lepeze da se za tren uzdignu pretvorene u zavjesice svih oblika i u vratolomnim skokovima nestanu nad Brušanskom dulibom s lijeve strane, da nad Sadikovcem nastave snježni pir. Na Oštarijama kao da dimi, oblaci puni snijega prevaljuju se na primorskiju stranu. Pleše i naš fićo po zaledenoj cesti pa se instinktivno držimo sve bliže stijenama kao da su nam branici sa niže strane omrzli. Tako je sve do Šušnja, a onda kamenom cestom desno prema Dabrima. S lijeva u dolini je Ledenik, rijetko velebitsko selo koje ne propada ili tek vrlo polako gubi stanovnike. Elektrificirano je, a novi put prvi u povijesti sela, napravili su stanovnici sami i tako se povezali s blizim

Šušnjom, da onda u Karlobagu plasiraju nešto svojih proizvoda i tako se lakše održe ovdje. Nastavak njihove doline prema planini zovc se Dumboka i samo Dabarska kosa dijeli je od Dabara. Danas u tome zaseoku dva vlasnika imaju nekoliko stotina koza pa dobro »krste« šume u okolini. Napredujemo u čelo bure. Nije još toliko jaka, razbilja se oko Dabarskih kukova i sad skuplja novi zamah za daljnje udare. Snijega je malo. Jučer ujutro padao je kratko vrijeme, pa se bojimo da će ga biti i dosta iza Dabara.

Iznenada na cesti iznad Dumboke zaustavlja nas djevojka iz Dabra. Povest ćemo je do stazice iza tunela, kojom silazi svojoj kući u Ravnom dabru. Ona je kći Nikole Bačića, jedinog stanovnika u Ravnom i Crnom dabru, koji želi još ovu zimu ovdje proživjeti protiv volje svojih ukućana. Ne da se on, kaže mu kćer, iako ga njegova djeca očekuju u Rijeci svaki dan. Teško je napustiti pradjedovsko ognjište. Tko da mu zamjeri što želi da pod orkanskim visovima Čelinca i Rujičina kuka ostavi svoje kosti kao i njegovi preci. Sve drugo njemu je varljivo i neizvjesno. Više on voli urnebese bure i mir toplih ljeta. Gdje će mu odjek koraka biti tako tihan i blizak kao na ovom kamenju i gdje će miris proljeća na obroncima značiti novi život.

Na Dabarskoj kosi sve se ori od bure. Sve u smijehu i šali nadamo se da naš fićo ne će završiti na padini Butinovače ili, ne daj Bože, poprijeço s nama skupa u Ravnom dabru. Ovdje na kosi kao da se svi vragovi žene, kako kažu Ličani. S obzorja iznad planine, od Like, sivilo oblaka spušta se na nas kao zavjesa koja nas želi svaliti u more. I huči, i ječi, i urla, trese nad brdima. Unatrag nad morem iznenadni trak nebena podsjeća nas da postoji nešto drugo osim kamena, snijega i oblaka. A mi po smrznutoj cesti gmižemo iznad Dabara prema Bačić dulibi. Tu je već dosta snijega, za visinu cipele i više, ali i nameti preko ceste. Od pršića su i lako se probijaju. Pred Tominom dulibom uspon je već veći, a burom zbijeni snijeg često nas ustavlja. Ovaj jučerašnji peti je što pade ove jeseni i šisti sada oko nas, tako da ni guranje ne pomaže. Na rukama okrećeno auto natrag, ako ga snijeg zamete do povratka, neka je barem okrenut prema moru.

Nastavljamo dalje pješke prema raskršću na Položinama. Srce i dužnost nas vuku kroz sve veći snijeg, sve dublje u planinu. Na raskršću desna cesta vodi ka Jadovnom, a mi ćemo prema Težakovcu. Prema moru nazire se Bačić kuk, kao da titra u olujnom oblaku,

ponekad se preko Tomine dulibe pokažu Solinc i Budakovo brdo u trenucima kad sniježni val zakasni za prethodnim. Kilometar ili nešto više od Položina, iza Bijelih stijena, skrećemo lijevo stazom preko Opaljena brda. Znamo da to nije ona prava, ali će nas ona sat kasnije spojiti sa onim odvojkom Premužičeve staze što od Kugine kuće vodi k Vrbanima.

Obilazeći nekoliko ponikava i jednu zasnježenu padinu okrenutu moru izbijamo na pravu stazu. Odmah se to osjeća pod nogama. To nam ulijeva sigurnost da ćemo se probiti do Vrbanske dulibe. A nju naziremo negdje dolje u daljinu iza svih ovih smetova što se viju zrakom.

Bura je sve jača, udara iz svih prodora, a najviše iz onoga između Šatorine i Lisca, čini se kao da su se otvorili svi otvori njezina radjana i da sve živo i pokretno želi odnijeti u more, kao da svi vlakovi svijeta prevoze Velebit u doline, kao da se tisuće zrakoplova survavaju na nas, kao da stotine nesložnih orkestara talambasaju nad sniježnim brdima i sve se to slijedi nad Vrbane kao smrtonosni poj pod ravnjanjem nevidljivog, jakog Roditelja. I prati trojicu nas samotnika po ovoj zasnježenoj, napola ogoljeloj padini od kamena do kamena, od smeta do smeta sve do cilja. »Sjever brije sa sniježnog brda«, rekao je pjesnik. Da nas zamete, našli bi nas smrznuće u proljeće, a da se slučajno čopor gladih vukova pootima za nas — nikad nas nitko ne bi pronašao.

Tutnje tako bofori oko nas i ječe nad planinom stromoglavljući se prema moru i u svom rušilačkom urlikanju zaustavljaju dah i trepere tijelom kao s listom na vjetru. Da, da, to su ti udari od 9 bofora, a što bi bilo da se pojačaju, što da je snijeg do vrata? Najednom sve utihne, predah. Samo list na grani šušne, samo se grane vraćaju ka deblu, a pahulje sada padaju bez snage. I pukne oblak za čas, da sunčeva zraka upadne u novi kovitlak snijega. I opet novi predah. Suho lišće preko ledene plohe i zabija se medu grane, da s novim vihorom odleti u visine. I ponovno se čuje struganje grane o granu, lišće se rasipa u jeci koja iznova jeći s brda.

Pri kraju smo puta, naziru se kuće vrbaniske. Skrećemo sa staze desno k njima, samo dvije su naseljene. U kući Luke Vrbana ne mogu se načuditi što nas vide. Kažu, odnijela bi nas bura da smo išli po ovom zlu preko Skorpovca. Osamdesetrogodišnja baka Luca križa se od čuda.

— Poznate li nas, pitamo?

— Poznam, djeco, poznam, vi ste iz Gospića — i sve nas imenuje, iako nas je vidjela samo jednom u životu i to prije više od pet mjeseci.

Kad smo se malo zagrijali, pošli smo pogledati bolesna goveda zbog kojih smo i došli. Baka Luca hitro se giba po kući spremajući jelo. Goveda su smještene u podrumu kuće, kako je to običaj u ovim krajevima i u Lici. Tu je tamno, a prostorija toliko visoka da se

ne možemo ni ispraviti, naravno, s jedva uočljivim prozorčićem, sve zbog bojazni od vjetrova i hladnoće. Sreća je da stoka boravi na otvorenom kad god je to moguće, zbog toga što sijena nema mnogo, pa ipak skupi dovoljno vitamina za razdoblje kad je tako zasužnjena u podrumima.

Prije nekoliko dana zaklali su svinje za posjek i sad je frigalina obavezna za ručak, ali i sve drugo što spada uz svježe pećeno meso, pa i čaša tvrdog dalmatinskog crnjaka, već sada spremljeno za božićne blagdane. Sve oni to s mukom dopreme iz Cesarice ili iz Gospića kamionima, koji sa Težakovca izvoze trupce.

Uz jelo pričamo kako će preživjeti zimu i hoće li snijeg biti velik, zapadan, kako oni kažu. Najednom za čas se kroz prozor ukaza namreškani sunčev kolut i podsjeti nas na povratak. Zato se odmah spremamo. Na polasku nas baka Luca ljubi, sretna što smo došli pogledati njihova goveda, njihovo najveće blago. Luka i njegov pas prate nas do staze. Stope našeg dolaska nestale su zametene. Otraga prema moru na brijegu, bijeli se Premužičeva staza kao tanka bijela crta nestajući u šumi prema Radlovcu. Ovaj odvojak kćim se vraćamo prema Kuginoj kući ugordan je, samo da nije vjetra i snježnih pahuljica što se probijaju do samog tijela. Inače bila bi ovo lijepa šetnja. A bura, razljučena i opijena obilaženjem oko bregova, udara sa svih strana. Za čudo, na sve većoj visini stišava se njezino divljanje što i sada ori nad primorskrom padinom. Dosta nas sa sjevera zaštićuje i Lisac (1450 m), ali i sve viša i gušća šuma. Lijevo od staze je 57. šumarski odjel i pogled na Vrbane, čije se kuće gube u magli kroz zaledene trepavice.

Na kosi je zastanak. Pogled unatrag kroz razdrti oblak otkriva u daljinu otok Olib iza Paga i Maona što kao zelena tamna krpa u obliku osmice lebdi u sivilu mora. Sa zapadne strane sunce iznenada zažari oblake prosipajući crvenilo burovitog predvečerja između visina i mora.

Nastavljamo stazom ka Kuginoj kući, odnosno do njezinih ostataka, zidina s lijeve strane ovog Premužičeva odvojka. Luka nam je Vrban rekao da su tamo nekada stanovali inženjeri pri očrtavanju budućih velebitskih putova i da je dobila ime po Kuginom vrhu iznad nje. No pravu istinu i povijest te kućice teško će itko ikada odgjetnuti. Danas nas samo imenom podsjeća na Bocaccia i deka-meronsko vrijeme. Staza vijuga istočnom padinom Lisca skoro vodoravno s lijeve strane velike ponikve, ali jedan odvojak prije ponikve skreće desno i doveo bi nas kilometar bliže Položinama. Ipak idemo markiranom stazom do ceste. Nailazimo na stijenu i napis na njoj: Vrbanska duliba 40 minuta, Kugina kuća 20 minuta. To je stvarno potrebno vrijeme, ali za ljepše dane.

Ovuda je snijeg do koljena, a nanosi veći, no udari bure sada su laganiji pa šum na

vrhovima smreka postaje ugodniji. Konačno je cesta pred nama. Na drveću mnogobrojni inicijali. Najočitiji je JV s markacijom i strelicom, to je ovdašnji cestar Jure Vrban, on je to i pisao. Cesta je ovdje granica 48. i 32. šumarskog odjela. Zaravnata i na mjestima namreškana snježnim valovima, prolazi kroz crnogoričnu šumu dolazeći od Štirovače. Samo na dva mjeseta zečji tragovi su protresli pršić i izgubili se u šumi.

O, gdje ste skijaši cijelog svijeta, dugoprugaši i amateri, da nesmetani pojurite ovim mirnim cestama sve do topnih svibanjskih dana. S desna Crna i Tomina duliba. Nad Baćić kukom oblak se raspada u duge crne repove. Večernje rumenilo žari se na stijenama i na ledu što sa njih visi. I rasipa ga večer po vršcima drveća kao crvenu vatrnu čiji odsjaj lebdi nad snijegom, nad cestom, nad Bijelim stijenama i Položinama sve do Baćić dulibe.

Konačno smo kod automobila. Sa malo muke prolazimo kroz Dabarske kukove, a na

Dabarskoj kosi već u mraku jedva primjetimo s desna kamen sa planinarskom označkom. Alan 9 sati. Stišala se bura, nema više onog grozomornog zvuka s visina niti pahuljice brzih kao projektili. Oblak jedan tih, zloslutan i crn na obzoru između Raba i Ravnih kotara izgleda kao da je otok Pag izdignut u visinu, odozdo ravno podrezan posljednjim zamaskama bure. Vrhovi oblaka strše u vis preplićući se, kovitlajući i nestajući u mraku. Ta stravična skamenjena gromada lebdi nad rumenilom večeri što prekriva more svuda naokolo. To između nje i otočja izgara bura s Velebita svoje posljednje izdiseće, gore ostaci večeri nad vrhovima pravog Paga i vatrenim jezicima rastaču oblak iznad sebe. Noć smiruje vatre na obzoru, daljine tih nestaju u mraku.

Radosni smo zbog obavljenja posla i zbog našeg fiće što dobro vuče. Iznad nas, iznad planine večernja zvijezda osvjetljava nam put ka našima što nas kod kuće željno čekaju.

Zapisi s planina

UZEIR BEŠIROVIĆ

SARAJEVO

Novogodišnja noć

Decembar. Posljednji dan godine na izmaku. Suton najavljuje vjetar s obližnjih vrhova koji se prijeteći nadvijaju iznad nas.

Odmičemo. Ispred nas je zasnježena nemilosrdna padina. Ovdje se zima odavno nastanila i udomačila.

Prolazimo kroz selo. Ljudi se zavukli u svoje tople odaje i nikog ne sretosmo. Iako imamo poznanika, mi se njima ne svratimo. Zurimo, uskoro će Nova godina. Psi se uvkulju svoje štenare, savili repove i u njih pušu, da bi se bolje zagrijali. Kokoši prozeble i mokre, šćućurile se pod strehom. Cupkaju i mijenjaju noge, hladnoća ih na to primorava. Sve oko nas miriše po dimu, što obilno suklja kroz badže seoskih krovova.

Daljine se naglo izgubiše, horizont se suzi, a vidici ograničiše. Hitro odmičemo, sami sebi praveći prtinu. U ovom prhkom snijegu ne koriste krplje, a smučke su još veći teret.

Mrkla noć obavi planinu u crno ruho. Samo je snijeg bijel pod svjetlima naših džepnih svjetiljki.

Uspon se povećava, a sa njim i naš napor. Snijeg je sve dublji, a hod teži u prhkem snijegu. Mračna duboka ždrijela vrebaju nas i prave stalne zasjede. Odroni prijete. Da se kojim slučajem otisnemo niz padinu, ne bi nas našli ni lavinski psi tragači. Vjetar, taj

noćni urlator, povija naša ionako iznurenata tijela, zasipa nas snježnom prašinom i zaustavlja dah, kao da nam brani prilaz planini.

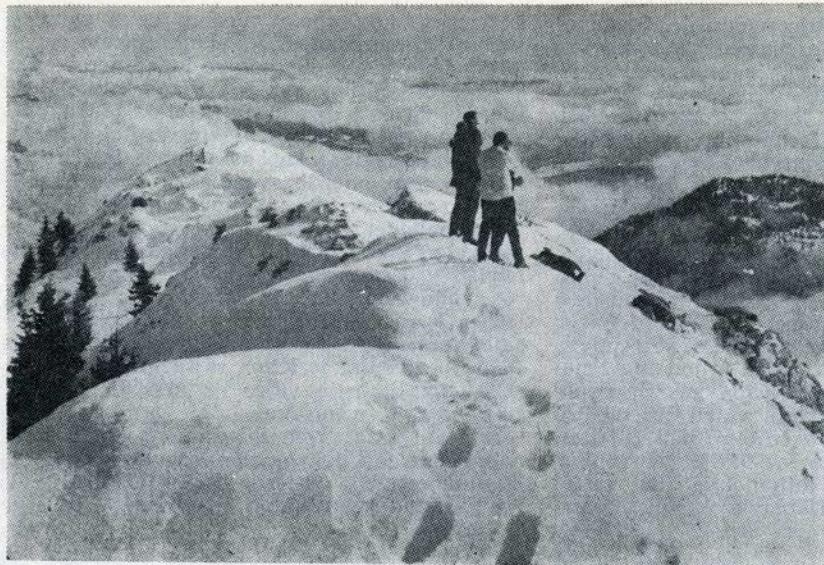
Tvrdroglavo i uporno ulazeću napor gazeći dubok prhki snijeg. Ustvari, više ne odmičemo, samo propadamo u snježnu masu, kao u silosu punom žita. Dugo već traje to naše tapkanje u mjestu. Našoj snazi, nastojanju i upornosti došao je kraj u trenutku smrti jedne stare i radanja jedne nove godine.

Noć je najveća raskrsnica svijeta. Noć je, kako ljudi kažu, svačiji neprijatelj, pa i krvolčnih vukova. Noć nikada ne spava. Ova noć, eto, nije htjela da druguje s nama, iako smo sa drugim noćima drugovali bezbroj puta, baš ovdje na Prenju.

Ušli smo u planinu kao noćne utvare, ali nas planina nije htjela primiti, kao da je htjela dočekati novogodišnju noć na tim visinama bez ljudi. Ko bi znao zašto nam je baš to novogodišnje veče, to najduže veče, tu ludu noć otkazala gostoprimstvo, a ranije nas je uvijek dočekivala raširenih ruku.

Neuspio pohod završen je te neobuzdane noći na pola puta. Planinu nismo mogli osvojiti ni lukavstvom ni razumom, a ljudskom snagom još je niko osvojio nije. Svi dosadašnji takvi pokušaji ostali su uzaludni, obično plaćeni najvišom cijenom — životom. Uzmak je bio jedino rješenje.

* * *

Novogodišnje jutro

Foto: U. Beširović

Prvi novogodišnji dan osvanuo je kakav se samo poželjeti može: topao i sunčan, izmišljen. Zaledeno inje okitilo je sve oko nas. Svako drvo, svaki žbun imao je poseban bijeli nakit. Čedan i nježan, kao mlada nevjeta.

Neka čudnovata neizdrživa bjelina pod jačim suncem, nagnala je raskalašeni vjetar u beskrajni bijeg. Toga i dva naredna dana uživali smo u skijanju na visokoj planini i njenim nepreglednim bijelim prostranstvima.

Odužila nam se ta naša dobra, velika i lijepa planina za ono novogodišnje veče koje je provela sama.

Susret u tamnim oblacima

Pozna jesen. Jutro nesigurno, nejasno, haotično. Vrijeme na raskrsnici. Oblaci, uznenimreni, lutaju suludo kao razderani dronci. Zaklanaju sunce, povremeno zaplijuskuju doline. Već su zaposjeli okolne planinske vrhove, zavili ih svojim neprovidnim plaštom. Reklo bi se: nebo uskomešano, nesigurno.

U tome općem nebeskom metežu pošli smo ususret oblacima. Pošli smo u posjetu bosansko-hercegovačkom gorostasu Magliću.

Iza nas je ostala tamna prašuma Perućica. Šuma ogoljela, bez ploda. Samo vite jele okićene su zelenilom. Zelene iglice otežale su od noćašnje kiše i susnježice. Vodopad, taj vječiti buntovnik, urlao je prašumom kao i uvijek.

Ostavismo za sobom prostrano Vučevu, inače bezvodno, a toga jutra bilo je puno lokvi — vode na sve strane kao u Hutovu blatu. Sasušena trava, natopljena dosadnom jesenjom kišom, upila je vodu kao sružva. Tako

nadojena trava bila nam je nesiguran i mokar oslonac pod nogama. Mokro kamenje klisko kao poleđica, pa se ne zna kuda je teže hodati: da li po travi ili kamenu, a treće izbora nema. »Nehora, brate«, rekli bi naši goršatci za takvu hodu.

Ispred nas je namrgoden, tmuran i tajanstven Maglić, dostojan sam sebe i svoga imena. Takav je najčešće. Njegove kamene tornjeve i kule skrivaju magle i oblaci, pa mu otuda i potiče ime. Kamen znamen skriven je ispred nas. Stenje pod teretom snijega i oblaka, boje tamne kao trnine. Stijene mrtvo šute. Samo povremeno zajauču pod udarcima vjetra, toga nemilosrdnog napasnika visokih planina.

Debeli mrki oblaci prekrili su sve oko nas. Vjeveričin prodor, taj kameni sipar, ličio je na ulaz nekog tajanstvenog podzemlja ili rudarskog okna. Tu nas je dočekao i prvi ovogodišnji i lanjski snijeg. Iako je 10 sati prije podne, oko nas je suton kao u predvečerje. Turoban i žalostan jesenjski dan. Oblaci očito prijete sa svih strana.

Pomišljamo na povratak. Uzaludno je i rizičnoći na vrh Maglića po ovakvom lošem vremenu. Nećemo vidjeti ništa, niti ćemo ga doživjeti, hodat ćemo kao u tunelu.

Petnaestak planinara entuzijasta članova PD »Energoinvest« iz Sarajeva (među kojim je bilo i pet žena) željeli su svakako izaći toga dana na vrh Maglića. Zaboravili su na svaku mjeru opreza, bez straha, s neodoljivom željom za osvajanjem visina — pošli su ususret oblacima, snijegu i hladnom vjetru. Nikakvi argumenti nisu ih mogli pokolebiti od cilja. Pošli su pravo u oblake, »kao grlom u jagode«, štono naš narod kaže.

Stog

Foto: U. Beširović

Strme zaledene strane, snažan vjetar i mrznut snijeg nisu bili nesavladiva prepreka za grupu ovih planinarskih entuzijasta. Išli su stopu po stopu, vuklo se i »šlepal«. Otegla se kolona. Zastaje, ali napreduje, polako. Uz mnogo uloženog napora i prolivenog znoja izašli smo na planinski krov Bosne i Hercegovine.

Tek u trenutku kada smo stali uz betonski stub kote 2.386 metara, bili smo sigurni da smo izašli na željeni i tako dugo očekivani vrh. Oblaci, vjetar i mi bili smo sami. Čeznuli smo tog trenutka za neizmjernim vidicima koji se, inače, po vedrom danu pružaju s toga mjesta. Tamni oblaci skrivali su sve ljepote i pogled na sve strane svijeta. Jedino smo vidjeli snijeg i spaljenu travu od prošlog ljeta. Čak i markacija, tih spasonosnih bijelo-crvenih kružića, rijetko je gdje bilo. Sam greben Maglića veoma je slabo markiran. Djelomično zbog nedostatka pogodnog kamenja, djelomično je boja uništena.

Stajali smo i nijemo se gledali. Svi smo šutjeli, svi smo, posigurno, bili srećni i zadovoljni što smo po takvom nevremenu izašli na vrh Maglića. Zadovoljni smo i prezadovoljni, jer mnogim našim prethodnicima, pa i nama ranije, nije to uspjelo, većina se nije usudila ni poći.

Tumarajući po ogoljelom hrbatu, tražeći markaciju i naše tragove u snijegu, mislili smo i čvrsto bili uvjereni da smo sami u tim tamnim oblacima, što nam ograničiše vidik, učiniše boravak u toj visini nesigurnim, sručiše snažnu olju i zamračiše dan. Baš u tim trenucima naidosmo na ovce. Prave žive ovce. Bilo ih je pet. U prvi mah, pomislismo da je

to samo fatamorgana. Ne, zaista, pred nam je stajalo pet bijelih ovaca. Počeše i da bleje. Očito su iznenadene. Raduju se susretu. Tužno, žalosno bleje u jedan mah, u horu. Prišle su nam na rukohvat, ali su se plašile. Dali smo im kruha. Halapljivo su ga pojele, vjero-vatno zato što je bio slan. Ovce debele, bijele, prokislog runa po kojem se nahvatalo bijelo inje. Punih su stomaka kao čabrice. Poše su za nama, ali kratko. Opet su nestale u tamnim oblacima. Uzaludno smo ih zvali. Kratko je trajao taj naš neočekivani susret u tamnim oblacima, susret koji ćemo dugo pamtit. Imali smo namjeru ovce svesti u dolinu do prvog naselja, ali na žalost to nismo uspjeli. Ostale su zarobljene na vrhu Maglića, obavijene snježnom olujom i natmurenim oblacima.

Smrknotom Magliću okrenuli smo leđa. Zamjerio nam se što je tako, elegantan i visok, ovog puta kao nikada do sada, bio negostoprimljiv, i to prema onima koji su imali životnu želu da dodu u pohode. Tako se često završavaju velike i životne želje: čovjek doživi razočarenja baš onda kad očekuje i želi najveću radost.

Prezeblji, mokri, umorni hitali smo u dolinu. Povratak je bio znatno lakši od uspona, iako nas je na Stubicama uhvatio potpuni mrak. Usput smo razmišljali o ovcama. Stočari su davno otišli, pa kako se desilo da tih pet ovaca ostanu iza njih same? Da li su se zagubile, ili su dobrovoljno žrtvovane da bi iduće ljeto bilo bolje od prošlog? Takav običaj postoji još u nekim planinskim krajevima Bosne i Hercegovine.

Odmah po dolasku na Vučevu obavijestili smo seljane o susretu s ovcama na vrhu Maglića i doznali od jednog domaćina, da su

to njegove ovce, koje su se zagubile ili odmetnule u »hajdučiju«. Rekao je da će poći po njih, čim to vremenski uvjeti dozvole. Nadajmo se da je taj goršak pronašao svoje odbjegle ovce.

* * *

Rijetki su pohodi u visoke planine koji od planinara ne zahtijevaju dva osnovna elementa: dugo pješačenje i napor.

Ali, napor se brzo zaboravlja, a uspomene dugo i dugo pamte.

Stog

Stog (2.014 m) u srcu Zelengore poput okamenjenog ratnika brani i čuva jedno staro zdanje. Brani ga i čuva od pogleda u daljine, štiti od napasnih vjetrova i snježnih mečeva, ali mu ujedno prijeti snježnim usovima i kamenim odronima. Da se kojim slučajem sruči snježna lavina ili kameni odron, sigurno je da bi se kamenje iz zidova našlo dolje daleko u Džafer potoku.

Susjedna kamena zavjesa — Orlovača — brani to kameni oronulo zdanje od jutarnjeg sunca, zatvara mu pogled na istok.

Kamena barijera Kalelige prijeteći se nadvila i sprečava zapadnom suncu da svojim zracima obasja trošni krov, ispučalo kamenje dotrajale nekadašnje žandarmerijske kasarne.

Pod natruhlim drvenim krovom, između napuklih i trošnih zidova, već punih 17 godina živi petočlana porodica Jusufovi Juge: bračni par s troje djece, desetak ovaca, jedna krava, konj i pas. Svi oni su dobrovoljni zatočenici osame, više sati hoda od prvih ljudi.

Ovdje na Borilovcu — tako se zove lokalitet »kasarne« — ljeti je bučno, živo, jer tada se sjate stičari i njihova nebrojena stada. Dolaze lovci i ribolovci, planinari i turisti iz svih krajeva naše zemlje, pa i iz inozemstva.

Međutim, zimi, kada snijeg zamete sve puteve, kada obavije tu prostranu planinu u bijelo ruho, kao mlađu nevjestu pripremljenu za vjenčanje, tada su ovi zatočenici još više udaljeni od ljudi, od naselja, od ljekara, od svake ljudske pomoći i svega onoga što inače imaju ostali ljudi, posebno za slučaj nevolje, kada je čovjek čovjeku najpotrebniji.

Oni baš tada, u beskrajno dugim zimskim noćima, samuju. Ne znaju za sijela i prela i druge seoske običaje. Osamljeni osluškuju glas zalutalih vukova i svoga psa, kojeg studen često nagoni da prenoći u hodniku njihove sobe, jer samo tako može preživjeti studene noći. Stalno slušaju simfoniju vjetra, toga razjarenog urlatora koji pomamno bjesni bijelim prostorijama. Tada, u tim hladnim zimskim noćima, u »goste« nerijetko pristižu preplašene srne i divokoze. Nagnane u panici bijeg od krvoločnih vukova, traže zaštitu i nadu je u tome toplom ljudskom domu, okuči ognjišta te gostoprimaljive porodice. Plodne srne i divokoze češće u blizini njihovog

doma donesu svoje mlade na svijet. Neke od njih tu prvi put postaju majke.

I, tako cijele duge zime Jusuf druguje s dobroćudnim i zločudnim zvjerima i plemenitom divljači, dok ribe u pet zelengorskih jezera čute i provedu dugu zimu pod ledom i snijegom.

Istina, ponekada, kada mu zle čudi Zelengore dozvole, izade Andelko Miletić, lovočvar ih Gvoze, inače, kolega Jusufovi po profesijsi. Oba su lovočvari Nacionalnog parka »Sutjeska«. Nađe Andelko vremena, skupi snage i hrabrosti, doduše s puškom preko rameva, pa dode u pohode svome drugu Jusufu i njegovoj čeljadi. Tada, kaže Jusuf, dode najmiliji gost i to se proslavi bogatom sofrom, pa slavlje traje dan-dva.

Takve su sudbine naših gorštaka i ljudi čiji je hljeb vezan za visoke bosansko-hercegovačke planine.

Morine

Morine, ta prostrana visoravan, gledana sa Zimomora (1.961 m), najvišge vrha Crvanj planine, liči na zatalasanu okamenjeno more, na nemirno more visokih talasa uskovitlanih u svim pravcima svijeta.

Morine, čudno ime. Po narodnom predanju, ovo ime je nastalo uslijed toga što ta visoravan zimi pomori sve. Slično ime, po istom predanju, dobio je i Zimomor, koji vječno svojom visinom nadzire i »namiguje« na Morine.

Za Morine, tu ogromnu i nepreglednu planinsku visoravan na putu između Nevesinja i Uloga, udaljenu od Nevesinja tridesetak kilometara, a od Uloga na Neretvi pola manje, vezane su od vajkada mnoge teškoće tamošnjih stanovnika. Naporan je život i gorak hljeb njihov, iako morinski planinski pašnjaci ljeti, reklo bi se, to poriču. Naime, sudeći po nepreglednim planinskim pašnjacima, život tamošnjih gorštaka izgleda znatno lakši i ljepši. Možda, ljeti, ali zimi? Oštra zima, vjetar i snježni nanosi najviše nanose muke, nevolje i gorčine stanovnicima toga kraja, pa i svakome drugome ko se zimi nađe na toj velikoj vjetrometini. Morine su s Kifinim selom i okolnim mjestima prvi i posljednji na listi zametenih putova u BiH. Tokom cijele zime, skoro uvijek, odsječene su od ostalog svijeta. Ispred njih je jedino Šavnik između Vojnik planine i Durmitora, koji nosi neslavni rekord.

Morine imaju mnogo zajedničkog s ostalim planinskim visoravnima, ali je sigurno da prednjače vjetrometinom. Snježne su oluje tu tako jake da ometaju i vučije svatove.

Koliko Morine, taj jednolični hercegovački pejzaž krša na visini od oko 1.300 metara, opravdavaju svoje ime — najbolje svjedoči podatak da na Morinama postoje tri lokaliteta s nazivom groblje. Evo tih naziva i bližih lokaliteta:

ispod Radoševa brda (1.357 m) Kopano groblje;

Morine

Foto: U. Beširović

između Ostrika (1.375 m) i naselja Krušne Jele je Djedovačko groblje, a

ispod Samograda (1.369 m) i kote 1.290 m i danas postoje nišani — spomenici, Svatovsko groblje.

Svatovsko groblje na Morinama opjevano je pod ovim nazivom u starim junačkim narodnim pjesmama. Vezano je za pogibiju svatova bega Ljubovića. Poznata pjesma kaže:

»Kad namignu Crvanj na Morine
Morine na Beglin doline
Doline na Brda vučija
Bješe vedro pa se naoblači...
Tu poginu kićeni svatovi
ali ne i kićena djevojka.«

Dakle, nevrijeme je bilo uzrok smrti svatova.

Legenda, koja uvijek ima svoju mističnu tajnu, kaže da je Svatovsko groblje nastalo u tursko doba, kada je čuveni beg Ljubović iz Odžaka kod Nevesinja, isprosio lijepu djevojku na Zagorju kod Kalinovnika. Ovoj prošnji suprotstavio se neki junak Mujo, koji je želio tu istu djevojku. On poruči begu Ljuboviću da izade na međdan, pa ko od njih dva pobijedi njegova je djevojka ili da po djevojku pošalje samo sluge, konje i svatove, a da beg sam ne dođe u svatovima, što je za to doba bilo poniženje.

Kada je za ovu poruku čula stara majka bega Ljubovića, bojeći se stradanja svoga sina, privolila je sina da ne izlazi na međdan. Muji niti da ide po mlađu, jer ga je nakon sve duge uzaludne molbe zaklela najvećom zakletvom: »majčinim mljekom«. Ljubović je

poštovao majčinu kletvu i pristao, iako teška srca.

Bronji svatovi i konjanici otišli su na Zagorje, na Čengića dvore, po kićenu djevojku. Nakon provedenog slavlja, koje je trajalo tri dana, svatovi su poveli prošenu djevojku u Odžak na dvore bega Ljubovića. Međutim, prelazeći preko Morina, kako legenda pripovijeda, »bješe vedro, pa se naoblači, iz oblaka kiša udarila, a iz kiše snijeg, pa orosi i usmrtili kićene svatove«. Dakle, u nagloj morinskoj mećavi te jeseni izginuli su svi svatovi. Jedino je, zahvaljujući konju bega Ljubovića nevrijeme preživjela nevjesta i begov sluga. Njih je junački at uspio donijeti pravo na čardake begu Ljuboviću.

Ovako prema narodnoj pjesmi.

Izvjesno je, međutim, danas da na mjestu Svatovsko groblje postoji zaista groblje. Nišani su ulegli u travu i nisko raslinje. Poleg zajedno sa svojim pokojnicima, obrasli mahovinom i lišajem. Razbacane i ispreturne kamene gromade u nesimetričnom poretku, ipak su nijemi svjedoci svatovskog ili možda nekog drugog ljudskog stradanja.

Poznato je, također, da zla čud Morina nerijetko uzima svoje žrtve zimi. Poznata su stradanja brojnih grla stoke i drugih životinja, pa čak i — vukova. Jedne zime, pouzdano se zna, vuci su rastrgali mladog čovjeka, ostavljajući iza svoje gozbe kao jedini dokaz njegovo pocijepano odijelo i obuću.

Morine zaista s pravom nose svoje ime. Ko bi znao otkada i ko ih je tako nazvao.

Marija Micika Kozmar

Ostavio nas je još jedan plemenit i častan čovjek starije generacije hrvatskih planinara. Neočekivano, nakon kratke i prividno luke bolesti, 18. siječnja 1973. preminula je u 74. godini života Marija-Micika Kozmar, dugo-godišnja službenica u Središnjici bivšeg Hrvatskog planinarskog društva. Veoma popularna »teta Micika« bila je primjeran radnik i pasionirani planinar. Bila je živi leksikon hrvatskog planinarstva između dva svjetska rata. Kroz njezine su ruke prolazile tisuće planinarskih pisama i službenih dopisa, bila je upoznata sa svim ugodnim i neugodnim pojavama našeg međuratnog planinarskog života, poznavala je osobne vrijednosti i slabosti planinarskih rukovodilaca, imala je prilike saznavati zakulisne intrige i makina-

cije ambicioznih politikanata, vidjela je i čula mnogo šta i — znala je šutjeti. To joj je bila posebna vrlina i to joj je uz njezinu prirodenu vredinu, ljubaznost i dobrohotnost pribavilo nepodijeljeno poštovanje svih njenih poznavalaca.

Nakon poslijeratnog obnavljanja planinarske djelatnosti Micika je član PD Zagreb, a posljednjih je godina živjela u miru i povučeno. Ipak smo je susretali na omiljelim njezinim šetnjama Medvednicom. Sahranjena je 22. siječnja na Mirogoju uz ispraćaj brojnih prijatelja i planinarskih drugova, u ime kojih je oproštajno slovo izrekao član bivše uprave HPD-a i tajnik Skupine seniora PDZ-a Većeslav Zrnc.

Vlado Blašković

Iz literaturice

»PLANINARSTVO U SRBIJI DO 1914. GODINE«
Na savjetovanju o povijesti sporta do 1914. godine, koje je organizirala Savezna komisija za historiju sporta Jugoslavije 8—9. prosinca 1972. objavio je poznati beogradski planinarski radnik Dušan Jovanović informaciju pod naslovom »Planinarstvo u Srbiji do 1914. godine« u kojoj ima novih i do sada planinarskoj javnosti nepoznatih podataka. Budući da rad nije objavljen u tisku nego je samo umnožen, bit će korisno da ga ovđe registriramo. Sastoji se od sedam poglavija, uvođa i napomena. Naslovi poglavija sami govore o njihovu sadržaju: Predvečerje SPD-a, Da li su liceci imali planinarsko društvo, Osnivanje SPD-a 1901. i rad do 1909., Obnavljanje 1909., Osnivanje sekcija, Pojava planinarstva među radnicima Srbije i Planinarstvo u Vojvodini i na Kosovu. Rad ima 30 stranica. Osobito je zanimljivo autorovo nastojanje da kao osnutak prve planinarske organizacije u Srbiji prikaže 30-dnevni pohod na Kopaonik 1856. godine pod vodstvom prof. J. Pančića. Ako bi to Jovanović uspjelo i dokazati, tada bi to Pančićevu društvo bilo najstarija planinarska organizacija na svijetu, jednu godinu starija od londonskog Alpine cluba, koju smo do sada smatrali prvom u povijesti. Autor je tragajući marljivo po novinama onoga doba došao do zanimljivog podatka, da je SPD imao podružnice u sljedećim mjestima: Niš, Kragujevac, Brus, Pirot, Vranje, Kruševac i Užice, pa zaključuje da bi prema tome prikaz dra Koče Jončića »Kratki pregled planinarstva Srbije« (u knjizi »Planinarstvo Srbije«) trebalo nadopuniti s tim novima podacima.

Dr. Z. P.

»TATERNIK« O NAMA

Ugledni poljski planinarski časopis »Taternik«, koji izlazi sada već 49. godinu, nerijetko donosi kraće napise i vijesti iz naše zemlje o pohodima poljskih planinara u naše planine. Tako u 47. godištu na str. 42. donosi vijest da je u Zagrebu održan simpozij o zaštiti prirode na našem kršu, da je PSH organizirao izložbu planinarske fotografije u zajednici s PS BiH i da su Naše planine donijele izvještaje s uspona na Demavend u Perziji i Ararat u Turskoj. Dapaće, presimljena je i naša skica

uspona na Demavend jer bi mogla, kako kaže urednik, zanimati poljske alpiniste. Prošle godine »Taternik« je registrirao našu ekspediciju na Grenland, prvi hrvatski uspon u Himalaju, proglašenje Kleka prirodnim rezervatom, a iz našeg časopisa prenio je popis najdubljih jama Jugoslavije. Osim toga donio je članke poljskih alpinista s opisom njihovih pohoda na Spik zimi, u Triglavsko brezno, u stijene Kamniških i Julijskih Alpa, Prokletija, crnogorskih i makedonskih planina. Naši planinari mogu »Taternik« posuditi u knjižnici PSH, koja ga dobiva u zamjenu za NP.

Dr. Z. P.

PRIMAJU SE PREPLATE ZA »VODIĆ PO KAMNIŠTKIM ALPAMA«

U seriji planinarskih vodiča što ih izdaje Planinska založba Planinarskog saveza Slovenije, početkom aprila izlazi iz tiska vodič pod naslovom »Vodnik po Kamniških u Savinjskih Alpah« (na slovenskom jeziku). Bit će to četvrti vodič u seriji. Do sada je izšao Vodič po Karavankama, penjački vodič i skijaški vodič po Julijskim Alpama. Autor novog vodiča je Peter Flicko, profesor geografije iz Velenja, a urednik Milan Cilenšek iz Maribora. Gradivo će biti podijeljeno na četiri glavna poglavija: I. skupina Storžiča, II. Grintovčeva skupina, III. skupina Planjave i Ojstrice i IV. Rogatčeva skupina s Meninom, Dobrovoljami i Raduhom. Uz to su uobičajena opća poglavja. Vodnik je aktualan, jer su u njemu i najnoviji podaci iz 1972. godine. Bit će to prvi cijeloviti slovenski vodič po Kamniškim Alpama. Sadržavat će 16 fotografija preko cijele stranice, 10 trobojnih geografskih karata i jednu preglednu kartu. Cijena u pretplati je 50,00 dinara (1,250 dinara za poštarinu), a šalje se Planinskoj zvezzi Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9 ili na njen tekući račun broj 50101-678-47046. Preplate se primaju do 15. III 1973. Po izlasku iz tiska knjiga će biti znatno skuplja. Tko naruci najmanje deset primjeraka, ne plaća poštarinu. Preporučamo našim planinarama da što prije nabave novi vodič, jer iz iskustva znamo da se takva izdanja u Sloveniji brzo rasprodaju i poslije traže kao raritet.

Dr. Z. P.

Dragojava Jarnević

Prilog povijesti planinarstva u Hrvatskoj

STANKO DVORŽAK

ZAGREB

U doba, kada slavimo stogodišnjicu organiziranog planinarstva u našoj republici, dobro je da se sjetimo svih onih znanih i neznanih ljudi koji su krčili kod nas neprohodne planinarske staze, koji su u ono — inače teško političko vrijeme u kome je većina našeg naroda čamila pod tudinom — tražili i nalažili puteve ljepših i zdravijih perspektiva. Uz niz naših ljudi, muškaraca, red je da se sjetimo i jedne naše žene koja se kod nas, među prvima, bavila i planinarstvom još u vrijeme kada za njega nisu znali ni muškarci, to jest u prvoj polovici prošlog stoljeća. Riječ je o Dragojli Jarnević, Ilirkinjači iz Karlovca, ženi smionoj i poletnoj, koja je voljela život, ljude i prirodu, pa analogno tome nalazila posebno uživanje u šetnjama u prirodi, penjanju po brdima, pa čak i u — plezanju.

Dragojava (po rođenju Karolina) Jarnević rođena je u Karlovcu 4. siječnja 1812. u vrijeme francuske okupacije naših krajeva, od oca trgovca ili — kako to ona s ponosom ističe — »gradana«. Da, baš nekako u to vrijeme formirala se u Karlovcu neobično jaka grupa naše mlade buržoazije, među kojima se ističu imena Vranicanija, Vakanovića, Tkalcica, Klobučarića, Kušlana, Price, dra Kappera, a uz njih i ovamo došlih Janka Draškovića i Ljudevita Gaja, koji se svim silama zalažu za osnovne slobode hrvatskog naroda, stvaraju tako zvani ilirski pokret. Jedan od najgorljivijih pristaša toga pokreta je i Dragojla Jarnević.

Predaleko bi nas sada odvelo kada bismo ovdje iznosili čitav njen buran život, koji teče sve tamo do 1875. godine, ali treba naglasiti da je ona bila izvanredno bistra, inteligentna i načitana žena, da je već zarana počela i sama pisati i objavljivati svoje radeve u Danici ilirskoj, u Kolu, kao i u nizu drugih naših časopisa kamo su je rado zvali. Od svih

tih njenih djela svakako je za nas najzanimljiviji njen opširan Dnevnik u kome je ona iz dana u dan bilježila svoje doživljaje, svoja zapažanja o ljudima i pojavama, pa nam tako ostavila sačuvane od zaborava mnoge i množe uspomene koje bi inače ostale zauvijek nepoznate. Tako je, među ostalim, ovdje sačuvana dokumentacija prvih naših turističkih puteva, prvih planinarskih pokušaja.

Kao »turista«, a zapravo u težnji da nešto više nauči, doživi i privredi za život, putuje ona ponajprije iz Karlovca u Grac, gdje uči krojački zanat i gdje se preko pjesnika Ivana Trnskog upoznaje s ilirskim pokretom, a zatim — sama samcata — u poštanskoj kočiji preko Ljubljane za Trst. Odatle se »baca«, u svojstvu guvernante jedne ugledne porodice, u Veneciju, gdje upoznaje tako zvani veliki svijet, a onda ladom preko Jadrana za Novigrad i Senj. Odatle, proživjevši tešku pestolovinu na području Like, gdje je htjedešo dva razbojnika ubiti i opljačkati, dolazi kući u Karlovac gdje započinje sa svojim rodoljubnim radom, ali ne za dugo. Njena nemirna narav tjerja je dalje, pa se tako »skiće« po Hrvatskom zagorju, nalazimo je u Mariji Bistrici, traži povremeno lijeka svojoj bolesti po našim kupalištima, kao što je Topusko i Lešće, da bi jedan čitav veliki period života provedla među narodom na selu u području Krašića i Pribića gdje djeluje kao narodna učiteljica.

Smiona i neustrašiva, kakva je već bila po inače dosta osjetljivoj i slabašnoj svojoj prirodi, Dragojla je našla vremena i načina, čemu — dakako — nije baš pogodovalo vrijeme i prilike u kojima je živjela, i ona je pravila česte izlete u prirodu, usprkos neprkladnoj odjeći i obući, planinarila, »osvajala« naše vrhove, penjala se po strminama i nadvišala nad naše ponore, pa nam čak i opisi-

vala poneke prirodne pojave, kao što je bila ona padanja jednog meteora na području Ruda. Tako je, među ostalim, bila jednom prilikom s grupom ljubitelja prirode na brdu Martinšćaku, koje se nalazi između Karlovca i Duge Rese, o čemu nam je ostavila vrlo živ i slikovit opis u svome Dnevniku, pravila je nekoliko tura po Hrvatskom zagorju, gdje se nalazila u gostima pa i kao guvernanta na području Adamovca, a naročito je zanimljiv njen opis penjanja na Okić koji je izvršila početkom rujna 1843., dakle prije 130 godina*. U nešto malo dotjeranijem obliku on glasi:

9. IX 1843. Karlovac

Sutra sam naumila ići k 5 satih od Karlovca udaljenom mjestu Okić zvanom; ondje imade na velikom věrhu jedne nepristupne klisure stara razvalina na koju bi rado prisjeti, ako gdje društvo shodno nađem, s kime bi se gori popeti mogla.

12. IX 1843. Karlovac

Sinoć se kasno u noći ispod Okića vratih gdje je obično svake godine na tako nazvanu klukovsku nedjelju proštenje kod ovdašnje majke božje, a dan iza toga pako veliki sajam. Množina svijeta bijaše ondje sabrana, i ja se ne mogoh dosta kojekakvih na onom prostoru nagledati...

Sutra dan izidoh sama, buduć moj svak i seka, s kojimi bijah onamo stigla, pod šatoro, kod svog těrštva ostaše, na těrgovište, i po okolici, gdje se sa svom srietjom s jednim poznatim građaninom iz Karlovca srieth, koji u istoj nameri kao što i ja, po sajmu i po onom okružju, gdje nas obih do sada jošt nikada nebi, se razgledati, onamo izade; i u běrzo sporazumjeći se, odpravismo se put razvaline Okića, koja od trgovista poniešto bolje pola sata udaljena.

Dospivši nas dvoje na podnožje klisure, koja stěrmo u visinu viri, činjaše se mome drugu ništa nemožna do razvaline dospjeti, nu moja želja, iz one visine se po Horvatskoj razgledati, tjeraše me iz nemočna štagod močna učiniti, i ja se odpravih u šumarje puta tražiti. Videći moj drug kakovom ja odlučenosti napred rivah, ne pazeći těrnu niti kamena, pusti i on meni slediti, stid ga po bijaše, da jedna djevojka više serđenosti negoli on pokazuje.

Jedan komad izmed šumarja se bijasmo dobro izvili, i posve pod razvalinu dospjeli; ali onde nam se nemogućnost dalje ići stěrmo predstavi, jerbo nam se bijaše najedanput ponor ukazao, i za mene nemogućnost dalje ići. Ali moja želja, na zidine razvaline dospjeti siveaše u mome oku i riečmi, i moj drug, videći moju postojnost i odlučenost, nađe pomoć. On najime, jednu jaku běrv najdući, pruži ju prieko ponora, i prevede me srietno onamo.

Nu sada nadosmo opet zaprieku! Strašno stěrmi i skliski put prieko onog kamenja i porušanih razvalinah bi s pogibeljom skopčan, i plazenje (sic!) po njemu vratolomno, ali

moja želja, na věrh dospjeti, čini me svu pogibe prezirati, i ja, cipele iz noguh uzamši, a odecu oko mene uzko gori zadevenu, pustih se kao mačka gori plaziti; sada děržeći se za onuda bujeće korenje, sada za svěrših od dubovah i opet za klisure.

Moj drug, videći mene ovak plaziti, udijeljeno stane i reče:

— Gospodično! Tako mi boga i moga poštenja! Ja vam se moram diviti. Ja sam bio soldat i mnogi sam već vratolomni put činio, nu na ovakovom ne bijah jošte nikada, i sada me ne bi nitko ovuda spravio da ni vas, ali od vas se ipak osramotiti nedam, i ako vi stěrmoglavit, oču i ja radosno poginuti, osvjedočujući se koliko serca i odlučnosti u vas imade. Ta med jezero (= tisuću) se neće jedna djevojka niti žena naći koja bi ovuda ovako pogibeljno plazila, ma koliko će se i muževah naći koji nebi podnipošto ovuda svoje glave na igru metali.

Nu meni se to šala viđaše i srietno doplazimo i doyukosmo se na věrh. Ali za muku plazena bijah dostačno kroz izgled u okolicu, i daleko prieko zagorja do štajerskih briegovah, prieko Karlovca i Zagreba doli u Slavoniju, naplatjena.

Na zidini mi reče drug, promotrivši strašnu dubinu i stěrminu pod nama:

— Gospodično! Ja se natrag idući za Vas bojao budem; dolje će ići vele tegotnije negoli gori. Premda sam muž, nu ja vam nešta pomoći mogo ako bi vam se nogu i po malom izmagnula, jerbo bi nespasivo dolje stěrmoglavili.

— Eh! Neimajte straha — odgovorih mu. — Ja se nebojim ništa, i s pomoćju božju ćemo opet dolje dospjeti.

Držeći se on gori na svěrših, spustjao me je po mjestih doli, a onda opet na mjestih me dolje k sebi vukao, iza kako su mu okolnosti mesta dopustjale i tako dospiesmo srietno opet dolje.

— Ne! Ne! To je šta nečuvena od jedne djevojke! — dvadeset krati je on uzklknuo.

— Svaki se neka muž pred vašom odlučenosti i hrabrosti sakrije, duše mi! Ja nebi bio sam za ništa na svijetu ovaj vratolomni put podozevo!

I doista! Iza kako se dolje obustavismo, razgledavajući tek sada onu klisuru, prodoše mi strahi kroz leđa, i pomisao, po kakovih klisurah i nad kakovi ponori visjasmo, tjeraše mi znoj na čelo. »Bog dobri nas je čuvao!« tiho sam izustila, i doista da je anggeo vierhu nama bđio.

Ja sam se mnogo po onih briegovih sa mojim drugom mela, i on mi se je jedno za drugim divio. Od neurednoga jela bijah po podne obolila, upravo gdje se kod nekojih vrelah nalazismo, koje Okić nebrojeno ima; nu danas mi je ipak bolje, i natoliko me glava ne boluje, kao što jučer.

* Više o Dragojli Jarnević vidi u knjizi »Život jedne žene« koja je izšla u Zagrebu 1958. u izdanju »Znanja«.

Srebrni jubilej PD Zagreb - Matica

Prof. dr. VLADIMIR BLAŠKOVIĆ

ZAGREB

Prvo poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj osnovano je prije četvrt stoljeća u Zagrebu, 20. svibnja 1948. Bilo je to Planinarsko društvo Zagreb, skraćeno PDZ, sadašnji srebrni jubilarac Planinarsko društvo »Zagreb-Matica«.

U sveopćoj grožnjavosti zahuktale svakodnevnice, u nabrekloj nemiru životne jurnjave, vrijeme uistinu protiče i više nego brzo. Dani, tjedni, mjeseci, godine, sve to nestaje kao da ih nije ni bilo. Kao da pjesneš dlanom i već ih nema. I tako već dvadeset i pet godina. Četvrt stoljeća. To ipak nije malo. A sve se pričinja kao da smo se jučer sastali kad smo osnovali to naše tadašnje mezimče. Kad smo mu davali ime, kad smo mu potpisivali rodni list i obveznu prijavu upravnoj vlasti, kad smo počeli okupljati prve članove i kad je počelo živjeti vlastitim planinarskim društvenim životom.

Možda (i sigurno) oko njegova osnutka i nije bilo baš sve tako jednostavno i lako kako se iz današnje četvrtstoljetne retrospektive vjerojatno može nekome pričinjati. No bilo kako mu drago, to društvo, to *prvo naše poslijeratno planinarsko društvo* u Narodnoj, danas Socijalističkoj Republici Hrvatskoj napokon je postalo stvarnost. I neka bude slobodno zabilježeno: *to je ostvarenje postignuto nakon mnogih peripetija i počesto trpkih iskušenja garniranih ignorantskim obescjenjivanjem planinarstva kao vrijedne, plemenite, potrebne pa i u suvremenosti korisne društvene pojave.* Ipak, prepreke su bile svladane i u sadašnjem jubilarnom raspoloženju možemo se sa zadovoljstvom osvrnuti na prijedeni put.

Svijest da nismo jedini i sami u našem planinarskom životu i svijetu, u našoj planinarskoj obitelji, svijest da ni planinarstvo nije nikakva iznimka ni nešto posebno u zamršenom spletu društvenih zbivanja i kretanja, podjednako Jučer i Danas, uvjetovane tom spoznajom nekako same od sebe nameću se misli adekvatne i povijesnom trenutku o kome je riječ i stvarnom značenju prvog i najstarijeg društva u poslijeratnom razdoblju hrvatskog planinarstva. I ne samo planinarstva u Hrvatskoj već i u Jugoslaviji.

Sveukupna suvremena društvena kretanja i zbivanja obilježena su naslijedom i posljedicama drugog svjetskog rata. Tako se, barem, općenito misli, piše i govori. Ipak nije to nasljeđe i nisu to posljedice samo toga rata. Krvavi koloplet otpočeo je zapravo već u prvom svjetskom ratu. Zahuktala mu je prethodnica bio nacionalnooslobodilački prvi

balkanski rat s epizodnim aneksom rafinirane diplomatske igre oko carigradskih vrata bosporsko-bardanelinskog tjesnaca. Zatim se rasprsla revolucionarna bomba Velikog Oktobra. Bila je to olujna bujica nezaustavljivog društvenog usova što se ubrzo razlila širom Sviljeta. A na kraju drugog svjetskog rata: zločinački užas nuklearne hirošimske strahote. Sve to isprepleteno je uzročno-posljedičnim nitima i zaklupčano u golemu životnu zavržlamu, ponekad u teško shvatljiv i manje-više zagonetan društveno-politički proces, i u svemu se tomu baš nije lako snaći. Počesto nije moguće sve to ni razumjeti. Nije to ni jednostavno ni beznačajno: jedan društveni poredak (i svijet) nestaje, drugi se rada. A nema radanja bez muke i bolova. Eto, tako je to.

Dakle — prijelom. Epohalni povijesni prijelom. U znaku sukoba, raznovrsnih kreševa, ratova, ali i napora da mučnine i porodajnih bolova bude što manje.

Esencijalnost tog epohalnog prijeloma i u njemu rasplamsali sukob raznorodnih ideologija, pandemonijalna žestina ratničke euforije u raščvoravanju proturječnih društvenih suprotnosti, kaotičnost u osnovnim pogledima na oštvo čovjeka i besmislene sumnje u opravdanost smisla organiziranog ljudskog društva, široka lepeza novih spoznaja znanosti i neslućena dostignuća tehnike, rezignacija malodušnih i buntovni otpor preživjelosti i — nije zaghetka zašto i kako se pojавilo prevrednovanje sviju vrednota. Svuda u svijetu pa tako i u nas. U našoj domovini, u Hrvatskoj i Jugoslaviji, korjenite ideoološke, sociološke, ekonomski i strukturalne organizacione promjene uvjetovane su teškim naslijedjem različitog političkog i kulturnog razvoja naših naroda te nose jasan pečat revolucionarne narodnooslobodilačke borbe.

U tom okviru i takvom društvenom kretanju, tražeći nove oblike za posuvremenjeni sadržaj svog rada, usprkos višedecenijskoj tradiciji i bogatoj sadržajnoj vrijednosti, hrvatsko planinarstvo — jednakao kao i slovensko i srpsko i cjelokupno jugoslavensko — našlo se neposredno nakon rata temeljito rasparčano, razdrobljeno i organizaciono razbijeno unutar tada novoformiranih officialnih organizacija fizičke kulture. I sport, i šah, i planinarstvo, sve pod jednom kapom. Širok je pojam fizičke kulture. Sve se to sjedinilo najprije u Fiskulturnom odboru Jugoslavije (FOJ) i malo zatim u Fiskulturnom savezu Jugoslavije (FISAJ). U skladu s federalivnim načelima Ustava, analogno

FISAJ-u, hrvatski su se planinari našli organizacione povezane u Fiskulturnom savezu Hrvatske (FISAH), ali i to samo kao članovi sportskih ili takozvanih fiskulturnih društava. Tko hoće i može neka zamisli i opravda društvenu radnu zajednicu »plemenitog boksačkog razbijanja čeljusti i smirenu racionalnost visokogorskog penjača. I borbeni antiteza: sportski čovjek protiv čovjeka i planinarski čovjek u svladavanju prirode za potrebe i dobro čovjeka, ali nikad čovjek protiv čovjeka.

Primjenjujući planinarskom iskustvu strane i planinarskim potrebama nepodesne oblike rada, namećući pogrešan tretman smisla i biti planinarstva samo kao neke vrste ili grane sporta, nekad impozantan broj organiziranih planinara bio je neposredno nakon rata ubrzo sveden na svega nekoliko desetaka entuzijasta, koji su planinarski nezadovoljno životarili u malobrojnim planinarskim sekcijama unutar tadašnjih kompleksnih fiskulturnih društava. Nedovoljno jasna i formalno nedefinirana sadržajnost planinarstva kao društveno korisna i društveno potrebna pojava bila je tada prividno uskladena s mnogo toga nedorečenim u nesređenim još i uzavrelim danima prvih poslijeratnih revolucionarnih godina naše novonastale i prevrednovane društvene, državne i narodne stvarnosti. Dručkije nije ni moglo biti. Nedorečenosti, nejasnoće i organizaciona lutanja uvijek su bila svojevrsna neminovnost i društveno-ravnojna nužnost svake revolucije. Bilo bi zista neobično i čudno, kad naša narodna revolucija, posebno i osobito složena, ne bi također pokazivala poneke svoje slabosti, kad na svom razvojnom putu ne bi proživiljavala i kritične situacije.

Nejasni pojmovi o planinarstvu odrazili su se i u zaključcima prvog kongresa Fiskulturnog saveza Jugoslavije, 26. siječnja 1947, kad se o planinarstvu govorilo samo kao o jednoj od metoda fizičkog odgoja. Tada se ili nije znalo ili se zaboravilo, da planinarstvo samo po sebi, kao posebna i svojevrsna društvena pojava, u svome radu i ostvarivanju svojih ciljeva primjenjuje raznovrsne metode rada. Uostalom, ako to može da bude utjeha, tada neka nas tješi činjenica, da planinarstvo nije jedina društvena pojava na koju se zalijeću i o koju se razbijaju neznalaštvo i vulgarizatorna prepotentnost.

Ne samo pogrešno tumačenje smisla i biti planinarstva već i nezadovoljstvo predstavnika sportskih i gimnastičkih organizacija ubrzalo je zaključak drugog kongresa Fiskulturnog saveza Jugoslavije (16. travnja 1948) o potpunom osamostaljivanju stručnih sportskih organizacija. U sklopu takvog zaključka došlo je do osnivanja samostalnih planinarskih organizacija. Sljedstveno tome i ubrzo zatim, već u svibnju 1948, osnovana su prva samostalna planinarska društva u Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji i ostalim republikama. Pri tome je poštovano načelo i sporazumno dogovor, da u svakom gradu ili mjestu treba

da postoji i bude samo jedno društvo. Predratna planinarska društva nisu bila obnavljana. U lipnju 1948. osnovani su prvi republički planinarski savezi (u Ljubljani, Zagrebu i Beogradu), a ljeti iste godine (u srpnju 1948) osnovan je i Planinarski savez Jugoslavije.

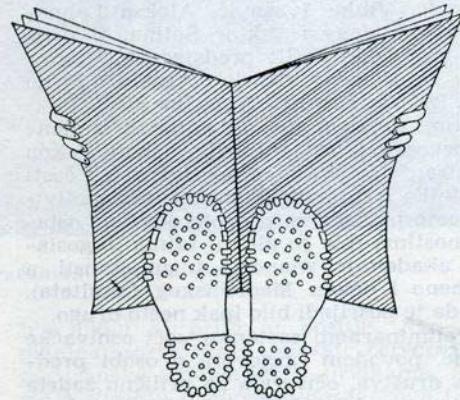
Na području Zagreba djelovao je poseban forum: *Fiskulturni odbor Zgreba* (FOZ). Unutar njega organizirano prilično neodređen i nejasan položaj imao je *Planinarski odbor*, osnovan u kolovozu 1945. Premda to nije bilo nikakvo naredbodavno tijelo već samo izvršni i savjetodavni organ FOZ-a, premda taj odbor nije imao pravilima ni bilo kakvim pravilnicima formalno posebno određen i mjerodavan značaj (radilo se tada drugarski sporazumno, prilično nesređeno i, kako rekoše, partizanski), ipak je u nepune tri godine svog postojanja (prestao djelovati u svibnju 1948), u tadašnjim uvjetima i prilikama, izvršio dragocjeno organizaciono povezivanje planinarskih sekcija raznih fiskulturnih društava i propagirao okupljanje planinarskog članstva. Povrh toga organizirao je u čitavoj Hrvatskoj propagandni »Prvi dan planinara« u nedjelju, 28. rujna 1947. Planinari Zagreba održali su taj veoma spektakularan pohod u planinu na medvedničkim Ponikvama, a rezultat je njegov bio pojačan interes za planinarstu organizaciju.

Primjernom upornosti svojih članova i u radnoj povezanosti s planinarskim prvacima Slovenije i Srbije, *Planinarski odbor Zagreba* znatno je pridonio pravilnjem poimanju značenja i važnosti planinarstva što je ubrzo i doskorašnje njegovo organizaciono osamostaljivanje. U tom prvom poslijeratnom razdoblju (1945–1948) zagrebački su planinari pretežno bili učlanjeni u fiskulturna društva Dinamo, Željezničar i Zagreb. Nakon organizacionog osamostaljivanja i osnivanja Planinarskog društva Zagreb aktivni zagrebački planinari našli su se zajedno u tom svom prvom poslijeratnom matičnom društvu i s mnogo su poleta prijonalni obavljanju planinarske djelatnosti.

Budući da dosad (koliko je poznato piscu ovog sažetog historiografskog prikaza) nigdje u stručnoj periodici (pa i ostaloj štampi) nije registriran sastav prvog poslijeratnog Planinarskog odbora Zagreba, neće biti suvišno učiniti to na ovome mjestu. Predsjednik POZ-a bio je dr Ivo Lipovčak, tajnik Viktor Setina, članovi odbora (abecednim redom) Tomo Bakran, prof. Vladimir Blašković, Stjepan Brlečić, Emil Erfert, Stjepan Lojen, Pero Lučić-Roki, dr Zlatko Majtin, Franjo Masnec, Dragutin Mlač, Milan Petranović, Mišo Šorš, dr Boris Vrtar. Pored nastojanja oko sredjivanja i obnavljanja planinarske djelatnosti u Hrvatskoj posebna je briga tog odbora bila čuvanje bogatog materijalnog nasljeđa bivših planinarskih društava, napose veoma dragocjenog arhivskog inventara Hrvatskog planinarskog društva. Na žalost, u tome je odbor uspio tek djelomično. Predratni još animoziteti potencirani, najblaže rečeno, nepoznava-

IZLOŽBA PLANINARSKE ŠTAMPE

OD 22.-29. XII. 1955.

PD „ZAGREB“
BOGOVIĆEVA UL.7/III.

Plakat izložbe planinarske štampe,
prve tematske izložbe te vrsti u
povijesti jugoslavenskog planinar-
stva

ULAZ SLOBODAN OD 10-13 i 17-19 SATI

v.H.

njem i nerazumijevanjem dokumentacionog značenja arhivalija podosta su toga uništili i osiromašili hrvatsku planinarsku historiografiju za mnogošta zanimljiva i vrijedna.

Takav je, dakle, bio hod i dohod zagrebačkih planinara u prvim poslijeratnim godinama do 20. svibnja 1948. kad je održana osnivačka skupština prvog planinarskog društva u Hrvatskoj. Sadašnji je to srebrni jubilarac PD »Zagreb — Matica«. Slijedećeg dana, 21. svibnja, održana je konstituirajuća i prva radna sjednica novoizabrane uprave društva i tako je počeo obnovljeni preporoden planinarski rad koji nije prekinut ni prestao sve do danas.

Taj rad uistinu nije bezznačajn. Nije nimalo pretenciozno ni preuveličano ustvrditi, da je taj rad usprkos povremenim plimama i osečkama koje neminovno nadolaze u svim društvima i radnim organizacijama, ipak u svojoj četvrtostoljetnoj konačnici dao rezultat kojim se može ponositi. On može da bude, pa i jest

na čast sveukupnom hrvatskom i jugoslavenskom planinarstvu. Možda ne bi bilo u skladu s dobrim običajima, kad bismo ovaj prigodni jubilarni osvrт preopteretili detaljnijim, opširnjim analitičko-kritičkim osvrtom i presjekom rada u proteklih dvadeset i pet godina. Četvrtstoljetna povijest Planinarskog društva »Zagreb — Matica« vjerojatno će biti još u toku ove godine obrađena i objavljena u obliku posebne publikacije kao dokumentat vremena koje smo proživjeli i kao primjer i poticaj onima, koji će nas naslijediti. Ukoliko bi nešto nepredviđeno spriječilo ostvarenje te zamisli još ove kalendarske godine, tada je tu slijedeća, za nas planinare posebno značajna jubilarna godina. Ako ne prije, onda neka se taj najavljeni historiografski dokumentat tada (1974) pridruži i uklopi u zajedničku riznicu stogodišnjeg hrvatskog planinarstva. Zbog toga neka ovdje i sada bude dovoljno tek nekoliko najosnovnijih historiografskih konstatacija i relevantnih činjenica.

Prvi upravni odbor PDZ-a bio je sastavljen ovako: predsjednik akademik dr Branko Gušić, prvi potpredsjednik dr Ivo Lipovčak, drugi potpredsjednik Josip Mesarić, prvi tajnik Slavo Brezovečki, drugi tajnik (i zapisničar) Stjepan Piljek, blagajnik Janko Zupanc, ekonom Vlado Hladnik, pročelnik Alpinističke sekcije Pero Lučić-Roki, pročelnik Kulturno-prosvjetne sekcije prof. Vladimir Blašković, pročelnik Sekcije za vodiče i markacije Vlado Kalanj, pročelnik Foto-sekcije Ivan Franić, pročelnik Građevinske sekcije ing. Pavao Godek, referent za pravne poslove dr Zlatko Majtin; odbornici bez posebnog zaduženja: ing. Lota Arh, Drago Belačić, Joža Grubanović, Vinka Ivasović, Aleksa Lehpačer, Darinka Nagy i Viktor Šetina. U nadzornom su odboru bili: predsjednik Stjepan Brlečić te članovi Karlo Asman, Frido Jamšek, Branko Kiralji i Tomislav Šicel.

Međutim, ubrzo je došlo do znatne izmjene u tom prvom odboru. Najprije, odmah nakon konstituiranja, zahvalio se na dužnosti i časti predsjednika akademik Branko Gušić motivirajući svoje povlačenje preopterećenjem ostalim dužnostima (bio je glavni tajnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti a istovremeno i dekan Medicinskog fakulteta). Čini se, da je posrijedi bilo ipak nešto drugo.

Na preliminarnom sastanku uoči osnivačke skupštine, povodom razgovora o osobi predsjednika društva, očitovala se prilično zadra netrpeljivost nekih članova bivših (predratnih) planinarskih društava. Na udaru insinuantnih jetkosti bili su naročito članovi proskribiranog HPD-a. Osobitom se vehemencijom u tome isticao jedan bivši član bivšeg Društva hrvatskih planinara »Runolist«, čovjek, koji je sam godinu-dvije kasnije trajno napustio Hrvatsku i Jugoslaviju (ponajbolje, ime mu ne spominjati). Nelagodnu situaciju spasila je tada eminentna planinarska osobnost profesora dra Branka Gušića. On je kao član bivšeg (neutralnog) Hrvatskog turističkog kluba »Sljeme« benevolentno pristao da bude kandidiran za predsjednika novoosnovanog društva. Već slijedećeg dana, nakon konstituiranja novoizabrane uprave, Gušić se zahvalio na povjerenu i dužnosti te zamolio prvg potpredsjednika dra Ivu Lipovčaku, također člana bivšeg HTK »Sljeme« ali i člana bivšeg HPD-a, da ga zamijeni u predsjedničkoj dužnosti. Vješta je takтика uspjela. Gušić se oslobođio jednog (uistinu) društvenog preopterećenja, a formalno izabran potpredsjednik Lipovčak postao je i bio stvarni prvi predsjednik novog društva.

Doskora je došlo do dalnjih personalnih promjena u upravi PDZ-a. Osnivanjem Planinarskog saveza Hrvatske (u lipnju 1948), zbog preuzimanja dužnosti u Savezu, prestali su biti članovi uprave PDZ-a Josip Mesarić, Slavo Brezovečki, Janko Zupanc, Pero Lučić-Roki, dr Zlatko Majtin i prof. Vladimir Blašković, a u upravu PDZ-a su kooptirani: Haso Drljević, Zlata Halmi, prof. Mirko Markulic, ing. Branko Matić, Andrija Orlić, ing.

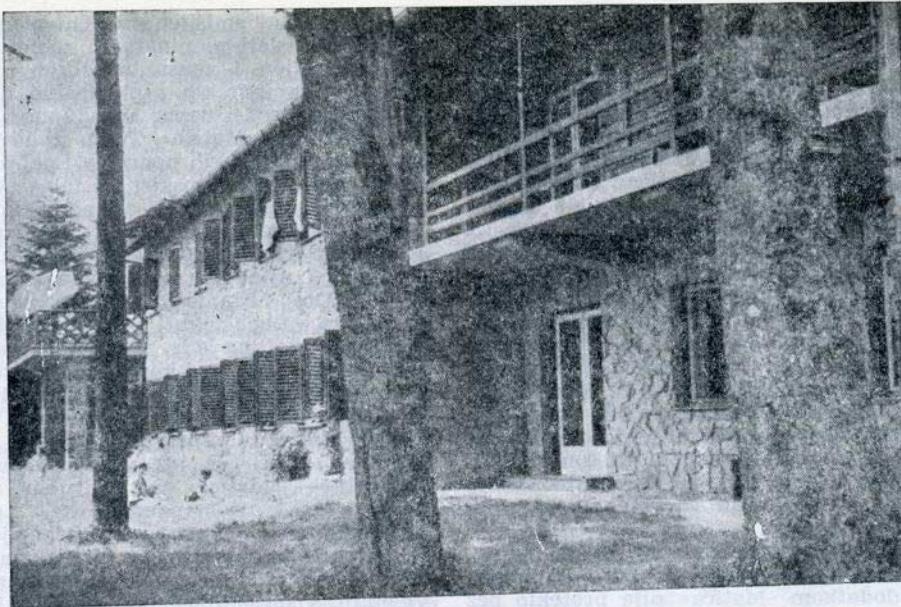
Prosper Sarjanović, Martin Slezak, Zlata Santek i Anči Stefanek. U starim je zapisnicima još zabilježeno, da su prestali biti članovi Upravnog odbora PDZ-a još Nikola Jurčić i Mirko Žužić, ali zasad nije bilo moguće naći ni provjeriti kako i kada su ta dvojica birana (kooptirana?) u upravu. Sve u svemu, veoma živo funkcionalno kretanje i promjene članova uprave PDZ-a u prvoj godini njegova postojanja i rada.

Sučeljavajući se s čitavim nizom veoma složenih problema, uklješteni s pozamašnim spletom teškoća materijalne prirode, živeći u stalnoj oskudici finansijskih sredstava, tavareci u nepodesnim prostorijama, najprije u Ilici 21 zatim u Marićevu prolazu, Planinarsko društvo Zagreb ipak je uspjelo već u prvoj godini razviti plodonosnu djelatnost i okupiti nešto preko dvije tisuće članova (do kraja 1948. bilo je 2008 uplaćenih članarina). Posebna je pažnja bila posvećena organiziranju planinarskih sindikalnih grupa. Nakon godinu dana, do ljeta 1949. postojalo je već 114 takvih organizacionih jedinica s 3375 članova, što je bilo oko 30% do tada organiziranih zagrebačkih planinara. Neosporno, planinarstvo je oživjelo i svaki je praznik i blagdan bio u znaku skupnih izleta i posjeta planinama.

U prvoj godini rada veoma je aktivna bila Sekcija za markacije obnavljajući zanemarene i u ratu oštećene planinske puteve i staze. U prvih šest mjeseci ta je sekcija markirala 25 putova i 1350 m podzemnih hodnika, kanala i žlebova u medvedničkoj spilji Veterinci. Intenzivnim se radom istakao i Alpinistički odsjek. Njegovi članovi, mahom najeminentniji zagrebački alpinisti, prepenjali su 1948. mnogo stijena naših planina, napose u Čvrsnici, Julijskim i Kamničkim Alpama. U prosincu je održan višednevni tečaj s alpinističkim vježbama na Kamenim svatovima i Okiću. Tečaj je završen zimskim penjanjem tridesetorce alpinista HPD-ovim smjerom u stijeni Kleka. U ožujku 1949. osnovana je stručna knjižnica s oko 750 katalogiziranih naslova odmah u početku djelovanja knjižnice, a 19. travnja 1949. organizirana je pod patronatom PDZ-a autonomna Planinarska grupa Narodne studentske omladine Sveučilišta u Zagrebu. Sve u svemu, usprkos teškoćama i mnogim nepredviđenim zaprekama, bilo je to ipak vedro razdoblje prepordnog planinarskog poleta i upravo mладаčkog zanosa.

Osnivačka skupština 1948. godine bila je zapravo uspiješan zalet i dobar početak jednog novog i značajnog razdoblja ne samo zagrebačkog već i hrvatskog planinarstva. Početak obnovljenog planinarskog djelovanja u posve novim, bitno izmjenjenim i revolucionarno prevrednovanim uvjetima sveukupnog našeg društvenog i narodnog života.

Prva redovita glavna godišnja skupština održana je 17. studenoga 1949. u dvorani Centralnog narodnog sveučilišta (Primorska ulica 2). Otvorio ju je i vodio dr Ivo Lipovš

Planinarski dom »Ivan Pačkovski« na Puntijarki

ćak. Tadašnje društveno-političke prilike u našoj domovini bile su iznimno složene i vanredno teške. Bilo je to u jeku staljinističkog pritiska i zlurade hajke Informbiroa na ratom opustošenu jugoslavensku zemlju. Pritiska i hajke na najprimjernijeg saveznika u velikom domovinskom ratu, na zemlju, koja se još uvijek trzala u golemlim nevoljama mukotrpne obnove svoje rodne grude, spaljenih krovista i razrušenih domaćih ognjišta. Bili su to dani velikog ispita savjesti naših prijatelja i saveznika, dani kad neočekivano, neopravданo i nezasluženo — kako je snažno opjevao Vladimir Nazor — ostadosmo »dub osamljen«. U takvim prilikama i uvjetima prethodni razgovori s mjerodavnim političkim faktorima bili su neminovni i neophodni.

Rezultat je tih razgovora bio, da jedan član novozabrano predsjedništva bude u neposrednom kontaktu s društveno-političkim, tj. s partijskim rukovodstvom. Kandidacionu listu nove uprave PDZ-a predložio je skupštini Haso (Haduška) Drljević i ona je prihvaćena jednoglasno. Skupština je izravno izabrala za predsjednika prof. Vladimira Blaškovića. Na konstituirajućoj sjednici nove uprave, 23. studenoga 1949., na prijedlog predsjednika Blaškovića, mjesto ranije predviđena i dogovorena dva izabrana su tri potpredsjednika, i to: prvi (predviđeno) Jura Brožićević, drugi (predviđeno) Belizar Bahorić, treći (nepredviđeno) dr Ivo Lipovčak. Dakle, opet nekakva izborna taktika. Nepunih mjesec dana kasnije, na sjednici 14. prosinca, dr Lipovčak je podnio ostavku na funkciji i članstvu u upravnom odboru. Prvi potpredsjednik Jura Brožićević, profesionalni politički radnik, čovjek dobar kao dobar kruh, ali planinar nije

bio nikad ni prije ni poslije. Ako se pak planinarenjem može nazvati četverogodišnje partizansko ratovanje po urvinama, gudurama i stijenju primorsko-goranskoga i ostalog dinarskog krša, tada je i Jura bio zaista vrstan planinar.

Nastavljajući već ranije dobro započeti rad, PDZ proširuje stručnu djelatnost osnivanjem 15. studenoga 1949. Špiljarske sekcije, prve planinarske speleološke organizacije u Hrvatskoj. Inicijator osnutka te sekcije bio je popularni i pasionirani, prošle godine premijuli speleolog-amater Vlado Redenšek. Nesmanjenim se elanom nastavlja s okupljanjem planinara, tako da je do kraja godine 1949. upisano u PDZ 12.342 članova, a u godini 1950. nešto preko 19.000. Premda je u međuvremenu uspjelo pronaći i osigurati nove, podesnije i veće prostorije u kojima se društvo i danas nalazi (Bogovićeva ulica 7), ipak je toliki broj članova i takvo mamut-društvo predstavljalo svojevrsnu kočnicu željenoj i planiranoj dinamici rada. Zbog toga, usprkos tada još poštovanom dogovoru i načelnom sporazumu (inicijatora planinarske reorganizacije) da svaki grad (odnosno svako mjesto) ima samo jedno planinarsko društvo, prišlo se osnivanju novih samostalnih društava na području Zagreba.

Ostvarujući u sporazumu s Planinarskim savezom Hrvatske reorganizacioni plan i program otpočelo je temeljito prestrukturiranje PDZ-a. Dotadašnje brojčano najjače sindikalne planinarske grupe potpuno su se osamostalile prerastajući u novoformirana planinarska društva. Taj proces otpočeo je u godini 1950. Prva se otcijepila od PDZ-a najveća i planinarski najagilnija sindikalna grupa

željezničara osnivajući PD »Željezničar«. Vrio brzo su ih slijedili sveučilištarci i osnovali PDS »Velebit«, a onda su poput snježnog usova slijedili u kratkim vremenskim razmacima eksodusi i osamostaljivanje PD »Sljeme«, zatim PD »Runolist«, pa odna PD »Grič«, PD »Grafičar« i tako redom. Kao što pčele radilice izljeću iz matične košnice tako su se otcjepljivala i osamostaljivala mnoga današnja zagrebačka planinarska društva. Ne sva, ali pretežan njihov broj razvio se od bivših sindikalnih grupa PDZ-a. Zbog toga je razumljivo i odravdano, da je to društvo prije osam godina uz punu i bezrezervnu suglanost i Planinarskog saveza Hrvatske i drugarskih planinarskih društava Zagreba promjenilo odnosno proširilo svoje ime u *Planinarsko društvo »Zagreb — Matica«*. Pri tome nije postojala ni ranije, a daleko je i sada pomisao na bilo kakav paternalistički ili tome sličan značaj tog imena. Bio je to i ostao posve normalan i opravdan društveni razvojni proces.

Neće biti suvišno sada i ovdje pripomenuti, da promjena i proširenje imena PDZ-a dodatkom »Matica« nije proteklo bez dušobričničkog mudroća. Ono nije postignuto jednostavno ni lako. Misao o promjeni imena javila se ranije već povodom jubileja 80-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj, ali ostvarenje te zamisli bilo je osuđeno. Želio bih da ne bude neskromno: inicijator i predlaže takve promjene bio je pisac ovoga prikaza. Ali, od prijedloga tada ništa. Suprotstavila mu se (izvan krugova PDZ-a) tipična malograđanska sitničavost nevješto servirana na pladnju kvaziprogresivne političke argumentacije povezujući je s iskonstruiranim nekakvim nasljednim težnjama bivših članova HPD-a. Ipak, na kraju je prevladao razum i pobijedila istina. Neka bude jednom i javno zabilježeno, da su tadašnjem smirivanju duhova i prevladavanju razboritosti uvelike pripomogla dovjica na žalost prerano pokojnih profesionalnih političara.

Razvijajući planinarsku aktivnost u brojnim svojim odsjecima i sekcijama, PD »Zagreb — Matica« ostvarilo je u dvadesetpet godina svoga postojanja rezultate i stručne planinarske zadatke, koje bi u kvantifikacionim pokazateljima bilo moguće prikazati u impozantnim brojkama i grafikonima. Bili bi to signifatori s mnogobrojnim tisućama sudionika planinarskih izleta i uspona, s višestrukim ekvatorskim dužinama propješaćenih kilometara, sa stotinama savladanih i prepenjanih stijena, čitavim labirintom prokrstarjenih i preplaženih podzemnih rovova, kanala i bezdanih propasti krša i još mnogo toga. Tu se nižu brilljantični uspjesi mladih alpinista i njihovi impresionantni podvizi u stijenama naših Dinarida, Rodopida, Savinjskih planina i divotnih Julijaca. Tu su prave akrobatičke neustrašivih alpinista i visokogorski podvizi ne samo ambicioznih omladinaca i stručno zainteresiranih vodiča i speleologa već i srednje i primjerno vođene grupe »Goranin«. Tu

su, napokon, i smisljeno vođeni planinarsko-turistički izleti planinarskih seniora. Tu je, eto, sakupljen i zgusnuto sabran u prepun bokor i planinarskih i planinskih doživljaja višegodišnji rad i napor sveukupnog članstva PD »Zagreb — Matica«. Tu su njihova kretanja širom planinskih područja i pejzaža dinarskog, rodopskog, alpskog i ostalog evropskog velegorja s planinarsko-alpinističkim uspjesima i triumfima na Mont Blancu, Monte Rosi, Matterhornu, Jungfrau i Eigeru, u Dolomitima i njihovom osebujnom trozubu Trë Cime (Drei Zinnen), na Grossglockneru, Zugspitze, Dachsteinu i ostalim divovima alpinskog vježnog leda, u Tatrama, na bugarskoj Vitoši i Rili i još kojekuda. Sve to bilo je okrunjeno djelovanjem predstavnika PD »Zagreb — Matica« u zajedničkom podvigu jugoslavenskih alpinista u grebenju i stijenju Kavkaza. Ističu se još usponi članova PD »Zagreb — Matica« u području azijskog Ararata i Demavanda te afričkog Kilimandžara i Atlasa. Ipak, posebna je pažnja oduvijek bila posvećivana planinama našega krša, Gorskom kotaru, uistinu veličanstvenom Velebitu, vrtačasto Dinari, Mosoru, Biokovu i ostalim visovima erozivno i korozivno duboko izbradzanog i u najskupuktarnije oblikovanog vapnenjačkog evropskog stijenja. Najprisniju pak ljubav našu i srce naše zarebila je stara i draga naša Medvednica, posebno zanimljiva, lijepa, ta spasonosna i dragocjena pluća Zagreba i stvarna kolijevka hrvatskog planinarstva.

Potpuniju i podrobniju kronologiju četvrtstoljetnog života, rada, uspjeha, teškoća i promašaja (a bilo je i toga) PD »Zagreb — Matica« ostavimo najavljenom historiografskom prikazu tog prvog i najvećeg planinarskog društva u našoj Republici. Ovdje pak neka bude spomenuto samo još nekoliko relevantnijih podataka.

Sadržajno vrijedna i dobro pripremljena *predavanja* uvijek su i svagdje bila značajna odgojno-obrazovna metoda rada i u društvenom smislu veoma važno i svršishodno propagandno sredstvo. Takva metoda informativno-instruktivne i propagandne djelatnosti uvelike je i obilno korištena i u ovom društву od prvih dana njegova postojanja sve do danas. Broj predavanja, predavača, naslova predavanja i posjetilaca ili slušača trebalo bi iskazivati tro- i četveroznamenastim brojkama. Pomoćna sredstva predavanja, od početaka do sada, bila su raznovrsni projektori (dia i dia+epi), film i dijapozitivi (u svim tehnikama, u boji i crno-bijelo). Kao predavaonice služile su različite prostorije: dvorane sindikalnih podružnica, škole, Centralno narodno sveučilište, prostorije SSRN-a i, najčešće, vlastite prostorije.

Makar i najsažetiji, ipak ovaj prikaz ne bi bio potpun kad bismo prešutjeli raznovrsne izložbe. I njih je bilo u dvadeset i pet godina vrlo mnogo. Spomenimo ovdje barem one najmarkantnije. Ponajprije, tu je *Prva planinarska izložba* (naravno, prva poslijeratna) što

ju je od 23. siječnja do 14. veljače 1952. s uspjehom organizirala marljiva i vrijedna Grupa »Goranin«. Osobito značenje ne samo u povijesti PDZ-a već i u povijesti planinarstva u Hrvatskoj imala je Izložba planinarske štampe što ju je u čast osamdesete godišnjice našeg planinarstva organizirala tada novoosnovana Skupšina seniora. Ta izložba, prva tematska izložba te vrsti u povijesti jugoslavenskog planinarstva, bila je održana od 22. do 29. prosinca 1955, a zbog velikog interesa produžena još do 3. siječnja 1956. Zanimljivo je, da ta priredba, usprkos svojoj osobitosti, osim običajnih informativnih obavijesti u dnevnoj štimpi, nije bila registrirana ni u jednom planinarskom periodiku. Osobito velikim brojem posjetilaca odlikovala se memorialna izložba dra Maksa Plotnikova pod nazivom »Ljepote planina« (godine 1956), a sadržajno zanimljiva i poučna bila je (1958) izložba posvećena dru Radivoju Simonoviću povodom 100-godišnjice njegova rođenja. I od izložbenog obilja još samo jedna: slikarska retrospektiva dra Milana Dečaka pod naslovom »Naše planine« (1959).

Nema suvremenog planinarstva bez valjano izgrađenih i dobro opskrblijenih planinarskih domova i skloništa. Poslije drugog svjetskog rata bilo je u nas i u tom pogledu, štorno riječ, povuci — potegni. Bilo je (nepotrebnog) natezanja oko prava vlasništva ili prava raspolaganja s onim domovima i skloništima što ih nije raznio i uništilo ratni vihor. Pomogla je odlučna riječ druga Tita. Jedan njegov posjet zagrebačkom Sljemenu, srdačan i otvoren drugarsi razgovor u Tomislavovu domu i — pitanje je napokon bilo riješeno. Planinarski su domovi bili vraćeni planinarskoj organizaciji. Vrijedilo je to za čitavu Jugoslaviju.

Planinarski savez Hrvatske počeo je tada, pored ostaloga, raspolažati i s planinskim objektom privatnog vlasnika i ugostitelja Prekratića, pa je (s pravno, onda još, nedovoljno jasnim i raščišćenim pitanjem vlasništva tog objekta) povjerio PDZ-u upravljanje tim domom (Sljeme). Koliko li glavobolje s prilično već derutnim planinarsko-izletničkim objektom! Bolje, ne misliti o tome. Nova je situacija nastala godine 1951, kad je PSH bivše gradilište studentskog oporavilišta na Puntijarski, što mu ga je dodijelilo nadležno ministarstvo, stavio na raspolažanje PDZ-u u svrhu izgradnje novog planinarskog doma u tom dijelu Medvednice.

Velik je to bio zadatak. Usprkos teškoćama i nepredviđeno mučnim situacijama, PDZ je s vrlo mnogo naporu ipak uspio toliko, da je tajnik društva Stjepan Brlečić mogao već na godišnjoj skupštini godine 1952. izvjestiti: »Danas dom stoji u završnoj fazi gradnje...« Dom je bio pod krovom već krajem 1951. pretežni dio radova bio je dovršen, a preostalo je »od važnijih većih radova izgradnja vanjskog vodovoda, koji je već snimljen i projekt gotov« (ulomci iz izvještaja tajnika PDZ-a za god. skupštinu 28. veljače 1952). Nije bezznačajna u citiranom izvještaju tajni-

ka Brlečića informacija: »Htio bih spomenuti, da je u planu izgradnje na Puntijarki predviđena gradnja drugog objekta i da ta druga gradnja bude završena u 1954. godini, kad će biti 80. godišnjica planinarstva u Hrvatskoj.«

Taj drugi objekt, što je trebalo biti dovršen do jubilarne 1954. godine, bio je planiran kao velik i moderan planinski hotel. Ali, koliki se planovi — ne ostvaruju. Zašto i kako, raspredati o tome sada je već prekasno. Izgrađene temelje tog nesudjenog doma-hotel-a prekrio je danas uvaljani tucanik nove makadamke i (već premalenog) parkirališta. Neka se znade i to, neka bude jednom i javno zabilježeno, da je *nacrt i gradevinske planove za tu lijepu zamisao na Puntijarki izradio eminentni zagrebački arhitekt Lavoslav Horvat*. Naravno, kao i mnogo drugoga, poštovani je arhitekt Horvat i te planove izgradio besplatno i sad ih kao neostvarenu (i pomalo već zaboravljenu) osnovu čuva u svom arhitektonskom arhivu.

Primjenjujući nove, planinarstvu nekad nepoznate oblike i metode rada, a u skladu sa zahtjevima što ih nameće novo doba, omladina, skijaši i mlađe članstvo sudjelovalo je (i sudjeluje) u raznim natjecanjima. Rezultat je toga prilična zbirka raznovrsnih nagrada, među kojima se napose ističe ukusan i velik trajno osvojen *Trofej Platak*.

SVAKI organizirani rad, a takav je i u planinarskim društvima, ima svoje rukovodioce. Nije dovoljno samo nešto smisli i predložiti. Potrebno je zamisao i prijedlog ostvariti. Bila bi zaista podugačka lista s popisom svih vlijednih i marljivih članova, koji su u bilo kome obliku, na bilo koji način pridonijeli i pripomogli ostvarenju mnogih društvenih osnova, planova i zadataka. Nisu to bili uvijek i samo rukovodioци. Zaista je impozantan broj primjernih i društveno aktivnih članova PD »Zagreb — Matica«, koje neće smjeti mimoći ni prešutjeti nijedna iole savjesnije sastavljena historiografska studija. Ovdje, u ovom prikazu, na žalost, nije moguće to učiniti. Neka to nadoknadi konstatacija, da je za planinarske zasluge počasnim značkama Planinarskog saveza Hrvatske i Planinarskog saveza Jugoslavije odlikovano više desetaka članova tog društva. Bez obzira šta tako misli o tim značkama i kako rasuđuje o mjerilima na temelju kojih su takve značajke podijeljene, valja priznati, da počasne značke i javna priznanja ipak znače nešto, mnogi ih veoma cijene i treba ih poštovati. Pa i samо društvo nosilac je počasnih zlatnih značaka.

Ne ulazeći u pobrojavanje svih zaslužnih i vrijednih rukovodilaca PD »Zagreb — Matica« u četvrtstoljetnoj njegovoj povijesti, neka budu spomenuti samo predsjednici društva (kronološkim redom): akademik, prof. dr Branimir Gušić (1948, samo izabran i odmah predao ostavku), dr Ivo Lipovščak (1948—1949), prof. Vladimir Blašković (1949—1952), Pero Lučić-Roki (kraće vrijeme 1952), Ivan Pačkovski (1952—1959), Ivan Štefanac (1959—1961), Zvonimir Rihtman

(1961—1967), Branimir Čelap (1967—1971), Josip Ryšlavi (od 1971. do danas). Posebno treba istaći veoma agilnog i vrlo poduzetnog Ivana Pačkovskoga, koji je umro u naponu stvaralačke snage, u četrdeset i drugoj godini svog kratkog vijeka. Njegovim su imenom članovi društva prozvali svoj društveni dom na Puntijarki.

Ipak bismo bili nepravedni, kad uz ovaj popis predsjednika ne bismo spomenuli makar *najstarije i najzaslužnije pročelnike* društvenih sekcija; pročelnike, koji se na tim dužnostima nalaze od formiranja njihovih organizacionih društvenih radnih jedinica. To su (po starosti pročelničkog staža): prof. Mirko Markulin, pročelnik speleologa; Eugen Kumičić, pročelnik grupe »Goranin«; Vilim Strašek, pročelnik Sekcije (nekad vodiča i sada) društvenih izleta; dr Ivo Lipovščak, pročelnik Skupine seniora. *Dr Ivo Lipovščak je do danas jedini počasni član društva.*

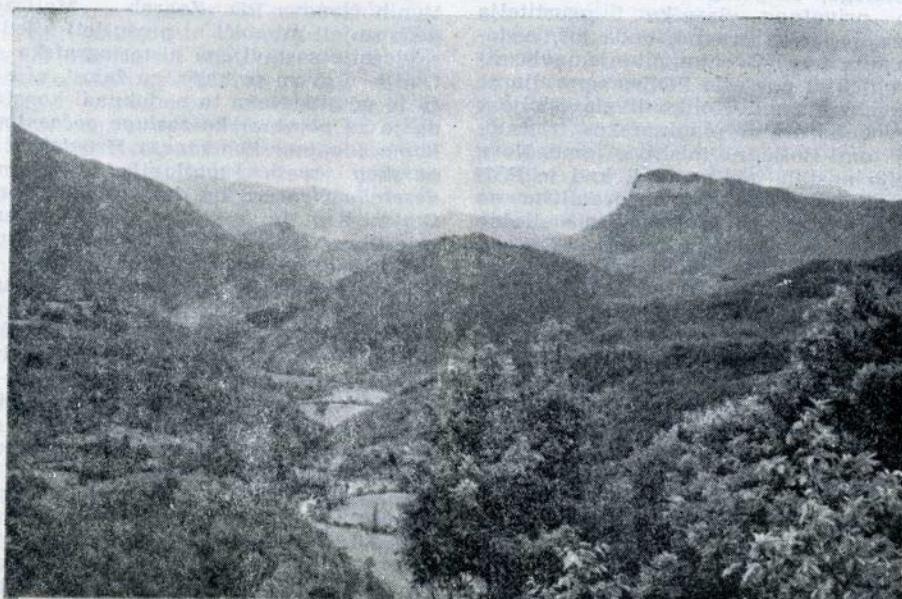
Napokon, ne radi se niokakvoj kavalirštinji već o objektivnoj nužnosti i poštenoj planinarskoj zasluzi: *dvije osobito istaknute alpinistkinje*. Jedno je primjerna alpinistkinja, vješt planinarski pisac i već 1948. član prve društvene uprave, a danas društveni tajnik ing. Lota Arh. Drugo je također istaknuta alpinistkinja i višegodišnja članica uprave društva i Nadzornog odbora Dragica Pirc.

Pri kraju neka ne bude neskromno istaći, da su članovi PD »Zagreb — Matica« dali znatan obol razvoju planinarske misli. Suradnjom u Planinarskom savezu Hrvatske i planinarskoj reviji »Naše planine« omogućili su sadržajno i organizaciono posuvremenjivanje i učvršćenje planinarstva u Hrvatskoj. Nije ni suvišno ni neskromno istaći da je i *dugogodišnji radni i počasni predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske Većeslav Holjevac bio*

član ovoga društva.

Kao poseban vid planinarske aktivnosti, koji je naišao na odjek i primjenu ne samo u ostalim gradovima Hrvatske već i u bratskoj Sloveniji, ukazuje se organizaciono povezivanje i planinarsko-turističko aktiviranje planinara seniora. Inicijator je takve aktivnosti dr I. Lipovščak. Ponovno se i na osobit način pokazalo, da poodmakle godine ne moraju značiti i nisu prepreka za razboritu i godinama primjerenu društvenu planinarsku djelatnost.

I — neka je dosta ovoliko. Ne želeti obescejjeniti bilo čiji i bilo kakav doprinos i udjel u četvrtstoljetnom djelovanju i prosperitetu ovoga društva, potrebitno je ipak istaći, da osnovni značaj i bit sadašnjeg srebrnog jubileja PD »Zagreb — Matica« dominira u činjenici, da je to prvo poslijeratno, dakle najstarije i još uvijek najveće planinarsko društvo u Hrvatskoj. Ono je bilo u mnogo čemu temeljna os oko koje se odvijao planinarski život Zagreba i Hrvatske. Osobito se to očitovalo u poslijeratnom oživljavanju i organizacionom osamostaljivanju planinarske djelatnosti. Uz PDZ su vezani počeci naše poslijeratne alpinistike i planinarske speleologije. Ono je uvijek bilo aktivni suradnik u svim značajnijim planinarskim akcijama Hrvatske, aktivni sudionik u pronaalaženju novih oblika planinarske aktivnosti imajući u vidu našu narodnu i društveno-gospodarsku stvarnost. U društvenom je radu uvijek bila jasna potreba punog angažiranja planinara u realnom vrednovanju planinarstva kao potrebe, korisne i turistički značajne komponente u životu čovjeka i društva. Retrospektivni osvrt na minulih dvadesetpet godina PD »Zagreb — Matica« radnosno ispunja osjećajem zadovoljstva i opravdanog ponosa.

Profesor Krešimir Filić 1891 - 1972

Posljednjega dana godine 1972. preminuo je, a 4. siječnja 1973. sahranjen u brižno njegovom perivoju mrtvih starodrevnog Varaždina na njegov osobito cijenjeni gradanin i sveopće poštovani povjesničar umjetnosti, profesor Krešimir Filić, jedan od najistaknutijih pregalaca starije generacije hrvatskih planinara. Umro je na pragu osamdeset i treće godine. Plodnonosan život i časna starost. Hrvatsko je planinarstvo s njime izgubilo još jednoga od posljednjih mohikanaca onakvih entuzijasta kakvi su se u današnjici, čini se, više ne radaju. Ali, ne treba zapadati u tugaljive jadikovke. Novo je doba ionako povjesno razdoblje prevrednovanja sviju vrednota te odlazak starijih i starih u Nepovrat, kao prirodan životni proces, ne mogu izmjeniti ni zaustaviti nikakva razmišljanja ni bilo kakve nove znanstvene spoznaje. Zbog toga Um i Razum nalažu, da se takvoj neminovnosti i toj Istini s dostojanstvom poklonimo.

I tako »othodu gospodari nošeni od fakina«, kako se adekvatno dubrovačkom govornom izrazu pjesnički izjadao conte Ivo Vojnović. Profesor Krešimir Filić bio je istinski gospodaruma i srca. Svakda i svagđe iznad i prije svega bio je Čovjek. Vrijedan i plemenit humanist. Zbog toga smo ga ne samo prijateljski voljeli već i suradnički najiskrenije poštivali.

Bio je on i patriota u ponajljepšem smislu. Primjeran rodoljub. Nikad šoven. Njegovo hrvatsko narodno osjećanje nikad mu nije bila prpreka da bude čestit pobornik ostvarenja davnašnjih ideału južnog slavenskog bratstva, jedinstva i nacionalne ravnopravnosti. I više od toga. Bio je iskreni poštovalač i poklonik sveljudskega bratstva i nepatvorene socijalne jednakosti. Gesla Jednakosti, Bratstva i Slobode nikad nisu bila za njega samo razdragani pokliči ni demagoška fraza. Dubokovrijedan smisao i sadržaj tih pojmoveva i društvenih vrednota nosio je i čuvao u svom srcu. Nije bio uzalud gojenac i učenik naprednjačkog češkog sveučilišta u Pragu. Pisac ovog nekrologa proosjetio je to već 1917. u svakodnevnim susretima s Krešimirovom Filićem, kad mu je taj napredni profesor u prvoj godini njegova pedagoškog djeđelovanja bio učitelj u staroj klasičnoj varaždinskoj gimnaziji.

Tri su osobita biljega i osobne »slabosti« njegova rada: muzeologija, glazba i planinarstvo. Naravno, sve to čvrsto vezano uz Va-

raždin i varaždinsku mikroregiju. A da bude ponešto i u znaku ironične farse: najeminentniji Varaždinac i varaždinski kulturni pregalac sadašnjice — nije rođeni Varaždinac.

Planinarski profil Krešimira Filića prikazan je prije deset godina u tzv. zagorskom broju »Naših planina« (NP, XV, 9—10, str. 219—220). Neka bude dopušteno, da za nove čitaocu ovog planinarskog časopisa, pa i za one koji su već pozaboravili što je tada bilo spomenuto, iz tog članka ponovimo i prepričamo neke misli dopunjajući ih i proširujući s nekoliko novih historiografskih podataka. Koristimo pritom najvjerojatnija vrela: Filićeve autobiografske bilješke pisane povodom njegove sedamdesete godišnjice života (neobjavljeno ali sačuvano) i sažeta biografija (zapravo autobiografija) u njegovu kapitalnom djelu »Gazbeni život Varaždina« objavljenom u posljednjoj godini njegova života (Varaždin 1972, str. 650).

Rodio se 16. veljače 1891. u Bjelovaru. Ipak, kako sam ističe, pravi je Varaždinac koga su već koncem ožujka iste (1891) godine u pelename donijeli u Varaždin, gdje je stekao osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Filozofske nauke (povijest i zemljopis) studirao je najprije u Beču, zatim na češkom sveučilištu u Pragu. Tu je i diplomirao 1916. Slijedeće godine otpočeo je kao ispitani namjesni učitelj svoj profesorski hod u klasičnoj varaždinskoj gimnaziji gdje pedagoški uzorno djeluje do 1942, kad je dodijeljen na rad svome čedu, varaždinskom Gradskom muzeju.

Poslije oslobođenja 1945. godine Filić je premješten u Zagreb, gdje najprije radi u

Komisiji za državno razgraničenje. Zatim mu narodna vlast povjerava da s oskudnim materijalnim sredstvima razriješi složen problem prve poslijeratne postave Muzeja grada Zagreba. Ne nailazeći na potrebljeno razumijevanje, podršku i pomoć, Filić se pomalo rezignirano vraća u Varaždin i tu od 1. rujna 1946. do umirovljenja 30. rujna 1957. zdušno djeluje kao direktor Gradskog muzeja. Ako svako pravilo ima svojih iznimaka, tada je to i profesor Filić s obzirom na onu klasičnu »Nemo propheta in patria«. Varaždinci su svoga Filića ne samo ponovno rado prigrilili nakon njegova kratkotrajna službovanja u Zagrebu već su mu svagdje, u svakoj prilici i u granicama svojih mogućnosti pomagali u radu. Danas je dobro znano, da bez Filića zapravo ne bi bilo ni savršeno skladnog varaždinskog kulturno-historijskog, umjetničkog i hortikulturnog ponosa: najuzornijeg gradskog muzeja panonske Hrvatske. Vjerojatno ne bi bilo ni perivojske ljepote oko Starog grada, ni Galerije slike, ni spomenika slavisti Vatroslavu Jagiću, ni varažinske varijante Međtovićeva Grgura Ninskog. Dabome, nije to sve stvorio samo Krešimir Filić. No njegov je udjel u svemu tome lavovski. On je pokretač, osnivač i snažni zamašnjak brojnih varaždinskih kulturnih i povjesno značajnih ostvarenja. Sve to protkano još aktivnom suradnjom u značajnom i umjetnički visoko razvijenom glazbenom životu Varadina te sadržajno vrijednom znanstvenom i stručnom publicistikom (preko 200 objavljenih radova: rasprava, stručnih priloga, putopisa, kritičkih prikaza itd.).

Posebno je poglavljje: *planinar Filić*. I tu nema dileme. Bez Filića teško je zamisliti planinarstvo Varaždina. On je pokrenuo i oduševio varaždinsku omladinu u kretanje u planinskoj prirodi i propagirao planinske ljepote i osebujnosti svog zavičaja i svoje domovine. Usprkos nedacama rata on je već u proljeće 1917. organizirao planinarske izlete sa srednjoškolskom omladinom i u društvu sa svojim kolegama profesorima Kamanom i Dedušem pješačio s nama omladincima po grebenju Ivančice te nas kanjonom Očure vodio u besputni labirint Veternice da nas preko radobojskog hrpta dovede do krapinsko nalazišta diluvijalnog troglodita. Godine 1919., prije negoli je Hrvatsko planinarsko društvo obnovilo svoju ratom omotenu društvenu djelatnost, profesor Krešimir Filić osniva Planinarsko društvo »Ravna Gora«, koje 1924. postaje podružnica HPD-a. Predsjednik te stare predsratne »Ravne gore« bio je Filić.

Mnogobrojne su planinarske akcije ostvarene inicijativom i osobnim zalaganjem predsjednika Filića. Tko da pobroji stotine izleta, društvenih sastanaka, domjenaka, predavanja i priredaba pod patronatom i vodstvom Filića. Njegova radna upornost očitovala se i protiv samovolje središnjice HPD-a koja se protivila izgradnji planinarskog doma na Ravnoj gori. Ipak, pobijedili su Varaždinci, pobijedio je

Filić. Planinarska kuća na ravnogorskom proplanku otvorena je godine 1932. i, zasluženo, prozvana imenom Krešimira Filića. U tom su domu održavani sastanci rukovodilaca i boraca NOR-a i još su svježa sjećanja na palež toga doma i ustaške zločine u njemu 1944. Nije nezanimljivo, da je nastojanjem i zauzimanjem profesora Filića godine 1933. vlasnik ravnogorskog planinskog kompleksa, velepovodnik (alias grof) Bombelles iz Opeke darovao varaždinskim planinarama, vlasnicima planinarskog doma na Ravnoj Gori, sedam jutara i sedam stotina četvornih hvati šumskoga zemljišta oko tog doma što je u ono doba, prije četiri decenija, značilo veoma mnogo. Značilo je to materijalno osiguranje doma i mogućnost nesmetane njegove društveno korisne planinarske funkcije. Eto, i to je bilo djelo profesora Krešimira Filića.

Zbog svega toga opravданo je i slobodno ustvrditi, da je Krešimir Filić u mnogo čemu sadržajno veoma bogat planinarski pojma Varaždina i Hrvatskog zagorja. Zbog toga je opravданo prvi i u ratu spaljeni planinarski dom na Ravnoj gori nosio njegovo ime; zbog toga je opravданo i Planinarski savez Jugoslavčlanom Hrvatskog planinarskog društva; zbog toga je opravданo i Planinarski savez Jugoslavije odlikovao Filića zlatnom značkom godine 1955. povodom proslave 80-godišnjive hrvatskog planinarstva. Njegovi pak Varaždinci opravданo su mu 1954. uz prigodni dar predali na Ravnoj gori svečanu povelju povodom proslave 35-godišnjice Planinarskog društva »Ravna gora«. Godine 1971. čitav je Varaždin osobito svečano proslavio njegovu 80-godišnjicu. Svečanost je održana u koncertnoj dvorani velike zgrade varaždinskog kazališta, o čijoj stogodišnici postojanja objavljuje nedavno izašli »Zagorski godišnjak« za godinu 1973. veoma informativan historiografski prilog iz pera Krešimira Filića. Bilo mu je to posljednje objavljeno publicističko djelo.

Krešimir Filić ušao je trajno u riznicu hrvatske narodne kulture. Njegovo je ime zabilježeno i u »Enciklopediji likovnih umjetnosti« Leksikografskog zavoda Jugoslavije. Bude li nekad negdje pisana i objavljivana enciklopedija hrvatskog i jugoslavenskog planinarstva ime profesora Krešimira Filića bit će i u njoj ovjekovjećeno. On je to zavrijedio u punoj mjeri. Ta poštena stara varaždinska korenika, taj skroman čovjek marljive radnosti, takav nesebičan kulturno-prosvjetni pregalac i naš omiljeni planinarski drug, suradnik i prijatelj profesor Krešimir Filić uistinu se nije rodio uzaluđ. Bilo bi dostojno i u skladu sa svijetlim tradicijama naše kulture, da povodom proslave stote obljetnice postojanja organiziranog hrvatskog planinarstva, a tome smo na pragu, imenom profesora Krešimira Filića označimo jedan od značajnijih planinarskih objekata građevinskog ili prirodnog značaja. Bio bi to časno vraćen dug.

VLADIMIR BLAŠKOVIC

Prof. Antun Petković

U povodu 70-godišnjice života

Jedna od ličnosti koja se posljednjih godina osobito ističe u planinarskom životu naše Republike je predsjednik Planinarskog odbora Slavonije, dugogodišnji planinar, planinarski pisac i predsjednik PD »Sokolovac« u Slavonskoj Požegi. Ni malo ne potcjenujući druge brojne ugledne planinare u slavonskoj regiji, iskoristit ćemo životni jubilej prof. Antuna Petkovića kao priliku da ga prikažemo našim planinarima i da se donekle odužimo za sav njegov amaterski mar oko naše zajedničke preokupacije.

Citaoci prof. Petkovića poznaju kao suradnika Naših planina. U prošlom broju tiskana je njegova povjesna studija Planinarstvo u Slavoniji, a prije toga niz planinarskih putopisa. Svojim knjižicama »Ljeto i zima u Požeškim planinama« i »S požeškim planinarama Papuk-planinom« dao je vrijedan doprinos našoj tako siromašnoj planinarskoj književnosti. Svojim dosadašnjim radom uvrstio se među najuglednije ličnosti u povijesti našeg planinarstva.

Rođen je u Slav. Požegi 17. siječnja 1903. Osnovnu školu i klasičnu gimnaziju svršio je u Požegi, a Filozofski fakultet (slavistiku) u Zagrebu i jedan semestar u Pragu.

Kao gimnazijski profesor službovao je u Slav. Požegi i Daruvaru, zatim kao direktor gimnazije u Vinkovcima (1947-1954). Od 1955-1957. bio je načelnik Odjela za prosvjetu NO kotara Slav. Požege, a od 1957. direktor je gimnazije i pedagoški savjetnik u Slav. Požegi.

Kao student suradivao je u srednjoškolskom listu »Omladina« i u beletrističkom časopisu »Vijenac«. Već se četiri desetljeća intenzivno bavi kulturno-prosvjetnim radom i publicistikom. U »Vjesniku Historijskog arhiva i Muzeja Požeške kotline« napisao je zanimljiv prikaz knjige »Iter per Poseganam Sclavoniae provinciam« iz godine 1782. od sveučilišnih profesora M. Pillera i L. Mitterpachera iz Budima i iz te knjige je preveo odlomke koji opisuju prirodne ljepote Požege i Velike. Studiju o gimnazijskom ispit u zrelosti napisao je u Godišnjem izvještaju Gimnazije u Slav. Požegi za školsku godinu 1963/64. pod naslovom »Devedeset maturantskih generacija 1874-1964.« U Almanahu Požeške gimnazije (Požega 1970) prikazao je podatke o školovanju 55000 učenika te gimnazije 1699-1964. U Požeškom zborniku II (Požega 1966) štampana mu je studija o književniku omladinskog piscu Josipu Pavičiću, a u Požeškom zborniku III (Požega 1970) studija o

pripovijetci A. Cesarcu »Pečat« pod naslovom »Priča o smrti Josipa Kolomba«. Uredio je izdanja Pododbora Matice hrvatske u Požegi od 1966-1970, među kojima i Turistički vodič po Slav. Požegi.

U Slavoniji i u gradu Požegi poznat je kao oduševljen planinar. U mladim danima bavio se gimnastikom kao sokolaš i napisao brošuru »Sokolsko društvo Slav. Požega 1905-1925.« (Požega 1925). Kasnije mu je hobi ribarenje i planinarenje, da bi se po povratku u rodni grad usred planinske Slavonije posvetio samo planinarenju. Za svoju aktivnost osim odlikovanja i priznanja za kulturno-prosvjetni rad posjeduje srebrnu plaketu SOFK Slav. Požega (1962.) i Zlatnu plaketu SOFK SR Hrvatske za 30 godina rada na unapređenju fizičke kulture (1967.), a kao planinar nosi zlatnu značku Planinarskog saveza Hrvatske i zlatnu značku Planinarskog saveza Jugoslavije.

Predsjednik je Planinarskog društva »Sokolovac« u Slav. Požegi s manjim prekidima od 1958. godine i Planinarskog odbora Slavonije od 1967. godine, za čiji se rad i uspjeh mnogo zalaže. Član je glavnog odbora PSH.

Iako sedamdesetogodišnjak, nalazi se sa svojom grupom svake nedjelje i blagdana u planini, pješači, markira planinarske staze, uređuje izvore i surađuje sa svim sekcijama društva i Planinarskog odbora Slavonije. Nadamo se da će ga zdravlje i nadalje dobro služiti na korist njegova društva i čitave naše planinarske organizacije.

Dr Željko Poljak

Tužbalica za jednim vrelom

IVO SLAVIČEK

OSIJEK

Izvor Veličanke, poslije jedne od tipičnih naših »velebnih ideja« i brzopletnih akcija, uništen je. Ne u hidrološkom smislu, jer izvor poslije bušenja, miniranja i ostalih maltretiranja i dalje postoji, nego kao prirodna ljepota. A bio je zaista prvorazredna ljepota ne samo toga kraja, nego i slavonskih gora uopće. Trebalo je da posluži za vodovod, za što se pokazao nepodesnim, ali to se uvidjelo tek post festum!

Visoke bukve, tako visoke da čuh vjetrića od vrhova jedva dopire do uha umorna putnika koji pod njima traži okrepnu, zašto mi se činite potištene? Ne miluje li vaše hvoje i dalje vjetrić s Mališćaka, ne grijе li vas životovorno sunce istjerujući iz vaših vlakana stud teških slavonskih gorskih zima, ne čini li vam društvo po koja još preostala žedna srna, živahna vjeverica, opreznji kos?

Ne miriše li i dalje gorska livadica onim neuhvatljivim vonjem koji istodobno izražava životnu radost i prolaznost, ne mijesha li se miris suha lišća i tek izniklih gljiva, miris toli srođan da se ne zna gdje jedan počinje a drugi završava? I ne šušti li lišće pod nogama slučajna prolaznika isto kao lani, kao pod nogama planinara i lovaca koji su ovdje gazili prije desetak godina, kao pod nogama lovaca što su ovdje vrebali divljač prije više tisuća godina?

Pa što je onda to što ovaj kutak gorske Slavonije čini drukčijim, tužnijim? Nema onog jedinstvenog žuborenja, onog gotovo jedva zamjetljivog izlaženja vode ispod kamenja, njena sabiranja, kliktava spajanja, brza hoda do jedinstvena potočića što se probija do livadice, nema našeg planinarskog plandovališta, ljepotice Veličanke. Nema je bar u onom smislu koji planinara veseli, lovca razgaljuje, izletnika krijepli, koji podjednako govori oku i uhu — nema izvora kojemu nije bilo ravna sve do tajanstvene snage izvora Skakavaca. Zapravo: izvor postoji. Ali — to više nije naša Veličanka, to je lešina jednog izvora koji i dalje izlazi iz tla jer to od njega traže prirodni zakoni, ali koji i sam nema veselja u svom opstojanju i koji stoga ne veseli više planinara, lovca, prolaznika...

Visoke bukve, koje su još preostale, ne skupljaju više brižne krošnje da očuvaju svježinu izvora od plamsaja sunčevih zraka za žarkih ljeta; livada ne miriše više onim vonjem što nas podsjeća da smo i sami djeli te iste prirode; lišće ne šušti pod nogama radosno se nadmećući žuborom bezbrojnih malih slapića koji su tvorili početak naše nekadašnje Veličanke, ono šušti umorno i mrtvo. Sve kao da žali za vrelom — ljepoticom uništenom ljudskom rukom. Onom istom rukom, koja je kao i to vrelo, te bukve, to lišće i ta livada — djelić iste prirode, jedini djelić koji se okreće protiv prirode same.

Oznojeni planinar što se spušta s Ivačke glavice, zamoren lovac što je tragao za sve rjedom divljači po koji zalutali izletnik što još ne zna što se dogodilo s izvorom Veličanke, šumski radnik utruđen teškim poslom — svi će još navratiti da osvježe usnu hladnom vodom, ali zaustavit se neće. Tek će po koji stari planinar, revni pohadač ovoga gorja, u duši zažaliti za ljepotom koja je nestala, kao što je žalio za sutjeskom Kovačice i brojnim drugim ljepotama koje su nepotrebitno nestale.

I ako začujete uzdah pri ponovnom stavljaju naprtnjače na leđa, neće to biti zbog težine njena terata, nego žaljenje za izvorom, u kojem žaljenju je ujedno i žaljenje za svim upropaštenim izvorima, a negdje dublje, na čelu duše i žaljenje za vremenom koje protjeće brže od Veličanke, nesmiljenje od ruku koje su je unakazile, teže od najvećeg kamenja uz izvor.

Umornim hodom napustit će taj kraj, umornim zato što je prije uvijek jedva čekao kad će se ponovno vratiti, a sada zna da nema zašto da se vratи. I šuštaj lišća pod koracima bit će umoran, kao da i lišće zna da nema razloga za vraćanje.

Reinhold Messner u Zagrebu

Jedan od najboljih alpinista na svijetu, Reinhold Messner, iz Južnog Tirola, danas ima 27 godina. Penjati se počeo sa šest godina, kada ga je otac prvi put odveo u brda. Već nekoliko godina kasnije počinje s penjanjem težih smjerova. Danas za sobom ima dvije himalajske ekspedicije (Nanga Parbat i Manasu) i mnogo uspona u Andama i Alpama (vidi prijevod njegova članka »Odiseja na Nanga Parbatu«, NP 7-8, 1971). Izvanredni su njegovi solo usponi u Alpama: sjeverna stijena Sasso Lungo i južna stijena Marmolata. Iz Chamonixa je 1969. napravio četvrti uspon kroz sjevernu stijenu Les Droitesa, solo, za 8 sati, dok su njegovi prethodnici trebali više od dva dana. Spomenimo još neke njegove izvanredne uspone: Freney stup i nekoliko prvenstvenih uspona u cirku Argentière. U Andama je za jedan dan izveo uspon i silaz u istočnoj ledenoj stijeni Yerupaja, dugačkoj preko 1200 metara.

Reinhold Messner je došao u Zagreb 7. prosinca povodom turističke izložbe (Tuex, Sportex, Brodonautika). Komisija za alpinizam PSH, njen pročelnik uz pomoć prijatelja, upriličila je s njim sastanak zagrebačkih alpinista. U početku je bio zamišljen kao razgovor uz nekoliko pitanja i odgovora. Međutim susret je premašio naša očekivanja. Messner je obećao predavanje sa kolor dijapositivima i održao ga je.

U ugodnom ambijentu Saveza upoznali smo se i malo popričali, dok se nišu svi skupili. Predavao je o ekspediciji na Manasu kroz jugozapadnu stijenu. Evo kratkog sadržaja njegova izlaganja.

Ekspedicija sastavljena od devetorice iskusnih austrijskih alpskih vodiča, pod vodstvom

4200 metara visokoj stijeni. Nakon ere osvajanja vrhova najlakšim putem, u Evropi nastaje osvajanje stijena i grebena. Slična nastojanja javljaju se u Himalajama: budući da su svi osamtitućnaci osvojeni, počinje osvajanje njihovih stijena i grebena. Mnogi smatraju da je ova ekspedicija na neki način austrijski odgovor na uspješne pothvate Angloamerikanaca na Anapurni i Francuza na Makalu.

Početak ekspedicije bio je sretan: vrijeme je bilo odlično i brzo su napredovali. Bilo je i velikih teškoća, poseban su problem bili Šerpasi, koji nisu vični penjanju kroz suhu stijenu. Oslobodili su se tek nakon ubrzanog alpinističkog tečaja, koji je organiziran na licu mjesta. Nakon prevladanih prepreka na stijeni iznad logora 2 (ocjena VI) i teških seraka iznad logora 3, postavljen je logor 4, najviši logor. Pri postavljanju logora radili su svi zajedno, sahibi i Šerpasi, u savršenoj slozi. Mislili su da će od logora 4 biti moguće juriš na vrh bez međulogora, međutim morali su postaviti još jedan visinski logor iznad 7000 metara, dakle na visini gdje je aklimatiziranje nemoguće. 25. ožujka kreću na vrh Messner i Jäger, dva penjača u najboljoj kondiciji. U 10 sati, nakon 4 sata penjanja, stali su da se odmore. Preostala je samo još vršna piramida, ali budući da je Jäger bio iscrpljen (nisu nosili kisik), odlučio je da se vrati i da ne koči Messnera pri usponu. Vrijeme je bilo sunčano. Messner, penjući se solo, dolazi na vrh, izbjiga jedan klin zaostao od japanske ekspedicije, snima nekoliko slika i u 14 sati kreće natrag. Vrijeme se naglo pogoršava: nastaje snježna mečava, temperatura pada na minus 20 stupnjeva, vjetar puše

200 km/h. Vidljivost je minimalna i Messner Wolfganga Nairza, krenula u Nepal prema ne može naći šator. Čuje Jägera kako ga doziva i tek nakon više sati borbe nalazi šator. Jäger nema u njemu, ali su tu upravo došli Frankhauser i Schlick. Jäger je bio u šatoru, ali je vjerojatno izšao da pomogne Messneru. Frankhauser i Schlick odmah idu u potragu, iako je nevrijeme sve veće. U orkanu njih dvojica gube orientaciju. Kopaju rupu u snijegu, ali čuju dozivanje i kreću prema glasu. Ne nalaze nikoga, ali ne mogu naći rupu koju su iskopali pa kopaju novu. Cijelu noć je užasno nevrijeme i Andi Schlick, ne mogavši svladati svoje živce, odlazi u noć. Tek u jutro, nakon tri sata hodanja kroz duboki snijeg, Frankhauser nalazi šator. Novoga snijega ima više od jedan metar, no oni ipak traže izgubljene prijatelje. Na kraju iscrpljeni kreću prema nižem logoru. Jäger i Schlick ostaju zauvijek na Manaslu. Nakon neuspješnog pokušaja potrage ekspedicija napušta Manaslu. Ona je unatoč tragediji postigla svoj cilj — Jugozapadna stijena Manasla bila je savladana.

Nakon predavanja postavili smo gostu nekoliko pitanja, na koja je on spremno odgovorio.

Pitanje: Zašto ste za uspon izabrali baš Manaslu?

Odgovor: Od deset neispenjanih stijena u himalajskim osamtišnjacima ova nam se činila najljepša, a ubraja se među najteže.

P.: Da li ste na Manaslu možda mogli doći i bez Šerpasa?

O: Moglo bi se i bez Šerpasa, iako su oni bili od velike pomoći. Mogu reći da bi jaka ekipa mogla sav teret prenijeti sama, čak bi u krajnjem slučaju tu stijenu mogao prepenjati ekstremno jak navez samostalno.

P: Kaže se da ekspedicija postaje prava tek kad doživi štrajk, Šerpasa. Da li ste vi imali nešto slično?

O: Ne, sa Šerpasima smo bili u najvećoj slozi. Nesporazumi najčešće nastaju zbog bezrazložnog podređenog statusa Šerpasa u ekspediciji.

P: Kako ste planirali potrebnu opremu ne znajući kakva je stijena i kakav će biti uspon?

O: Nismo se smjeli preopteretiti, ali smo ipak morali uzeti rezervnu opremu za slučaj nepredviđenih okolnosti. Velik je problem kako ponijeti sve potrebno, a ne nositi previše.

P: Da li ste imali problema sa opremom za uspon?

O: S nekim dijelovima imali smo problema, iako ne velikih, ali smo po povratku u Europu sugerirali proizvodaču da to promijeni.

P: Vi ste sudjelovali i u ekspediciji na Nanga Parbatu. Biste li htjeli usporediti Manasu s Nanga Parbatom?

O: Da, Manasu ima veću i težu stijenu nego Nanga Parbat. Odnosi u Nanga Parbat ekspediciji nisu bili dobri, jer je njen vođa dr Herrligkoffer, za razliku od našeg vođe Nairza, biznismen, a ne planinar. Voda i sudionici te ekspedicije napustili su logor, dok smo moj brat Günter i ja ostali na vrhu. Zbog nesporazuma u signaliziranju Günter je izgubio život, a ja sam se jedva spasio i kasnije sam se s ekspedicijom našao sasvim slučajno.

P: Vi niste poznati samo po himalajskim ekspedicijama, nego i po penjačkim usponima u Europi i Americi. U intervjuu časopisu Mountain rekli ste da nikada niste zabili bor-klin. Da li biste nam o tome rekli nešto više?

O: Da, to je točno, ja nikada nisam zabio bor-klin. Smatram da je to nepotrebno. Zabijanjem bor klinova nestaju nerješivi problemi u alpinizmu, čovjek samo mora biti uporan i bušiti rupe za klinove. O tome više možete pročitati u mom članku »Ubjistvo nemogućega« (Mountain br. 15)

P: Da ste slučajno na Manasu došli do detalja gdje nije bilo mogućnosti za zabijanje klasičnog klina, da li biste odstupili od svoga pravila?

O: Ne, ne bih zabio bor-klin, smatrao bih da je uspon na Manasu nemoguć.

P: Što mislite o razvitku alpinističke opreme u budućnosti?

O: Mislim da je razvoj opreme dosega vrvunac i da sada stagnira. Može se još smanjiti težina, ali za sada ne vidim mogućnosti daljnog razvoja.

P: Uspon jugozapadnom stijenom Manasla bez sumnje je velik uspjeh. Da li je taj uspjeh zasjenila smrt dvojice vaših prijatelja, tj. koliko je to djelovalo na vaš osjećaj zadovoljstva zbog uspjeha?

O: Svakako da je smrt mojih prijatelja djelovala na mene, a dijelom umanjila uspjeh ekspedicije. Toga čovjek postaje svijestan načito kad se vrati s ekspedicije.

P: Kako ste se pripremali za ekspediciju?

O: Pripremali smo se pojedinačno, tokom jedne godine. Svaki dan smo prevaljivali visinsku razliku od 1000 metara u vremenu manjem od 40 minuta.

P: Zbog čega niste nosili kisik?

O: Htjeli smo sa što manje pomagala učiniti što više. To je sličan problem kao s bor-klinovima.

Kako se po malo bližila ponoć, a naš gost je morao rano oputovati, zahvalili smo mu se i razišli s nadom da ćemo se još sretati.

Branko Šeparović

Bjelašnička tragedija

JOSIP FILIĆ

SARAJEVO

Dana 2. prosinca 1972. navršilo se deset godina kako se na Bjelašnici kod Sarajeva dogodila tragedija u kojoj je izgubilo život sedam mlađih planinara (NP 1963, 3 i 1972, 245). Nastojat će da, koliko god je to moguće, vjerno prikažem tok događaja i akcije spašavanja koje je organizirala Gorska služba spasavanja Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine.

Subota, 1. prosinca. Grupa od devet planinara iz Zemuna i to: Slobodan Vujinac, đak (18), Andelko Pešić, đak (15), Nikola Kožuh, đak (17), Aleksandar Krnješevac, đak (16), Zoran Ivanišin, student (20), Miliđan Prvanović, službenik (31), Vojislav Matić, tehničar (21), Branko Matić, đak (16), Rifat Hasečić, đak (16) i dva planinara iz Sarajeva: braća Zoran Tvorović, đak (16) i Siniša Tvorović, đak (18) krenula je tog dana na posljednju etapu svog pohoda s planinarskog doma na Sitniku prema opservatoriju na vrhu Bjelašnice. Imali su namjeru da snime neke kadrove za svoj film koji je, prema njihovim izjavama, trebao da nosi naslov »Bijela smrt«. Prije samog polaska odvraćali su ih neki iskusni planinari od te namjere, ali su mladost i volja bili presudni. Vjerovali su u svoje snage, iako nisu bili najbolje opremljeni za takav pothvat. Najstariji i ujedno najiskusniji među njima bio je Miliđan Prvanović. On je bio i neslužbeni vođa puta. Kad su krenuli sa Sitnika, vrijeme je bilo prilično tiho i lagano je padao snijeg. Bili su veseli i raspoloženi kako to samo mlađi ljudi mogu biti. Pod normalnim uvjetima put bi trajao oko tri sata hoda, ali kako su god odmicali i postizavali veću visinu, vrijeme se pogoršavalo. Budući da su već dosta odmakli i bili već na domaku cilja, a i noć ih je zatekla, odlučili su da zanoće na otvorenom prostoru. Nisu znali da se već nalaze nedaleko zgrade opservatorija. Temperatura se spustila na minus 25 stupnjeva, vjetar je bio sve jači, a sitni snijeg onemogućio im je dalje kretanje. Vidljivost je bila ravana nuli, a zimske markacije na tom dijelu planine oborene ili zametene. Pronašli su jedno zaklonjeno mjesto, u stvari mali usjek kroz koji je prolazio novo izgrađeni put za vojne objekte. To mjesto noćenja bilo je svega oko pet minuta (200 m) od zgrade opservatorija. Oni to nažalost nisu znali jer su izgubili svaku moć orientacije. Njihova je odluka u tom trenutku bila opravdana, ali je istodobno bila i presudna za njihovu sudbinu. Izmoreni, promrzli, gladni i u neizvjesnosti

gdje se nalaze, vjerojatno nisu znali što da rade. U tom usjeku bilo je i do tri metra snijega. Tragovi, koji su poslije nađeni na tom mjestu, svjedoče da su se vrlo malo kretali. Većina je sjedila i čekala svanuće.

Nedjelja, 2. prosinca. U svanuće su vremenske prilike bile još gore. Nekoliko članova ekipe pokušavalo je izaći iz usjeka, ali ih je vjetar primorao da se vrate u sklonište. Slobodan Vujinac je pokazivao očite znakove iscrpljenosti i apatičnosti kakva se javlja u sličnim situacijama. Masirali su ga i trljali, ali je on postao posve indiferentan prema okolini. Ekipa je donijela odluku da napusti sklonište u 7 sati. Odlučili su da ne idu uz vjetar, nego u njegovom smjeru, tj. niz južne padine Bjelašnice. Neposredno poslije izlaska iz skloništa vjetar je grupu razbio, tako da je svatko krenuo svojim putem, ako se tako može reći. Prema maloj udaljenosti od skloništa, gdje su nađeni smrznuti planinari, može se zaključiti da je surova Bjelašnica uzela u svoj ledeni zagrljav sedam mlađih života jedva sat poslije polaska. Još jednom su pogriješili što se nisu držali na okupu, jer bi tada broj preživjelih svakako bio veći. To nam svjedoči grupa koja se održala zajedno i tako izbjegla sigurnu smrt. Ova grupa je također krenula niz južne padine, ali je prošla nekoliko metara od prtine koja je vodila u selo Lukavac i tako selo ni vidjela nije. Srećom je zatim naišla na drugu prtinu koja je vodila u selo Milišiće, iako je to selo dalje nego Lukavac. To im je ulilo mnogo nade, te su posljednjim snagama stigli u selo. Zanimljivo je da je prvi u selo stigao najmanji i po fizičkoj konstrukciji najslabiji planinar, Branko Matić, dok su drugi klonuli od iscrpljenosti oko 300 metara od sela. Posljednjega su našli Prvanovića koji je ležao u besvjesnom stanju. Seljaci iz sela Milišića odmah su priskočili u pomoć i zahvaljujući njima ostali su u životu.

Ponedjeljak, 3. prosinca. Čim je u Sarajevo stigla obavijest o četiri iscrpljena i premrznuti planinara u selu Milišići, emitovan je preko radio stanice poziv članovima GSS-a. Spašavanje koje je slijedilo bila je jedna od najvećih dotadašnjih akcija ove službe. Organiziranje spašavanja bilo je, može se reći, besprijekorno. U njemu je sudjelovao velik broj članova GSS-a, planinara, radnika s oglednog Fakultetskog dobra »Igman« i seljaka iz podbjelašičkih sela. Svi su oni pod vodstvom članova GSS-a bez prigovora

izvršavali postavljene zadatke. Nepun sat vremena poslije poziva članovima GSS-a formirana je prva grupa od 15 spasavalaca koja je poslije podne krenula vojnim kamionima preko Hrasnice na Igman. Za njima su poslije krenula još dva kamiona s drugom i trećom grupom spasavalaca. Prva grupa stigla je u 4 i po sati na Babin dol i odmah krenula dalje ka malenoj kući u Stinom dolu. Vrijeme je bilo snježno, ali prilično tiho, vjerojatno zbog šume kroz koju su prolazili. Nakon izlaska na prijevoj iznad Stinoga doila vjetar je tako snažno duvao da se grupa jedva probila do kuće. Kuća je bila zaključana, te su je morali silom otvoriti da bi se mogli skloniti od nevremena. Ubrzo je stigla druga, a zatim i treća grupa.

U maloj sobici te kuće, sa svega četiri kreveta, smjestilo se 27 ljudi. Nakon kraćeg dogovora donešena je odluka da se jedna grupa od 8 članova GSS-a zajedno s ljekarom probije do sela Milišića i pruži pomoć preživjelim planinarima, ali su se njezini članovi već poslije jednog sata vratili bijeli kao mumijske. Pobješnjela planina onemogućila je ekipu u kretanju. Odlučeno da se sačeka jutro i tada ponovo krene. Bila je to duga noć, noć šutljivih spasavalaca obuzetih strašnim mislima o nestaloj sedmorici planinara koji su ili već smrznuti ili se negdje zameteni još bore za život.

UTORAK, 4. PROSINCA. Odmah ujutro formirane su dvije ekipe sa zadatkom da jedna ode u Milišiće, a druga do opservatorija. Nešto izatoga, po dolasku radnika s Igmana, formirana je i treća grupa koja je krenula sa spasavačkim čamcima na južne padine Bjelašnice. Taj dan je svanuo također s nesmanjenom žestinom vjetra. Oko deset sati prije podne pronađen je prvi smrznuti planinar, Nikola Kožuh, a nešto poslije i Siniša Tvorić. Bila je to stravična slika, slika koja se nikad ne zaboravlja. Ležali su oko 700 metara od mjeseta noćenja. Druga ekipa, koja je pretraživala okolinu opservatorija, pronašla je tijela Slobodana Vujinca i Aleksandar Pešića. Vujinac je bio od opservatorija samo 150 metara daleko, dok je Pešić bio nešto dalje. Sva četvorica odmah su otpremljena u Stini dol.

Prva grupa stigla je u Stini dol oko 13 časova. Ususret su joj pošli spasavaoci s čamcima da joj olakšaju transport. Ova je grupa uložila velike fizičke napore jer su preživjeli i spašeni planinari bili nesposobni za hodanje. U transportu je sudjelovalo i jedan ljekar GSS-a koji je, ne štedeći sebe, stalno pružao pomoć. Iz sela su krenuli i

seljaci s konjima, ali su zbog velikog snijega konje morali vratiti. Spasavaoci su iznijeli preživjele planinare do kuće u Stinom dolu na svojim ledima. Transport je trajao punih 5 časova. Nakon ulaska u kuću ponovno je preživjelima trebalo pružiti pomoć jer su bili izloženi hladnoći za vrijeme transporta. Dok su ih jedni bodrili i bili stalno uz njih, drugi su iza kuće polagali četiri smrznuta planinara da ih ne bi vidjeli preživjeli. Nakon odmora i okrijepe pristupilo se pripremanju čamaca za daljnji transport. Za vrlo kratko vrijeme čamci su bili spremni i u trčećem koraku prebačeni na Babin dol gdje su čekala kola za prijevoz u sarajevsku bolnicu. Grupa koja je ostala na opservatoriji nastavila je s traganjem po bespućima i zaščaćenim površima Bjelašnice. Traganje je bilo znatno otežano studenim vjetrom i slabom vidljivošću. U sam mрак pronašli su usjek gdje je bilo posljednje noćište stradalih planinara.

Srijeda, 5. prosinca. Ovaj dan je osvanuo vedar i sunčan, ali opet s jakim vjetrom. Traganje za preostalom trojicom nastavljalo se. Oko 11 časova pronađeno je tijelo Zorana Tvorića koji je bio oko 30—40 metara od svog brata Siniše. Snijeg ga je bio skoro cijelog zatrpaо, tako da su mu virile samo noge.

Cetvrtak, 6. prosinca. Došlo je 14 novih spasavalaca, jer se većina prijašnjih, koji su bili od prvog dana na traganju, vratila u Sarajevo. Cijeli teren oko opservatorija i na mjestima gdje su bili nađeni smrznuti planinari, bio je toliko utaban i izbušen sondama da je ličio na neko bojište. Dan je prošao bez očekivanog rezultata.

Petak, 7. prosinca. Stigli su iz Sarajeva milicionići s psima tragačima, ali bez uspjeha jer psi nisu bili uvježbani za traganje u snježnim prilikama.

Subota, 8. prosinca. I ovaj dan je protekao u bezuspješnom traganju za preostalom dvojicom izgubljenih planinara.

Nedjelja 9. prosinca. Stigla su trojica vodiča iz Jesenice sa specijalno uvježbanim psima tragačima i to: Cveto Jakelj sa psom Čin-Cinom, Ignac Hrovat sa Črtom i Ciril Cencelj s Tarom. Već dva sata po dolasku na Bjelašnicu pronašli su smrznuta tijela Aleksandra Krnješevića i Zorana Ivanišina, otprije na istim mjestima gdje su pronađeni i njihovi drugovi.

Akcija GSS-a trajala je, dakle, punih šest dana. Štab akcije za spašavanje i pronalaženje bio je stalno u prostorijama PD «Bjelašnica» u Sarajevu.

Na tragu ponornice Reke

Epohalno otkriće slovenskih jamara

SREĆKO BOŽIČEVIĆ, ing. geologije

ZAGREB

OD ŠKOCJANA DO TIMAVA

U krškom području Slovenije vrlo je zanimljiva rijeka ponornica zvana Reka ili — kako je neki nazivaju — Gornja Timava. Bogatstvo vode daje joj fliško područje Ilirsко-Bistričke kotline jugozapadno od Snežničkog masiva. S desne i lijeve strane u korito se ulijeva velik broj stalnih ili povremenih potoka, koji u vrijeme dugotrajnih kiša daju goleme količine vode. Nakon oko 40 km površinskog toka kod Vremah vode Reke nailaze na vapnenjačke nasluge i počinju se kanjonski urezivati u njih. Rezultat tog rada je duboki kanjon pred Škocjanom i na kraju sav izdubeni prostor jedinstvenog podzemnog sistema Škocjanskih jama.

Površinski tok Reke podzemno se nastavlja u dužini od 2.700 m u tami Škocjana i za čovjeka ostaje vidljiv do sifona i Mrtvog jezeraiza Martelove dvorane.

Pomoću ubaćene boje, a i ubacivanjem markiranih jegulja, ustanovljena je veza između voda ponornice Reke kod Škocjana sa

izvorima Timava, Sardoča i Mošnice kod Devina sjeverozapadno od Trsta. Izvori se nalaze u neposrednoj blizini mora u koje ubrzo izljevaju svoju vodu. Razdaljina od Škocjana do izvora Timava iznosi oko 35 km, a podzemni vodotok teče sjevernim rubom Tršćanskog zaljeva, područjem u kom je proces okršavanja dosegao vrlo duboko u vapnenečake naslage.

Speleološka istraživanja u tom području bila su već odavno vrlo intenzivna; tako je npr. izvršen niz spuštanja u dubine veće od stotinu metara. Tražeći tok podzemne Reke speleolozi su naišli na nj u preko 300 m dubokoj Trebičkoj jami — Grotta di Trebiciana (ili po naški — Labodnoj jami), na dubini od svega 20 m iznad razine mora. Na isti tok naišlo se u još nekoliko objekata u zaleđu izvorišta Timava, dok u ostalim jamama nije konstatiran očekivani podzemni vodotok.

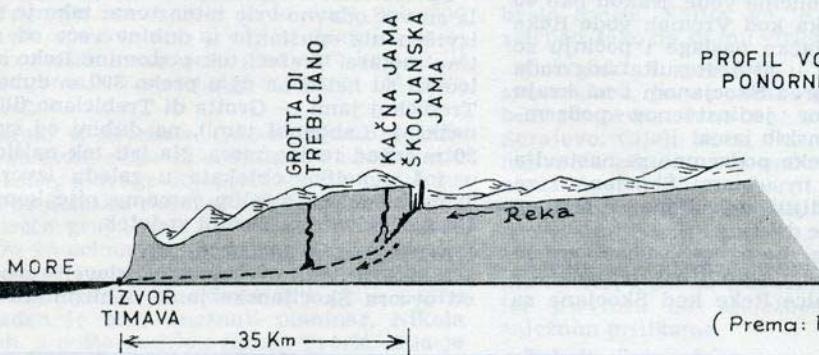
KAĆNA JAMA KRIJE TAJNU

Svega nekoliko kilometara sjeverozapadno od otvora Škocijanske jame u blizini Divače

UTVRĐENA PODZEMNA VEZA

ŠKOCJANSKA JAMA - IZVOR TIMAVO
(Prema: "Duemila grotte")

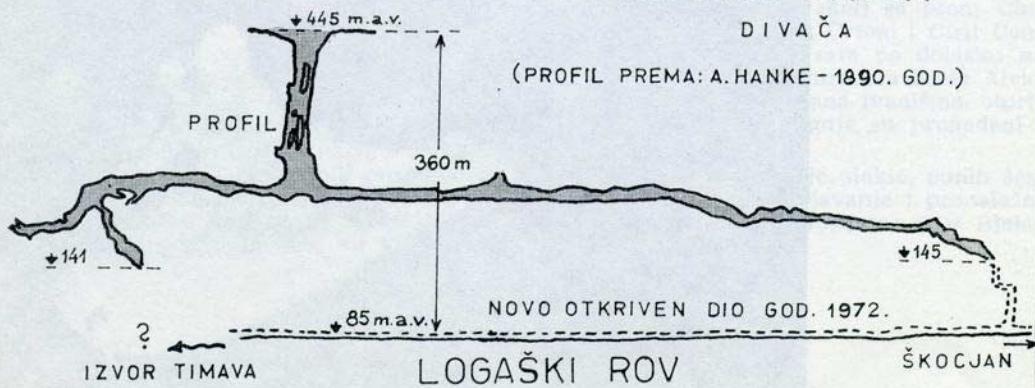

(Prema: F.Jenko)

KAČNA JAMA

DIVAČA

(PROFIL PREMA: A.HANKE - 1890. GOD.)

Crtao: S.Božičević

nalazi se na koti od 445 m otvor već odavno poznate Kačne jame (talijanski: Grotta Serpent). Prvi istraživači ove nepoznate jame bili su godine 1889. Slovenci Gregor Žiherna i Valentim Rešaver. Dana 28. lipnja 1890 godine u jamu silazi tada poznati speleolog A. Hanke, koji započinje s izradom njenog nacrtta. Na dubini od preko 200 m ispod razine ulaza jama se račva u nekoliko kanala iz kojih su moguća silaženja u još niže dijelove. Svi napori speleologa — istraživača ove jame gotovo 80 godina završavali su jedino na dostignutim kotama od 141 m iznad razine mora, a na očekivani tok ponornice Reke nije se moglo naići.

Najniža dostignuta točka u toj jami bila je 212 m ispod razine ulaza. Slovenski speleolozi silaze nekoliko puta u jamu i istražuju najniže položene kanale, ali bez nekih naročitih rezultata, kontroliraju stare nacrte i izrađuju nove, pa tako krajem godine 1968. na speleološkom kongresu u Skopju saznajemo podatak, da se Kačna jama s dužinom od 1.920 m svojih kanala nalazi na 11. mjestu na ljestvici najdužih pećina Slovenije.

PRODOR U DUBINU

Godine 1972. Jamarški klub iz Logaca započeo je sa speleološkim istraživanjima u Kačnoj jami. Speleolozi se zavlače u najniže prolaze pokušavajući prodor u što veću dubinu. U jamu silaze čak pet puta, a od toga jednom i sa stručnjacima iz Instituta za raziskovanje krasa iz Postojne. Dana 13. rujna 1972. uspijeva im silaženje kroz 45 m duboki ponor i nakon nekoliko manjih daljnijih stepenica dopiru i do vodenog toka. Da su

doprli do vodenog toka ponornice Reke, koja je nestala u Škocjanskim jamama, dokazivao im je i miris fenola, koji se u zadnje vrijeme nekontrolirano ubacuje iz tvornice u ovu kršku ponornicu. Uspjeh je postignut! Nakon desetke godina napornih uzaludnih traženja konačno je otkriven nastavak podzemnog toka ponornice Reke. U nekoliko narednih istraživanja izrađuju se nacrti novih kanala i provode niz vodenih tokova do kote od oko 85 m iznad razine mora.

Računajući od razine ulaza do najniže kote postignuta dubina u ovoj jami iznosi 360 m. Od Škocjanske jame (zapravo od završetka toka kod Mrtvog jezera) do pojave u Kačnoj jami razina vodenog toka snizila se za 60 m.

Do sada je u Kačnoj jami izmjereno i izrađeno nacrtta u dužini od 3.986 m, ali je sve zajedno istraženo skoro 5 km podzemnih jamskih kanala. Novo otkriveni rov nazvan je Loški rov i istraživanja su dalje u toku.

Za slijedeća istraživanja ostaje pitanje u kom će smjeru jama nastavljati, da li prema Trebičkoj jami ili je to sada samostalni vodeni kanal koji odvodi podzemnu vodu u pravcu Timava ili Duina (Devina)?

Epochalno otkriće loških jama unijelo je novo svjetlo u poznavanje hidrogeoloških i speleoloških odnosa na području već toliko istraživanog Tršćanskog krša. Za očekivati je sada, da će nova ispitivanja donijeti i nove zanimljive rezultate i pokazati nam još jednu pobjedu nad nepoznanicom podzemlja.

Mladim jamarima iz Logaca želimo mnogo uspjeha i sreće u dalnjim prodorima kroz još nepoznate kanale Kačne jame.

Nije najdublja!

SREĆKO BOŽIČEVIĆ, ing. geologije

ZAGREB

U »Našim planinama« br. 5-6, 1972. godine objavljen je članak »O najdubljoj jami u Jugoslaviji«. Članak je između ostalog opisao istraživanje Brezna pri Gamsvoj Glavici u Sloveniji za koje se pretpostavljalo da će biti naša najdublja jama. Prilikom istraživanja krajem ljeta 1972. godine vršeno je novo istraživanje, pa o njemu ukratko informiramo.

Speleološko istraživanje Brezna na Gamsvoj Glavici, koje je otkriveno nad Bohinjskim jezerom, očekivano je krajem ljeta 1972. godine s velikim nestvrđenjem. Najavljeni su bila stalna izvještavanja sa same akcije, tako da je interes za ovo istraživanje bio veći nego ikada prije. Osobitost istraživanja bila je još u tome, što se neposredno nakon završetka istraživanja održavao VI. jugoslavenski spe-

leološki kongres i rezultati tog istraživanja bili bi velika novost za sve učesnike.

Speleološka sekcija Planinarskog društva »Željezničar« iz Ljubljane prikupila je ponovno potrebne sredstva i uputila se na Viševnik. U planinarskoj rubrici »Vjesnika« iz Zagreba izšla je dne 6. rujna 1972. godine slijedeća vijest:

615 METARA DUBOKO POD POVRŠINOM ZEMLJE. Dobra suradnja speleologa PD »Željezničar« u Zagrebu i PD »Željezničar« u Ljubljani traje već dvadeset godina. Ove su godine speleolozi Zagreba na poziv svojih drugova iz Ljubljane sudjelovali u velikoj akciji »Viševnik 1000«, a to je nastavak prošlogodišnje akcije održane 1650 metara nad Bohinjskim jezerom u Julijskim

Alpama. Provalija ili bezdan koji se istražuje zove se »Brezno pri Gamsvoj Glavici«. U 1971. godini istraživači su se spustili u dubinu od 475 metara, a ove su godine doprli u dubinu od 615 metara, ali se otkriveni ponor i dalje nastavlja. Spuštanje je izvršeno pomoću najmodernijih tehničkih sredstava. Oprema za istraživanje do samog ponora dopremljena je helikopterom JA. Istraživači su pomoću primopredajnika održavali stalnu vezu s planinarskom domom na Voglu te preko Bohinjske Bistrice sa TV Ljubljana.

To su uglavnom bile jedine vijesti s tog istraživanja koje su u te dane dopirale do nas u Hrvatskoj, tako da su prve pojedinsti službeno dobivene tek prilikom Speleološkog kongresa u Divači.

Iz održanog referata s tog istraživanja vidjelo se da speleološka ekipa »Željezničara« nije imala dovoljno ljestava za vrijeme zadnjeg istraživanja i da se u mjerjenju dubine potkrala neka pogreška. Istraživači su na dnu jame došli do uskih pukotina u koje se nisu mogli spustiti bez posebne opreme. Prilikom istraživanja speleolozi iz Zagreba

snimali su i film, od kog smo dijelove vidjeli dne 9. 1. 1973. u televizijskoj emisiji pod nazivom »Nauka i hobi pod zemljom«.

Na kraju prošlogodišnjeg istraživanja na Viševniku na teren je došla i speleološka ekipa Kluba za raziskovanje jam iz Ljubljane, koja je uz samo istraživanje izvršila i točno mjerjenje dubine jame. Na kraju istraživanja ustanovljena je dubina od **444 metra** s neprolaznim nastavcima u obliku uskih pukotina.

Zagonetka Brezna na Gamsvoj Glavici iznad Bohinja izgleda da je sada riješena. Dostignutom dubinom ova je jama još uvijek na drugom mjestu u ljestvici najdubljih jama Jugoslavije. Pretpostavke o njezinoj dubini od preko 1000 metara pokazale su se kao netočne, slično kao što se pred nekoliko godina pretpostavljalo za jamu ispod Triglavskog ledenjaka na Kredarici da će biti duboka 1000 metara. Istraživači su se mogli u obadva slučaja uvjeriti da se geološka grada naslaga i ostale hidrogeološke karakteristike terena ne poklapaju s našim ljudskim željama i da Priroda ima svoje zakone, u koje i mi speleolozi nastojimo proniknuti i shvatiti ih. No u Dinarskom kršu naše domovine još je na stotinu jama kojima će dubina ostati tajna i za generaciju koja dolazi iza nas.

SESTI KONGRES SPELEOLOGA JUGOSLAVIJE

U vremenu od 9–15. X 1972. god. održan je u Lipici (hotel »Maestozo«) u Sloveniji VI. kongres speleologa Jugoslavije u organizaciji Jamarske zvezde Slovenije (JZS). Rad kongresa je bio podijeljen u nekoliko dijelova i to:

1. Plenum Saveza speleologa Jugoslavije (SSJ);
2. Plenarno zasjedanje kongresa na kojem su birani potrebitni organi kongresa i dogovoren dalji rad kongresa;
3. Razglednje ergele u Lipici s prigodnim programom u kojem su prikazane vještine dresure lipicanera;
4. Stručna ekskurzija u jamu Vilenicu nedaleko Lipica;
5. Referati s diskusijama;
6. Prikazivanje nagrađenih speleoloških kolor-dijapoziptova;
7. Plenarno zasjedanje na kojem je usvojen novi statut SSJ i zaključci o daljem radu speleologa u Jugoslaviji;
8. Stručne ekskurzije u razne spilje u Sloveniji.

Stručni dio kongresa (referati) bio je također podijeljen u nekoliko grupa i to: fizička speleologija, biospeleologija, antropospeleologija i aplikativna speleologija.

Od planinarsko-speleologa iz SR Hrvatske na kongresu je sudjelovalo 8 predstavnika i to: 5 iz SOPD »Željezničar«, 1 iz SOPD »Zagreb—Matica« i 2 iz SOPD »Platak«. Oni su ujedno zastupali KSPSH i KSPPSJ (Vlado Božić KKPSPSJ, a Juraj Posarić KSPSH) i održali referate (Božić: »Kako vrednovati stručna speleološka znanja« i »Uredene spilje u Hrvatskoj«, a Posarić: »Opravданost upotrebe fluorescenčne za bojanje podzemnih voda«).

Na kongresu su sudjelovali i predstavnici planinarsko-speleologa iz Makedonije i Slovenije, a bilo je i prisutno još planinarsko-speleologa iz Hrvatske, Slovenije i BiH, ali ne kao predstavnici planinarskih društava. Ukupno je bilo oko 150 speleologa iz Jugoslavije i nekoliko gostiju iz inozemstva.

Ovaj je kongres bio posebno zanimljiv po svojim referatima i ekskurzijama, a za planinarsko-speleologe i po donešenim zaključcima. Kongres je dobio novi naziv. Raniji naziv »Jugoslavenski speleološki kongres« promijenjen je u »Kongres speleologa Jugoslavije«.

Prema odluci V. jugoslavenskog speleološkog kongresa (Skoplje 1968) trebao se VI. speleološki kongres održati u SR Srbiji. Tada je za predsjednika SSJ bio izabran dr. Jovan Petrović, tadašnji predsjednik Speleološkog društva Srbije. Međutim tokom proteklih 4 godine SD Srbije nije uopće radio, pa je JZS organizirala u dogovoru s predstavnicima speleologa iz drugih republika i planinarsko-speleologa iz Srbije, VI. jugoslavenski speleološki kongres u Sloveniji. Zahvaljujući inicijativi JZS i nesebičnom zalaganju, taj je kongres bio odlično organiziran.

Na kongresu su bili prisutni službeni predstavnici iz svih republika, osim SR Srbije, iz koje su bila samo dva neslužbena predstavnika. Zbog nedostatka službenog izvještaja iz SR Srbije prisutni su stečeli dojam da u SR Srbiji nema uopće više organiziranog speleološkog rada. U diskusiji planinarske speleologe iz Hrvatske i dra D. Gavrilovića, speleologa iz Beograda, objašnjeno je da tamo postoji organiziran speleološki rad u okviru planinarske organizacije, a isto tako i organiziran rad u okviru Speleološke sekcije na Geografskom fakultetu. Suggerirano je da se ponovo oformi Speleološko društvo Srbije ili Speleološki savez Srbije. Također je konstatirano da su u Sloveniji i Makedoniji planinarsko-speleolozi organizaciono vezani uz republička speleološka društva, a da to nije slučaj u BiH, Crnoj Gori i Hrvatskoj, iako ima planinarsko-speleologa koji suraduju s članovima republičkih društava. Ima ljudi koji su istovremeno članovi planinarske organizacije i Speleološkog društva, ali organizacione povezanosti nema.

Točno stanje međutim nije bilo moguće konstatirati zbog nedostataka izvještaja. Oni nisu bili dostavljeni organizatoru zbog nesrednih odnosa

unutar SSJ. Takva situacija bila je jedan od razloga da je na kongresu usvojen novi statut SSJ. Prema novom Statutu formirano je Predsedništvo od 5 članova i to: predsednika, dva podpredsednika, tajnika i blagajnika. Članovi SSJ su najviše speleološke organizacije u republici (nazive tih organizacija odredit će speleolozi u svakoj republici — predložen je naziv ili »Republičko speleološko društvo ili »Republički speleološki savez«). One moraju obuhvatiti organizaciono sve speleologe u republici i sve zainteresirane za speleologiju. Osim republičkih speleoloških organizacija u SSJ se mogu učlaniti i organizacije saveznog značaja. (Odmah po završetku kongresa izvršena je prijava za članstvo KKSPSJ).

Također su formirane stručne komisije SSJ i to: za topografske znakove i terminologiju, za dokumentaciju, za spašavanje, za turizam i zaštitu speleoloških objekata. Prihvaćen je prijedlog da se

slijedeći VII. kongres speleologa Jugoslavije održi u Crnoj Gori 1976. godine.

Za predsednika SSJ izabran je dr France Habe (Slov.), za potpredsednike dr. Mirko Malez (Hrv.) i prof. Zarija Bešić (Crna Gora), za tajnika eng. Dušan Novak (Slov.), za blagajnika prof. Tomaž Planina (Slov.).

Za predsednike komisija SSJ izabrani su: za topografske znakove i terminologiju dr. Ivan Gans (Slov.), za dokumentaciju Primož Jakupin (Slov.), za spašavanje eng. Vladimir Božić (Hrv.), a za turizam i zaštitu spel. objekata eng. Srećko Božičević (Hrv.).

Kongres je protekao u srdačnoj i drugarskoj atmosferi zahvaljujući odličnoj organizaciji, počev od pripreme i prijema štampanog materijala, do smještaja, stručnih referata, ekskurzije i ljubaznosti domaćina.

Vladimir BOŽIĆ

PRVI MEDUNARODNI SKUP O SPORTSKOJ SPELEOLOGIJI

U jubilarnoj 1972. godini, kada Speleološki savez Belgije (SSB) slavi 20. godišnjicu svog postojanja, organiziran je u Belgiji u mjestu Domän de Mozen (oko 12 km od grada Namura) od 15 – 18. IX. 1972. I. međunarodni skup o sportskoj speleologiji. Skup je imao karakter međunarodnog simpozijuma ili malog kongresa. Bilo je prisutno ukupno 134 učesnika iz 13 zemalja i to: iz Italije 3, Španjolske 7, Francuske 12, Portugala 4, Austrije 1, Nizozemske 4, Poljske 2, Engleske 1, Jugoslavije 1, Bolivije 1, SAD 1, Kanade 2, a ostatak su bili Belgijanci iz raznih speleoloških klubova.

Skup je započeo svečanim otvaranjem u petak 15. rujna pozdravom predsednika SSB Raymonda Lisenca. Predavanja o speleološkoj opremi i tehniči istraživanja držana su tri dana. Svaku večer prikazivali su speleološki filmovi i kolor-dijapo-zitivi. U nedjelju prije podne su u obilježju spilji Grotte de Goyet održane terenske demonstracije speleološke opreme i tehnikе. Zadnji dan održano je plenarno zasjedanje na kojem je donešena i rezolucija. Za vrijeme ovog skupa bila je otvorena izložba raznolike speleološke literature i speleološke opreme.

Predavanja su bila posebno zanimljiva jer je uz gotovo svako predavanje bila prikazana odgovarajuća oprema i način upotrebe. Održana su slijedeća predavanja:

Jarbol za penjanje u spiljama. U sklopljenom stanju zauzima prostor 1,5 mx20 cm, a kad se postavi za penjanje, ima dužinu 4,5 m. Mogu se 2 jarbola složiti u jedan. Težina jednog jarbola je 9 kg. S jarbolom se dižu ljestve po kojima se penje speleolog. (M. Tamigneau, Belgija).

Vitlo za male dubine. Ima 2 noge i učvrsti se nad jamom. Koristi se samo alpinističko uže, a ne čelično. Uže je neograničene dužine. Vitlo nema zupčanika već samo 3 bubenja (Sas Palanas, Španjolska).

Vitlo za male dubine. Koristi 2 univerzalne stezaljke, jednu polugu i obično uže. Služi samo za dizanje. Vrlo je praktično i jednostavno (E. Lamine, Belgija).

Svjetleća tekućina. U plastičnoj cijevi promjera 12 mm, dužine 15 cm nalazi se zelena svjetleća tekućina hermetički zatvorena. Vrlo je uočljiva u mraku. Uz to svjetlo može se čak i pisati (M. Tamigneau, Belgija).

Acetylenska lampa velike snage. Velika je i nezgrapna. Koristi brener od 48 lit. Puno troši, ali daje jako svjetlo (Moreno Sorli, Španjolska).

Razne stezaljke. Prikazane su bile sve stezaljke za uže koje se upotrebljavaju: francuska univerzalna, Hiebeler, Jumar, Ašmu, Gibs, Shunt, kao i druge sitne male naprave koje olakšavaju speleološka istraživanja; koloture, pločice za fiksiranje, karabineri, klinovi, kajle, čekići i dr. (A. Grignar, Belgija).

Oprema za ronjenje u spel. objektima. Maske, boce s kisikom, dihalice, vrste aparatova, način ronjenja u grupi, signalizacija, rasvjeta pod vodom i dr. (E. Lamine, Belgija).

Telekomunikacija u podzemlju. Koriste se aparati Voki-toki, posebno prilagođeni, specijalni kabel koji se provodi kroz jamu ili spilju, a aparat radi i na udaljenosti 15-20 m od kabla; voki-toki montirani u kacigu (R. Liegeois, Belgija).

Speleologija u Kanadi. Nema speleološki savez. Najaktivniji i najaktivniji su Kanadani francuskog jezičnog područja, Centar je Quebec, organiziraju škole i daju diplome (G. Dubuc, Kanada).

Problem umora u speleologiji. Medicinsko definiranje umora, promjene u organizmu, konzumiranje hrane prije i za vrijeme umora, način odmaranja, energiju najprije vraća čaj, med i sol, nikako alkohol (dr. Thiebaud, Belgija).

Dobivanje pitke vode u spilji. Pomoću priručnog kompleta: filteri i razne pilule. Moguće je i blatušku vodu i bujičnu osposobiti za piće. Komplet je veličine 15x15 cm (D. de Martinoff, Belgija).

Karabinieri (škopcji) za spajanje ljestava. Novi oblik škopca. Malen je, ali izdrži silu od 900 kg. Ne čini se praktičan za blatu teren. (M. Tamigneau, Belgija).

Karabinieri za spajanje ljestava. Mali karabinieri s maticom prekidne čvrstoće od 1000 kp (M. Vranken, Belgija).

Pribor za crtanje nacrta. Posebna olovka i papir koji pišu kad su mokri i blatu (M. Haus, Belgija).

Poljska ekspedicija u Gouffre de la Pierre St. Martin. Najdublja jama na svijetu (1360 m). Ovog ljeta je 8 speleologa iz Poljske kroz 2 tjedna prošlo sve kanale ove jame i stiglo na dno (J. Smialek, Poljska).

Spašavanje u Poljskoj. Služba spašavanja iz spel. objekta djeluje u sklopu Gorske službe spašavanja. Do sada su imali 4 mrtva speleologa. Najdublja jama u Poljskoj je jama Snieżna (770 m) (J. Smialek, Poljska).

Upotreba vrpca — Na primjerima je prikazana raznovrsna primjena vrpca umjesto klasične zamke: sjedalica, pojasmni i prsnii navez (M. Vranken, Belgija).

Uredaj za punjenje akumulatora. Uredaj je prenosan. Odjedanput se može puniti 10 rudarskih lampi. Donešen se pred spilju i spoji na struju (u Belgiji to nije problem) S. C. Aywaille, Belgija.

Kompas u plastici. Okrugli s vizijom i plastičnim povećalom. Očitanje je točnije nego na običnoj, ali nije praktičan za naš način crtanja (M. Tamigneau, Belgija).

Padomjer. Običan kutomjer s cijevi za viziranje i viskom (nepraktičan za naš način mjerjenja) (M. Tamigneau, Belgija).

Dizalica. Radi na principu »Flasencuga«. Za veliki teret na male visine: 1 tona na 10-15 m visine, američkog je porijekla, služi za raskrčivanje

terena, narušenog kamenja, drvlja. Može dizati i spuštati. Brzina je veoma mala. Ima cca 15 kg (M. Tammeneau, Belgija).

Speleološka oprema i tehnika u Jugoslaviji. Predavanje uz dijapositive, prikazana je postojeća oprema i način istraživanja (V. Božić, Jugoslavija).

Ronjenje s mješavinom plinova. Španjolci istražuju podzemni tok rijeke dužine oko 2000 m do dubine od 45 m. Eksperimentiraju s kisikom, komprimiranim zrakom i mješavinom raznih plinova. Koriste kompjuter da određe za svakog ronilca vrijeme i režim ronjenja i dekompresije (jedan španjolski autor).

Stezaljke Glibs. Američke stezaljke, koriste se samo za penjanje po užetu u više kombinacija. Ima ih 2 vrste: s lancem i oprugom (M. Purdy, USA).

Varijanta spuštalice Dressler (Petzl). Talijani su na klasičnu spuštalicu Petzl ugradili oprugu pomoći koje se mogu zaustaviti u spuštanju i stajati (visjeti) na mjestu bez držanja spuštalice ili užeta (jedan talijanski autor).

Sprava za mjerjenje visine i dubine. Mala aluminijuska kutija s brojačem preko kojega prelazi konac. Na konac se zaveže kamenčić ili balon s plinom i direktno se očitavaju cm. Ima na sebi i padomjer (E. Haus, Belgija).

NAŠE JAME 1971

Glasilo Jamarske zveze Slovenije. Letnik 13 (1971), stampano u Ljubljani; broširano, 139 stranica, ilustrirano s 28 fotografija, 24 crteža i 1 većim prilogom nacrta Pološke jame. Cijena jednog primjera 15 dinara.

Treba konstatirati da je ovo jedini speleološki časopis koji u Jugoslaviji izlazi kontinuirano od svog početka. Iako je prije deset godina godišnje izlazio u nekoliko po opsegu manjih brojeva, sada nam u Slovenije stiže godišnje jedan primjerak s povećanim brojem stranica i s vrlo interesantnom speleološkom gradom i problematikom koju obrađuje.

Broj 13. za godinu 1971 posvećen je Petom zborovanju slovenskih jamara, održanom u Domžalamama, pa se među materijalima nalaze i neka predavanja održana na tom sastanku. Među objavljenim člancima nalaze se i prilozi petorice autora iz Zagreba.

Jamarski klub u Domžalamama nosi naziv »S. Robič — I. Šešek« prema imenima dvojice istraživača podzemljia njihovog kraja. Prigodnoj manifestaciji posvećeni su uvodni članak (»Zgodovina speleoloških raziskovanj na Domžalah« od S. Stražara), te članci »Simon Robič kot jamar« od dra V. Bohinca, »Geološke razmere na ozemlju vzhodno od Domžalah, posebno tamkajšnje zgornjekredne plasti« od dra A. Ramovića, »Zelenja jama« od dra I. Gamsa (turistički uredena jama na području Domžala), »Babja jama, zatočišče ledeno-dobnih lovcev« od D. Osolea i članak B. Drovrenika »O jamski favi Domžal in Moravča«.

Dруги dio »Naših jama« posvećen je problemima »osamljenjog« (odjeljenog, izdvojenog) krša na području Slovenije. U članku »Nekatere speleološke značilnosti osamljenoga krasa Slovenije« dr F. Habe nam ukratko prikazuje 18 izdvojenih područja krša Slovenije na kom je do sada registrirano postojanje 317 speleoloških objekata. Biolog J. Bole obraduje probleme podzemnih puževa u svom prilogu »Podzemeljski polži na osamljenem krasu Slovenije«. U prilogu »Nekaj osnovnih podatkov o osamljenom krasu na Idrijskem«, autor J. Car raspravlja o rajonizaciji krša i o glavnim razlikama između klasičnog i izdvojenog krša na području Idrije. Ova su razmatranja dokumentirana najnovijim geološkim podacima, isto kao i članak L. Palcera »Usmjerenost kraških jam na Idrijskem«, koji pri tumačenju svoje zamisli uzima u obzir tektoniske procese na idrijskom području.

Na speleološkom zborovanju u Domžalah speleolozi iz Zagreba održali su predavanja koja su

Ishrana. Posebna kutija s hranom i potrebnim kalorijama i vitaminima za 1 dan. Vidi »Spelunca« br. 3/1970. Puno malih vrećica, potrebno je dodati samo vode. Malo mesta zaucija (E. Haus, Belgija).

Vodilica za penjanje sa stezaljkama. Kanadska varijanta penjanja po užetu pomoći francuskih univerzalnih stezaljki. Vodilica za 2 užeta priveže se pomoći vrpca na prsa i kroz nju prolaze užeta. Upotrebljavaju se 3 stezaljke (D. Caron, Kanada).

Sušenje odjeće u spilji. Španjolci su vršili mjerjenja temperature i vlage u šatoru i ustanovili da je vlaga najmanja između šatora i tende na vrhu šatora. Tu treba ostaviti mokru odjeću, a ne u šatoru. U šator staviti karbidnu lampu ili plinsku grijalicu. Mokra odjeća se osuši za jednu »noć« (jedan španjolski autor).

Zabiljanje klinova u sigovinu. Klasični klin mrvu sigovinu. Upotrebni su stolarska ručna bušilica s vidia-borerom. U rupu se zabije plastični čep a u njega vijak. Na vijak se objesi pločica s karabinerom. Postignuti su odlični rezultati. (Moreno Sorli, Španjolska).

Službeni jezici skupa bili su francuski, engleski i flamski. Skup je protekao u izvanredno srdačnoj atmosferi. Slijedeći međunarodni skup o sportskoj speleologiji održat će se za dvije godine.

Božić Vladimir, dipl. ing.

u ovom broju »Naših jama« štampana kao prilozi: S. Marjanac: »Speleološki objekti u plitkom kršu Zumberačkog i Samoborskog gorja«, M. Čepelak: Ponor — špilja Novokračina, dok je prilog V. Božića u međuvremenu objavljen u »Našim planinama« (»Speleološki objekti kanjona Slapnice«), pa ga uredništvo »Jame« nije uvrstilo na svoje stranice. Na kraju članka M. Čepelaka uredništvo je stavilo u napomeni, da se ovaj objekat nalazi na području SR Slovenije i da je njegovo pravo ime — Novokrajska jama.

Nova metoda određivanja starosti sigastih nakupina uz pomoć radiokarbonских analiza obraduje se u prilogu R. Gospodarića »Prvi podatki o absolutnoj starosti sige u Postojnski jami na podlagi 14 C«. Uz pomoć ovakove metode moguće nam je rekonstruirati zbiljanje u oblikovanju i preoblikovanju nekog podzemnog prostora, gdje ne nalazimo ni alohtone ni autohtone sedimente.

Sedmo po redu istraživanje Pološke jame kod Tolmina donijelo je nove rezultate i o njima piše dr P. Habič u članku »Nova otkritja u Pološki jami«. Kao rezultat ovih istraživanja sada je nedvojbeno činjenica, da je Pološka jama naša najdublja jama u Jugoslaviji s dubinom od 674 m, a na taj je način na 17-tom mjestu među najdubljim jamama na Zemlji. Svojom dužinom od 10.270 metara do sada istražnih kanala sistem Pološke jame je za sada prvi iza sistema Postojske jame.

Na kraju spomenimo i prilog S. Božičevića (»Primjenjena speleološka istraživanja«), koji iznalači primjene speleoloških istraživanja za potrebe realiziranja vodoprivrednih i hidroenergetskih zavoda na području Dinarskog krša.

U vijestima na kraju časopisa nalazimo nekoliko interesantnih podataka, na primjer, da je za turizam otvorena na području Slovenije i Kostanjevička jama, tako da danas turisti u Postojnsku jamu mogu posjetiti još osam interesantnih pećinskih prostora na području Slovenije. U vijestima su i opširniji prikazi Druge međunarodne konferencije o praćenju podzemne vode, Drugog međunarodnog speleološkog kolokvija u Ateni, Međunarodne konferencije za kršku terminologiju i Drugom međunarodnom sastanku speleoloških spasavalaca.

Bogato ilustrirane, grafički i tehnički vrlo lijepo uredene, »Naše jame« su vrijedno i potrebno štivo za sve one koji se interesiraju i bave istraživanjima podzemnih nepoznаницa našeg jugoslavenskog krša.

Srećko Božičević, ing. geologije

Orijentacijski sport

I. VELEBITAŠKO SPILJARSKO POJEDINAČNO ORIJENTACIONO NATJECANJE

Planinarsko društvo Sveučilišta »Velebit« u suradnji s Planinarskim odborom Zagreba organiziralo je redovito od 1963. do 1971. svake godine »Otvoreno pojedinačno prvenstvo grada Zagreba u orijentaciji«. Nakon zadnjeg natjecanja u jeseni prošle godine, na kojem je sudjelovalo 45 natjecatelja u muškoj i ženskoj konkurenциji, Planinarski odbor Zagreba prestao je financirati daljnja natjecanja. PDS »Velebit« nije moglo samo snositi troškove natjecanja, tako da prvenstvo grada u orijentaciji za 1972. nije održano, pa je time ova vrijedna tradicija prekinuta.

U znatno užim okvirima i uz minimalne troškove organizirao je Speleoški odsjek PDS »Velebit« ove godine jedno sasvim posebno orijentaciono natjecanje. Pod nazivom »I. velebitaško špiljarsko pojedinačno orijentaciono natjecanje« održano je u nedjelju 12. studenog 1972. orijentaciono natjecanje na krškim terenima zapadne Medvednice (Kolarska gora, Zakićnica). Natjecanje je bilo zatvoreno tj. pravo sudjelovanja imali su samo speleolozi, članovi planinarskih organizacija. Špiljarski karakter bio je u vezi s trasiranim stazom — kontrolne točke postavljene su na speleoškim objektima, špiljama i jamama, kojih u ovom području ima mnogo.

Ovo natjecanje je pored sportskih kvaliteta imalo karakter vježbe u otkrivanju i zapažanju speleoških objekata u prirodi, što je od velikog značenja u radu špiljara. U tu svrhu kontrolne točke (tzv. »mrtve«, bez kontrolora) nisu bile obilježene uobičajenim znakom bijelim četverokutom s crvenim krugom u sredini. Sudionicima natjecanja pružila se prilika da upoznaju krški teren iznad Veternice, najduže špilje u Hrvatskoj i speleoške objekte koji su s njom genetski vezani.

Za natjecanje je prijavljeno 18 muških i 5 ženskih članova iz planinarskih društava »Velebit« i »Zeljezničar«, ali zbog vrlo lošeg vremena u

subotu navečer, mnogi nisu došli na natjecanje. Startalo je samo jedanaest natjecatelja od kojih u ženskoj konkurenциji tri. Staza za mušku konkurenčiju imala je 12 kontrolnih točaka, a dužinu 6,8 kilometara. Ženska staza bila je samo neznatno kraća, 6 kilometara, a uključivala je 10 kontrolnih točaka. Start je postavljen u dolini potoka Vrapčak iz Gornjeg Vrapča, a cilj je bio pred špiljom Veternicom. Vrijeme je bilo sunčano i hladno, a iznad 350 metara u toku prijepodneva zadržavao se snijeg.

U muškoj konkurenčiji prvo mjesto osvojio je Dubravko Penović, član SO PDS »Velebit«. On je prošao stazu u vremenu od 204 minute. Drugo mjesto zauzeo je Branko Separović iz SO PDS »Velebit« — 209 minuta, a treće Juraj Posarić iz SO PD »Zeljezničar« s vremenom od 228 minuta.

U ženskoj konkurenčiji najbolja je bila Dubravka Zezelj iz SO PD »Velebit«. Ona je jedina prošla čitavu stazu; vrijeme od starta do cilja — 450 minuta. Na drugom mjestu bila je Dubravka Holjevac iz SO PD »Zeljezničar« koja je prošla samo prve četiri kontrolne točke u vremenu od 355 minuta; treća je bila Lilian Geršić iz SO PDS »Velebit« — četiri kontrolne točke, 365 minuta. Rezultati natjecanja proglašeni su u planinarskom domu na Glavici, a propovlaštenim natjecateljima podijeljene korisne nagrade.

Na točnost postavljenih kontrola nije bilo prigovora, dok je opće mišljenje da je staza za žensku konkurenčiju bila preteška i suviše duga. Speleoški odsjek PDS »Velebit« nastojat će i ove godine organizirati slično špiljarsko orijentaciono natjecanje i to u Jopićevoj špilji čija dužina kanala (oko 4500 metara) i raspored odgovaraju svrsi. Takvo natjecanje bilo bi prvo te vrste u našoj zemlji, a možda i u svijetu.

M. Čepelak

Prvo špiljarsko orijentacijsko natjecanje. Dva natjecatelja precrtavaju podatke s karte na kontrolnoj točki u pećini Podsvinjarica.

Foto: M. Čepelak

SKANDINAVSKI ORIJENTACISTI U NOVOM SADU

Kao i jeseni 1971. grupa od oko 30 takmičara u orijentacionom krosu iz skandinavskih zemalja posjetila je 3. novembra UPSD »Akademik« u Novom Sadu. Ova posjeta značila je ujedno i vraćanje posjeti, koju je naša takmičarska ekipa u sastavu Đorđe Vuković, Franja Pekanović i Predrag Zatezalo učinila u julu 1972. godine, kada je prvi put učestvovala na tradicionalnom skandinavskom takmičenju u orijentacionom krosu »OL-Ringen« u švedskom gradu Eksjo.

Grupu orijentacionih krosaša, koju je predvodio Goran Albinson, jedan od glavnih organizatora spomenutog takmičenja, sačinjavali su mlađići i djevojke iz Švedske, Norveške i Danske, studenti i daci, ali je među njima bilo i dosta starijih, poštih orijentacionih kros u Skandinaviji okuplja sve uzraste. »Orijentacioni trkači«, kako sebe nazivaju ovi sportisti iz Skandinavije, organizuju svake godine turnjevu po istočno-evropskim zemljama u cilju takmičenja i razmjene iskustava s pristalicama ovog sporta drugih zemalja. Nas su posjetili na putu iz Bugarske u Mađarsku.

U Novom Sadu smještaj za takmičare bio je organizovan u kampu na Ribarskom ostrvu, a takmičenje na Stražilovu, jednom od najpopularnijih fruškogorskih izletišta. U petak prije podne je nekoliko članova našeg društva sa predstavnikom skandinavskih orijentacionih krosaša obilježilo stazu dugu oko 10 km za muškarce i 7 km za žene. Kontrolna mjesta su obilježena posebnim znacima, crvenim i bijelim trokotom, koje su takmičari donijeli sa sobom i poklonili našem društvu, kao i specijalne perforatore, koji su bili postavljeni na kontrolne tačke i s kojima su takmičari obilježavali plastične korice u kojima su nosili kartu.

Samо takmičenje, koje je bilo više jedna vrsta treninza za Skandinavce između dva velika takmičenja u Bugarskoj i Mađarskoj, imalo je za cilj da nam po kaže kako izgledaju takmičenja u orijentacionom krosu u Skandinaviji. Istina, takmičilo se sa kartama u razmjeru 1:50.000 a ne 1:25.000 kao na takmičenjima u zemljama članica IOF (Medunarodna organizacija za orijentacioni kros). Staza za muškarce imala je 7, a za žene 5 kontrolnih tačaka i nije bilo brzinskih etapa. Od takmičara se zahtijevalo da u što kraćem vremenu stignu na cilj i da pri tome pronadu sve kontrolne tačke. Iako na nepoznatom terenu i sa stariim i nepreciznim kartama, skandinavski orijentacioni trkači su pokazali odlične rezultate, ali i mnogo više od toga. Oni su nam pokazali kako treba postaviti stazu za orijentacioni kros i kako se jednostavnim ali dobrim sportskim pravilima može održati dobro takmičenje.

Milana Zatezalo

NOĆNO ORIJENTACIONO TAKMIČENJE U ČAST OSLOBOĐENJA BEOGRADA.

Tradicionalno noćno planinarsko-orijentaciono takmičenje u čast Dana oslobođenja Beograda održano je 28/29. 10. 1972. godine na obližnjoj Avali. Takmičenje je bilo otvoreno za sve planinarske, sportske i druge organizacije.

Stazu dugu 14 kilometara, sa 6 kontrolnih tačaka-stanica, trebalo je ssvladati za 4 časa i riješiti niz drugih zadataka iz planinarske orijentacije: ulaz pod određenim azimutom, određivanje tačaka presegom azimuta i koordinate, zatim prelazeњe brzinske etape (ispit sretnosti i izdržljivosti) i polaganje ispita iz prve pomoći i gorske službe spasavanja.

Teren na kome su se nalazile kontrolne stanice bio je odlično izabran jer je polovina staze vodila kroz šumski dio Avale. Vrijeme oblačro i malo vjetrovito ali povoljno za održavanje takmičenja.

U subotu 28. 10. 1972. na mjestu starta (Planinarski dom »Carapićev brest«) okupilo se 15 takmičarskih ekipa iz Beograda, Sarajeva, Zrenjanina, Niša, Smedereva i vojne pošte 9234-Beograd. Dana 29. 10. 1972. Takmičarska komisija je sumirala rezultate i zvanično ih objavila pred svim učesnicima takmičenja:

2. Avala I — Beograd ... 1185 boda
2. Avala II — Beograd ... 1175 boda
3. Čelik II — Smederevo ... 1170 boda
4. Čelik I — Smederevo ... 1090 boda
5. Jajlo — Sarajevo ... 1030 boda
6. Avala IV — Beograd ... 1903 boda
7. Javor — Beograd ... 830 boda
8. JNA VP 9234-18 ... 830 boda
9. Pobeda MDM-B Beograd ... 689 boda
10. Avala III — Beograd ... 600 boda
11. PTT — Beograd ... 446 boda
12. Pobeda INE — Beograd ... 363 boda
13. El Mladost — Niš ... 344 boda
14. Zrenjanin — Zrenjanin ... 333 boda
15. obilić — Beograd ... 161 boda

Prije proglašenja pobjednika takmičenja, potpredsjednik PSS za grad Beograd, drugarica Jelena Radović, pozdravila je učesnike takmičenja, a posebno pripadnike JNA i njihovog starješinu kapetana Radivoja Antića koji su mnogo doprinijeli da se ovo takmičenje uspješno odvija. Minutom šutnje odata je pošta nedavno poginulom istaknutom planinarskom radniku kapetanu I klase Božinu Božinovskom, članu PSD »Avala« i članu ranijih komisija na orijentacionim takmičenjima.

Na kraju su podijeljene nagrade pobjednicima.

M. K.

ZBOROVANJE ALPINISTA GRADA SARAJEVA

U sali PS BiH održano je, umjesto republičkog skupa, zborovanje alpinista AO »Sarajevo«, pošto je to jedini odsjek na području Republike, jer alpinista praktično nema u drugim mjestima BiH.

Podneseni su izvještaji o aktivnosti članova, o planu rada Odsjeka sa predračunom troškova za 1973. godinu, kao i finansijski izvještaj za 1972. godinu.

U 1972. god. aktivnost članova Odsjeka bila je zapažena, ali je istovremeno saradnja sa planinarskim društvima iz Sarajeva bila slaba, ponajviše zbog nerazumevanja same biti alpinizma. Broj članova je bio 20 (8 registrovanih, 9 pripravnika, 3 početnika i nekoliko članova-prijatelja). Ukupno su napravljena 134 uspona (u domaćim planinama: Prenj, Treskavica, Velež, Romanija, Maglić, Bjelašnica, kao i u Alpama: Triglav, Grosogljen i Mon Blan). U 7 prvenstvenih smjerova ispenjano je oko 4000 metara nove stijene! Članovi Odsjeka su napravili i 62 ture (većinom skijaške), kao i 131 planinarski izlet.

Plan Odsjeka se sastoji u održavanju predavanja, alpinističke škole, kao i uobičajene penjačke aktivnosti (težiće će se baciti na prvenstvene, odnosno kvalitetne uspone na Prenju, Čvrsnici, Veležu, kao i u Alpama).

Na zborovanju su dati prijedlozi za registraciju a izvršeno je i registriranje novih članova. Za novog načelnika je izabran Slobodan Žalica, zamjenika Muhamed Gafić, a sekretara Čedo Crnogorac.

S. Z.

RIJEĆ DVije O PRVOSVIBANJSKOM SASTANKU ALPINISTA U VELIKOJ PAKLENICI.

Velika Paklenica interesantna je za planinare i alpiniste još od početka tih aktivnosti u Hrvatskoj. Nakon rata postala je, stjecajem okolnosti, dostupna alpinistima tek 1956., a već 1960., za vrijeme prvosvibanjskih praznika, organiziran je tamo alpinistički logor. Sljedeće godine taj, kasnije nazvan »Prvomajski skup alpinista u V. Paklenici«, dobiva donekle međunarodni karakter, budući da smo tamo pozvali nekoliko naših prijatelja iz »Natur-Freunda« u Grazu.

U proteklih deset i više godina prihvatali smo to mjesto kao tradicionalno prvosvibansko sastalište alpinista. I ne samo mi, alpinisti u Hrvatskoj, nego i naši prijatelji i drugovi iz drugih republika, pa čak i kolege u inozemstvu. Tome, osim atraktivnosti same Paklenice, svakako pridonosi i činjenica da u razdoblju između skijaške sezone i ljetne penjačke sezone ljudi, kako kod nas tako i u Evropi, obično nemaju privlačnih alpinističkih ciljeva. Karakter i fizionomiju sadašnjih sastanaka stvorili smo mi sami tokom proteklih godina. Bez pretjerivanja možemo reći: Paklenicu smo stvorili mi, odnosno naša generacija hrvatskih alpinista. Ali sada se možemo pitati: jesmo li uradili dosta, smijemo li se zadovoljiti sa postignutim? Zamisao se, zapravo, sama nameće, čim nabrojimo nekoliko činjenica:

— Sastanci u Paklenici trebaju se i nadalje održavati. Tamo će, zapravo, uvijek biti šatora s alpinistima. Ljudi će uvijek tamo dolaziti, ljudi iz svih krajeva Svijeta.

— Takav skup treba iskoristiti za izmjenu misli i iskustava, jer nam to proširuje horizonte. To se najbolje postiže uz projekcije filmova i dijasa. Treba samo pozvati ljude koji s njima raspolažu, a ti ljudi imaju — i ovako i onako — svoj razlog dolaska u Paklenicu.

— U Starigradu postoji hotel koji je u to doba godine slabo iskorišten, a u kojem postoji dvorana za konferencije i kino-dvorana. Ne moramo posebno naglašavati da su ugostitelji veoma zainteresirani za iskorištenje svojih kapaciteta izvan glavne turističke sezone i da bi se baš to dalo zgodno iskoristiti.

— O Paklenici se već dosta čulo u zemlji i izvan nje. »Alpinismus« je već bio donio nekoliko članaka i informacija o Paklenici, a smišljenom propagandom mogli bismo evropsku alpinističku javnost zainteresirati još i više. Pri tom mislim na alpiniste i iz istočnih i zapadnih zemalja.

Paklenica bi mogla postati mjesto na kojem će se svake godine za Prvi svibnja naći ljudi koji se bave alpinizmom, da ovdje, neformalno, projiciraju svoje filmove i dijase, upoznavaju se i izmjenjuju informacije i iskustva. Takav skup mi možemo organizirati. Možda bi se kroz koju godinu sve to skupa razvilo u neki novi, NAŠ Trento ili Alpinismus-treffen. Možda bi jednom bilo posve normalno, za vrijeme prvosvibanjskih praznika, sresti u Velikoj Paklenici ljudi poput Brandlera ili Trenkera, iako nam možda takvi tipovi alpinista nisu uzor.

Iako je do Prvi svibnja još dosta vremena, bilo bi potrebno da se što prije oformi neka grupa ili odbor koji bi radio na ostvarenju ove korisne alpinističke manifestacije.

Antun Filipčić

Prvomajski skup alpinista

JOSIPA DEBELJAKA SMJER U DONJEM DIELU VELIKE PAKLENICE

Prvi penjači: Josip Debeljak, Dubravko Penović i Branko Šeparović, PDS Velebit, 28. studenoga 1972.

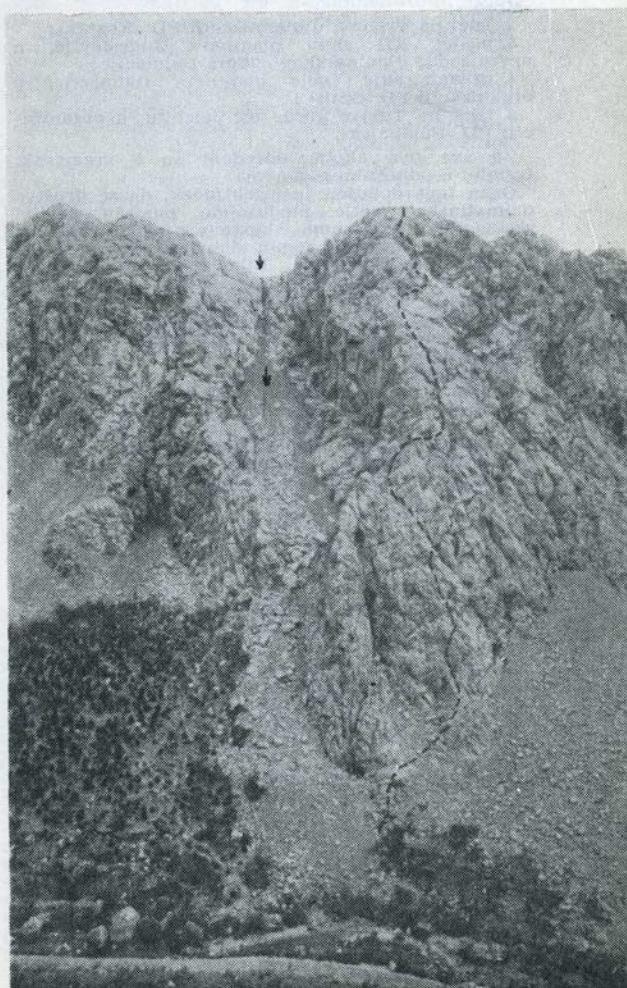
Pristup: Cestom iz Starigrada do posljednjeg, četvrtog, razrušenog mlina, oko 150 m prije oštrog zavoja prema Paklenici.

Opis: Preko potoka prijeći na najnižu točku d. grebena. ID po laganim terenu držeći se d. D. stranom grebena još ID gore (III). Kosom prieđećicom (rampom) desetak metara 1. (III), preko kršljivog terena (VI) ravno gore, te nekoliko m d do osiguravališta. Prepriječiti žlijeb i po položenom kamenu ID. Tu se spajaju d. i 1. greben. D. stranom grebena 2D lagano gore. Hodajući ID (II) do pod vršni dio. Treba d. zaobići žutu mrlju, te još 2D (III) na vrh.

Ocjena: III s detaljem IV. Dužina smjera je 350 m. Vrijeme penjanja prvih penjača je 2 sata.

Silaz: S vrha 1. (gleđajući prema moru) na prvo sedlo i po siparu na cestu Starigrad—Paklenica.

Branko Šeparović

PLANINARSKA ORGANIZACIJA DALMACIJE

U subotu, 4. studenoga 1972. održan je sastanak Planinarskog odbora Dalmacije. Za predsjednika ponovno je izabran Milan Đekić, za potpredsjednika Miliivoj Bakotin, a za tajnika Milan Sunko.

Na ovom sastanu donešen je i plan zajedničkih akcija planinara Dalmacije za 1973. i 1974. godinu.

Plan za 1973. godinu predviđa:

1. marš tragom I Splitskog odreda, u organizaciji PD »Kozjak« iz Kaštel Sućurca;

2. izlet na Sutjesku i Zelengoru s posjetom Magliću u povodu 30. obljetnice II zasjedanja AVNOJ-a i bitke na Sutjesci, u organizaciji PD »Paklenica« iz Zadra.

3. izlet na Mont Blanc, u organizaciji PD »Paklenica«;

4. izlet na Dinaru, u organizaciji PD »Mosor« iz Splita i

5. organizaciju Dana planinara Dalmacije u pripremi PD »Mosor«.

U godini 1974. predviđeno je:

1. izlet na Visoke Tatre u organizaciji PD »Mosor«;

2. izlet na Triglav, u organizaciji PD »Kozjak«;

3. posjet XII sletu planinara Jugoslavije, u organizaciji Planinarskog odbora Dalmacije;

4. organiziranje Dana planinara Dalmacije, u organizaciji PD »Split« i

5. izlet na Tulove grede na Velebitu, u organizaciji PD »Paklenica«.

Za sve ove akcije određeni su i vremenski termini u odnosnim godinama.

Osim toga donešen je i zaključak, da se društva dalmatinske regije međusobno pomažu češćim sastancima i izmjenom iskustava u radu, kao i da jača i razvijenija pomognu slabijim i siromašnijim planinarskim društvima. Tako je npr. dogovoreno da se u PD »Promina« iz Drniša održi jedno predavanje sa dijapozitivima iz planine i planinarskog života, te da mu se po mogućnosti pruži i materijalna pomoć u izradi nekih pečata i drugog propagandnog materijala.

Öom prilikom raspravljalo se i o mogućnosti organiziranja zajedničkih tečajeva. Za sada se ostalo na tome da bi prije svega trebalo održati tečaj za vodiče. Zaključeno je, naime, da konkretni plan za ovaj i druge tečajeve razradi Planinarski odbor na jednom od svojih narednih sastanaka, nakon čega bi se taj plan dostavio svim društvima sa područja Dalmatinske regije.

Prema usvojenom planu i zaključcima, planinarska organizacija je na dobrom putu aktivnog i plodnog rada.

D. P.

SUSRET PLANINARA DALMACIJE NA PROMINI

U nedjelju 5. studenog 1972. održan je susret planinara Dalmacije na Promini. Bila su zastupljena skoro sva planinarska društva dalmatinske regije. Najbrojniji bili su planinari PD »Paklenica« iz Zadra i PD »Kozjak« iz Kaštel Sućurca.

Bio je to srdačan i prijateljski susret starih poznanika iz ranijih sličnih susreta. Prijateljski i srdačan stisak ruke na planinarski način izražavao je radost zbog ponovnog viđenja, ali i zbog toga, što je Planinarski odbor Dalmacije na skupštini održanoj dan ranije u Siveriću podnio Promine ocjenjeno, da je rad planinarske organizacije u Dalmaciji u proteklom periodu, tj. od posljednje godišnje skupštine ovog Odbora održane prije dvije godine, bio dobar, i da novo izabrani odbor i orientacioni program zajedničkih akcija za naredne dvije godine, koji je ovaj Odbor usvojio, obećavaju još i više.

Uslužni i ljubazni domaćini, članovi PD »Promina« iz Drniša, trudili su se da boravak na Promini učine što ugodnijim. Osim što su prethodno obavijestili sva društva u Dalmaciji o mogućnostima uspona na Prominu, postarali su se da što udobnije smjesti članove planinarskog odbora Dalmacije i ostale planinare koji su došli u Siverić dan ranije, snabdijeli su svoje sklonište »Dolace« (850 m) sa svim artiklima koje planinari najčešće koriste za osvježavanje i okrilepu poslije svojih tura.

Shvatanje da »onaj tko voli prirodu ima dobru dušu i nježno srce«, došlo je i ovaj puta do izražaja. Naime, planinari nisu zaboravili da je baš ovđe na Promini 1958. godine umro jedan planinar, član PD »Kozjak« iz Kaštel Sućurca, Ante Deanković, pa su na tom mjestu promijenili spomen-ploču i položili vijenac. Položio ga je predsjednik Planinarskog odbora Milan Đekić, a oliku i planinarskim podvizima druga Ante, te o uvjetima i načinu na koji je umro, govorili su neposredni svjedoci događaja, drugovi Miliivoj Bakotin, predsjednik PD »Kozjak« i Mićo Viličić, član uprave PD »Promina«. Bila je to dirljiva priča, ali nije obeshrabrla planinare, naprotiv, dala im je poticaj za još aktivniji i svestraniji planinarski rad i podvige.

Neposredno pred kraj ovog susreta, Planinarski odbor Dalmacije održao je kraći sastanak s nogu, na kojem je definirao neke najneposrednije zadatke planinarske organizacije Dalmacije i dogovorio se o svom slijedećem sastanku na kojem će se konstatirati, izabrati predsjednika, potpredsjednika i tajnika te donijeti definitivan plan zajedničkih akcija za 1973. i 1974. godinu.

Oprاشtajući se na završetku susreta, planinari su izrazili želju da se čim prije ponovno nadu na okupu, da ponovno izmjene iskustva i da se provesele, što vjerovatno ne će trebati dugo čekati.

D. P.

PLANINARSKA ŠKOLA PD »TUHOBIC«

Pri planinarskom društu »Tuhobić« djeluje već duže vrijeme Planinarska škola za mlade. U školi, koja ima dva stupnja, početni i napredni, obrađuju se slijedeće teme: historijat planinarstva, kartografija sa topografijom, postanak planina, klimatologija, boravak u planini, opasnosti u planini, prva pomoć i zaštita prirode. Dok se teoretska predavanja održavaju u društvenim prostorijama, dotle se vježbe izvode na terenima Učke, Lisiće, Platka i Kamenjaka. Školu vodi poznati planinar i jedan od osnivača PD »Tuhobić«, prof. Veljko Brešan iz Rijeke.

Uoči Dana Republike održana je svečana proslava u dvorani škole Bobljevo i gimnazije »M. Lenac« na kojoj je podijeljeno i 96 diploma polaznicima prve klase planinarske škole. Nakon što je zbor KUD »N. Polić« otpjevao himne i planinarske pjesme, riječ je uzeo predsjednik OPS Rijeke Stanko Vičić, pozdravivši uspjeh polaznika prve planinarske škole. Nakon podjele diplome veteran riječkog planinarstva Ernest Tomšić projicirao je dijapoitive sa svog sudjelovanja u himalajskoj ekspediciji. Treba napomenuti da se u planinarsku školu u sezoni 1972./73. upisalo novih 150 polaznika.

AKTIVNI PAKRAČKI PLANINARI

Planinari pakračkog planinarskog društva »Psunj« vrlo su aktivni u ostvarivanju plana rada usvojenog na posljednjoj skupštini, kao što su npr. radne akcije na održavanju planinarskog doma Omanovac na Psunjuru te izvršenje plana izleta. Tako je npr. organiziran izlet 18. lipnja na Petrovu goru i u Topusko sa razgledanjem

historijskih mesta iz NOB, gdje je učestvovalo 90 planinara, što članova, što pionira. Na Sletu planinara Slavonije u Našicama 27. srpnja bilo je prisutno 70 planinara ovog društva koje je, usput rečeno, članstvom bilo najbrojnije. Izlet u Hrvatsko zagorje 5. studenoga također je bio veoma uspješan. Na put je krenulo dva autobusa koje je popunilo 60 pionira i 34 starija člana. Cilj je bio posjeti planinarskom domu u Pregradi i članovima društva PD »Kuna Gora« koji su mnogobrojne članove ovoga društva lijepo dočekali, upoznali ih sa svojim radom, poviješću i prirodnim ljepotama ovog kraja. Na povratak pakrački planinari su posjetili i rodno mjesto druge Tita – Kumrovec, te se u njemu zadržali kraće vrijeme u razgledavanju mesta. Valja spomenuti da su članovi društva sudjelovali u akcijama oko pošumljavanja okolice doma borovima i crnogoricom, a omladinci društva bili takmičari na dva orijentaciona takmičenja: u Slav. Požegi i Velikoj.

Mladen SIMUNOVIĆ

AKTIVNOST VODIČA PSH

Prošle godine Komisija za vodiče PSH, nakon duljeg perioda mirovanja, započela je aktivnim radom. Ovog puta djelatnost se u velikoj mjeri proširila na čitavu našu Republiku. Reaktivirani su mnogi vodiči, posebno oni izvan Zagreba, Komisija je organizirala nekoliko akcija, od kojih je najveća svakako ponod na najviši vrh Hrvatske (Dinara 1831 m) uoči 80-g rodendana predsjednika Tita. Treba spomenuti da je riječka regija dobila svoju Stanicu vodiča, koja je odmah organizirala tečaj. Na taj način vodiči služba u tom djelu naše Republike postala je znatno jača, a vjerujemo da će oko sebe i dalje okupljati aktivne planinare koji vole ovakav način rada. Komisija je zadovoljna takvim samostalnim ali i kvalitetnim radom te će i dalje podržati takve akcije od općeg interesa. Stanica vodiča u Zagrebu nastoji obnoviti i pomladiti svoje članstvo. O tome je bilo dosta govorova i na nedavno održanom Zboru vodiča u društvenom domu PSH. Zaključeno je da se što prije napravi novi pravilnik Stanice i Komisije za vodiče. Isto tako na Zboru je pružena velika podrška školi za vodiče koja se održava u organizaciji Komisije za vodiče. Ta škola vodiča održava se od 7. veljače do 25. ožujka, te od 25. travnja do 2. svibnja. Program škole je dosta opširan, ali se pritom pazilo da bude što kvalitetniji. Škola će se odvijati kroz teoretska predavanja (u društvenom domu PSH) i na terenima oko Zagreba i u Gorskom kotaru, a završni dio predviđen je u Julijskim Alpama ili na Velebitu za 1. svibanj. Tom prilikom tečajci će pokazati znanje koje su stekli tokom školovanja.

Načlost treba konstatirati da od gotovo stotinu planinara sa zvanjem i značkom vodiča ima svega oko 20 onih sa kojima Komisija može računati za neki kvalitetni rad. Stoga bi ubuduće trebalo više pripaziti prilikom dodjeljivanja tog zvanja. Zvanje vodiča nije samo priznanje ili diploma za nečiji dotadašnji rad (koja se obično objesi kod kuće na zid), već obaveza za daljnji aktivni rad. Sa sto vodiča na papiru nećemo postići ni kvalitetni ni kvantitet naših planinarskih akcija. Konačno, vodič nije i ne može biti samo planinar, on mora znati sigurno voditi svoje drugove u planini, kvalitetno pružiti pomoći u određenim situacijama, pa je stoga njegova dužnost i odgovornost daleko veća. Vjerujemo da će ova škola dati nekolicinu dobrih vodiča koji će unijeti dovoljno elana u našu vodičku službu.

G. D.

POSJET PD »POBEDE« IZ BEOGRADA PD »STRAHINJČICI«

Koristeći praznike za Dan Republike planinari PD »Pobeda« iz Beograda, njih 29 na broju, a na čelu sa svojim predsjednikom popularnim člkom Duškom Jovanovićem, bili su kao gosti PD

»Strahinjčica« iz Krapine pet dana u Hrvatskom zagorju. Beogradani su prošli kroz Samobor i prenoćili u Šošćevoj kući i na Velikom dolu, a zatim su preko Bregane došli u Kumrovec i obišli rodnu kuću druge Tita. Popeli su se na Cesargradsku goru iznad Klanjca i uživali u prekrasnom vidiku na cijelo Zagorje i dio Slovenije. Nakon ručka u Klanjcu otišli su u Krapinu, a zatim na noćenje u planinarski dom na Strahinjčici. Od tada je Strahinjčica bila baza za daljnji obilazak Zagorja. Zbog pogoršanih vremenskih prilika odgodjen je uspon na Ivančicu, ali su razgledali historijsko-umjetničke vrijednosti Krapine, Zlatara, Donje Stubice. Goste je mnogo zanimalo mjesto u vezi sa seljačkom bunom Matije Gupca, te su razgledali Gupčevu lipu, brdo Kapeščak i gradilište spomenika seljačkoj buni. Preko Macjla, kojim su se provezli autobusom, obišli su nadalje Trakoščan, dulje se zadržali u Varaždinu i prosljedili na Kalnik, koji je goste ugodno iznenadio svojim jedinstvenim izgledom i ugodom. Cijeli put bio je zanimljiv i prošao u ugodnom raspoloženju. Stvarani su planovi za ponovne susrete. Ovo je bio četvrti sastanak planinara Krapine i Beograda.

OSNOVAN SAVJET ZA ZASTITU COVJEKOKE OKOLINE

U velikoj dvorani Savezne skupštine u Beogradu sastalo se 1. veljače 400 najeminentnijih ljudi jugoslavenskog društveno-političkog života, znanosti, kulture, prosvjete i javnog života uopće, da tokom dnevne zasjedanja osnuju Savjet za zaštitu i unapređenje čovjekove okoline, organizacija koja će uz punu podršku saveznih, republičkih i pokrajinskih tijela, vlada i drugih institucija, kao i svih stanovnika naše zemlje, raditi na očuvanju prirode u kojoj živimo. Potpredsjednik Savezne izvršne vijeće dr Anton Vratuša izjavio je tom prilikom »da zaštita čovjekove okoline mora postati sastavni dio svih programa i akcija našeg društvenog i općeg privrednog razvoja«. On je također rekao da će »ovaj Savjet dobivati stalnu podršku i pomoći svih državnih organa čiji će — uostalom — Savjet biti sastavni dio«. Na prvom danu zasjedanja bilo je, kako piše dnevna štampa, izuzetno pozdravljenje izlaganje akademika prof. dr Branimira Gušića, dobitnika nagrade Avnoja i člana PDS »Velebit«, koji je naglasio da se ovdje zapravo radi o pitanjima bitnim za egzistenciju svih nas i naše zemlje, upozoravajući ujedno da su u Jugoslaviji u proteklih 25 godina doneseni brojni zakoni, propisi, odluke i preporuke o zaštiti prirode i ljudske okoline, pa u ovom poslu sada ne polazimo od samog početka. Novi Savjet imat će u svim planinama Jugoslavije punu podršku jer su nam ciljevi u potpunosti identični.

Dr Z. P.

NA MEDVEDNICI 168 M VISOK TORANJ

Ove godine RTV i PTT imaju namjeru podignuti na Sljemenu pokraj staroga novog toranj od betona i čelika visok 168 metara koji će ujedno biti i zanimljivo izletnički objekt. Ono što je za planinare zanimljivo, to je restoran s vidikovcem koji se predviđa na 74. metru tornja. Bio bi to suvremeniji objekt kružnog obliku s vidikovcem. Ali iako investitori tornja pristaju da se na njemu izgradi takav restoran, zasad još nema ugostiteljskog poduzeća koje bi finansiralo izgradnju restorana. Svota od 4 milijuna koju bi trebalo uložiti nije mala, ali bi se ta svojevrsna atrakcija vjerojatno dosta brzo isplatiла. Stari toranj npr., u sedam mjeseci godišnje, koliko je pristupačan, posjeti oko 12 tisuća izletnika. Slični su se objekti u drugim zemljama isplitali za samo nekoliko godina. U Francuskoj npr. vlada misljenje da su najbolje uloženi novci u akcije restorana u Eiffelovom tornju. Tom atrakcijom Zagreb bi mnogo dobio u turističkom smislu, a planinarama bi se s Medvednicom znatno proširio vidik.

Dr Z. P.

TRI PLANINARA DOBILA NAGRADU AVNOJA

Najviše jugoslavensko odlikovanje, nagradu Avnoja, u godini 1972. dobila su za svoje životno djelo i tri istaknuta planinara. To su prof. dr Branimir Gušić, akademik iz Zagreba, i Slovenci prof. dr Franc Novak, predstojnik Ginekološke klinike i akademik iz Ljubljane, te Boris Zinerl, takoder akademik i sveuč. profesor iz Ljubljane. Od srca čestitamo našim uglednim članovima na tom visokom odlikovanju, a možemo biti ponosni što su ovo rijetko priznanje dobila čak tri planinara.

Dr Z. P.

JOS JEDNO PRIZNANJE NAŠIM PLANINARIMA

Geografski glasnik, što ga izdaje Geografsko društvo Hrvatske, u svom dvogodišnjaku 23–24. za 1971/72. godinu (Zagreb 1972) donosi među ostalim prikaze života i rada dvojice naših istaknutih planinara prigodom njihove 70-godišnjice života. To su akademik Branimir Gušić i prof. dr Vladimir Blašković. Mi smo ih našim planinama predstavili u Našim planinama 1971.81 i 1971.179. Geografski glasnik je uz opis njihova rada donio i bibliografije radova, među kojima kod obojice ima lijep broj planinarskih članaka koji su tiskani u našem časopisu.

Dr Z. P.

ODLIKOVANI NAŠI HIMALAJCI

Predsjednik Skupštine SR Slovenije Sergej Krajcer primio je 26. siječnja u Ljubljani članove Četvrtne jugoslavenske alpinističke ekspedicije na Himalaju koju su organizirali PSJ i PS Slovenije, a čiji je pokrovitelj bio predsjednik Republike Josip Broz. Predsjednik Krajcer je tom prilikom predao članovima ekspedicije Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima, kojim je Predsjednik Republike odlikovao naše alpiniste za posebne zasluge.

POPULARNI IZLETI SPOJS-a

Savez planinarskih organizacija jugoistočne Srbije (SPOJS) sa sjedištem u Nišu, ulica B. Tasković 75 (tel. 32-033) organizira uz ostale aktivnosti (nabava planinarske opreme, planinarski seminari orientacijska i skijaška natjecanja) i popularne izlete i uspone u zemlji i inozemstvu. Tako je za prvo polugodište 1973. predviđeno: zimovanje na Visokim Tatrama u siječnju, dvodnevni izlet na Besnu Kobilu i planinarska čajanka na Vlasinskem jezeru u veljači, izeti na Kukavici i Sar-planinu u ožujku. Zanimljivi su izleti koji se predviđaju programom za proljeće, a u kojima mogu sudjelovati svi planinari, kako pojedinci tako i organizacije kolektivno. To su izlet u Austriju i Njemačku s posjetom skijaškog središta u Innsbruku i Olimpijskog sela u Münchenu u travnju, a izlet u Grčku s usponom na Olimp u svibnju mjesecu. Zaинтересirani čitatoci i planinarske organizacije mogu na adresi SPOJS-a naručiti program akcija i cjenik planinarske opreme.

JUNGFRAU

Jedna od najpopularnijih švicarskih planina — Jungfrau (4158 m) dobila je ime zahvaljujući svom čistom i neobičnom obliku koji se očrtava i na

horizontu. To ime datira još iz 14. stoljeća, a prve su ga počele upotrebljavati redovnice iz samostana Interlaken, vlasnice bogatih alpskih pašnjaka u podnožju planine od 1257–1484. godine. One su medutim u prvim svojim dokumentima zapisale ime „Jungfrauberg“ pa je to eto ostalo i do današnjih dana. No za ime Jungfrau postoji još jedna tvrdnja prema kojoj su ime planini dali domaćini upravo zbog njene nepristupačnosti. U tome ima nešto, jer je Jungrau ostao punih 6 stoljeća neosvojen. I konačno, 3. augusta 1811. godine, braća Johann i Hieronymus Meyer iz Aaraua uspijeli su s dvojicom vodiča na sam vrh Jungraue. Na ovaj uspon oni su krenuli iz Lütschen-tala.

Tek tada počinje najzanimljiviji dio povijesti ove popularne planine i njenog impozantnog vrha. Jer samo je prošlo stotinu godina od prvog uspona, a već je 1912. godine otvorena znamenita „jungfrauška željezница“. Iste godine iznad vrha je u balonu preletio Oskar Bider iz Berna, a 1935. godine preko vrha je preletjela i prva jedrilica koja je nakon toga pristala u Madagaskarskoj ravnici.

Zbog svega toga i zbog brojnih planinarskih i alpinističkih podviga ova planina je zapisana u povijesti planinarstva kao i u povijesti švicarskih željeznic, pa čak i u povijesti švicarske letačke aktivnosti.

Iz PV-a Z. Hlebec

PLANINARSKI SAVEZ BIH IMA NA ZALIHI SLIJEDEĆE EDICIJE ZA PRODAJU

NAŠE PLANINE:

1964. broj 3–4 po cijeni 1,50 din.
1965. broj 1–2, 5–6, 7–8, 11–12 po 2 din.
1966. broj 7–8, 9–10, 11–12 po 2 din.
1967. komplet 15 din, a pojedini dvobroj 3 din.
1968. broj 1–2, 5–6, 7–8, 9–10, 11–12, po 3 din.
1969. broj 1–2, 3–4, 7–8, 9–10, 11–12, PO 3 din.
1970. broj 7–8 po 4 din.
1971. broj 3–4, 5–6, 7–8, 9–10, 11–12, po 5 din.
1972. komplet 30 din, a pojedini dvobroj 7 din.

STAZE:

godina 1961. broj 1 i 2, te godina 1962. broj 1. i 2.
Cijena pojedinom broju 1 din.

BIOLOŠKI LIST:

godina 1970. broj 1–3 po cijeni od 1,50 din.
Dnevnik transverzale »Po planinama BiH 10 din.
Dnevnik velike transverzale »Sutjeska« 20 din.
sa značkom.

Dnevnik male transverzale »Sutjeska« 10 din. sa značkom.

Planinarske kuće i domovi u BiH (vodič) 5 dinara.

Narudžbe slati na adresu: Planinarski savez SR BiH 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10, a uplatu izvršiti na žiro račun broj 10102-678-710 ili na blagajni Saveza. Za porudžbine iz unutrašnjosti doplatiti 1,50 din za poštanske troškove.

IV. INTERNACIONALNI NATJEĆAJ PLANINARSKIH DIJAPOTITIVA U GORICI

Organizira ga Club alpino italiano — sezione di Gorizia. Adresa: casella postale 89 c/C 24/17525, 34107 Gorizia, Italija. Prima se najviše 4 dijapozitive 5 x 5 i 7 x 7. Kotizacija 1000 lira. Rok slanja 28. ožujka 1973.

OBAVIJEST PRETPLATNICIMA

- Svi preplatnici iz SR Hrvatske koji su do 31. siječnja uplatili preplatu za Naše planine dobivaju istodobno s ovim brojem besplatno na dar vodič Sefka Hadžalića »Planinarske kuće i domovi u Bosni i Hercegovini« ilustriran s 50 fotografijama. Cijena mu je u prodaji 5 dinara.
- Molimo preplatnike da nas ispričaju zbog zakašnjenja ovoga broja. Slijedeći je već u štampi i dobit će ga na vrijeme.
- Molimo čitače koji još nisu uplatili preplatu ili su nam dužni, da što prije izmire svoj dug. Ove godine preplata nije povišena unatoč brojnim poskušajima, ali očekujemo da će svaki čitalac naći jednog novog preplatnika.

»ŠIPAD«

Maršala Tita 15, telefon 33-188
telex: 41-140 i 41-212 yu Šipad
SARAJEVO

U UNUTRAŠNJEM PROMETU PRODAJE I IZVOZI:

- **NAMJEŠTAJ:** kuéni, kancelarijski, ugostiteljski, hotelski i školski,
- **RAZNE FINALNE PROIZVODE OD DRVETA, RADIO I TV kutije,**
- **POLUFINALNE PROIZVODE OD DRVETA:** sve vrste ploča, furnir, parquet, celuloza drvena ambalaža, gradevinski materijal,
- **MONTAŽNE** drvene kuće,
- **MEKO DRVNO** i rezanu gradu, bukovinu, hrastovinu, jasen, topolu, brijest,
- **CELULOZNO DRVNO:** četinjača i liščara, bukovo ogrevno drvo, željezničke pragove, jamsko drvo, šumski i retorni drveni ugalj,
- **PLASTIČNE LAMINATE**
- **OPREMA:** hotele, turistička naselja, škole, kino dvorane, ustanove i druge objekte.

UVODA:

- **OPREMU:** rezervne dijelove, repro-materijal, tehničke i druge materijale za proizvodnju u šumarstvu idrvnoj industriji.

KOMPAS
JUGOSLAVIJA

TURISTIČKA
POSLOVNICA

ZAGREB, GAJEVA UL. 6
Telefon 444-211 i 444-034

PLANINARI! POSLUŽITE SE NAŠIM USLUGAMA — POSJETITE GROSSGLOCKNER — DOLOMITE — ŠVICARSKE ALPE i MONT BLANC

KROZ ALPE I DOLOMITE — 5 dana — Cijena N din 1100.—

Zagreb — Ljubelj — Obertauern — Zell am See — Fusch — Edelweisspitze 2577 m. — Franz Josef Haus — Heiligenblut — Toblach — St. Ulrich — Cortina — Kr. Gora — Zagreb.

Mogućnost uspona na Grossglockner i Oberwalderhütte.

Dani polaska: 28. IV., 22. V. i 4. VII.

DOLOMITI — TIROL — ŠVICARSKA — 7 dana — Cijena N din 1590.—

Zagreb — Cortina d'Ampezzo — Feldkirchen — Zürich — Luzern — Lago di Garda — Zagreb.

Iz Cortine mogućnost uspona žičarom na Tofanu 3241 m. ili Monte Cristallo 3199 m. — Dan polaska 12. VII.

MONT BLANC — DOLOMITI — 9 dana — Cijena N din 2500.—

Zagreb — Cortina d' Ampezzo — St. Moritz — Brig — Chamonix — Lago di Garda — Zagreb.

Uspon žičarom u područje Mont Blanca. Mogućnost posjete Meer de Glace. Iz Cortine na Tofanu ili Monte Cristallo. — Dan polaska 1. VIII.

TRAŽITE U NAŠOJ POSLOVNICI PROSPEKTE ZA NAŠA OSTALA
PUTOVANJA

PLANINARI! — KOMPAS VAŠA TURISTIČKA POSLOVNICA!

Planinari!

Posebni odjeli sport-opreme
u robnim kućama NAMA
nude Vam opremu
i prikladnu odjeću:

NAPRTNJAČE

TORBE DOMAČE I UVODNE

PLINSKA KUHALA I GRIJALICE

TERMOS-BOCE ZA PIĆE I HRANU

TURISTIČKE KUTIJE

KOŠULJE

HLAČE

VJETROVKE

KAPE

ČARAPE

I JOŠ MNOGO TOGA ...

Odaberite robu u najširem assortimanu, uz
non-stop radno vrijeme, specijalne kredite i
besplatnu dostavu u kuću.

ROBNE KUĆE

nama

ZAGREB